

*Ministrstvo za javno šolstvo*

KURIKULARNE SMERNICE

za otroški vrtec

in za prvi šolski cikel

RIM, SEPTEMBRA 2007

*UFFICIO SCOLASTICO REGIONALE PER IL FRIULI-VENEZIA-GIULIA-DIREZIONE GENERALE*  
*DEŽELNI ŠOLSKI URAD ZA FURLANIJO-JULIJSKO KRAJINO-RAVNATELJSTVO*  
*UFFICIO PER L'ISTRUZIONE IN LINGUA SLOVENA-URAD ZA SLOVENSKE ŠOLE*  
Via Sant'Anastasio,12 – 34134 TRIESTE/TRST – tel.040/4194-111 – fax 040/4194169

*Prevod: Marija Cenda*

*Trst, julij 2008*

Kurikularne smernice za otroški vrtec in za prvi šolski cikel so nastale v novem kulturnem okviru, v katerem lahko ponovno razmišljamo o poučevanju. Razdrobljenost znanja nas postavlja pred izziv, kako osmisliti pouk. V šoli, ki namerava vzgajati in izobraževati, se spoznavanje ne more omejevati na golo pridobivanje veščin. Naloga šole je vzgajanje in izobraževanje novih generacij, te naloge pa šola ne more izpolniti, če posredovanju veščin, znanja in sposobnosti ne pripisuje nekega globljega smisla.

Najprej se moramo vprašati: «Koga vzgajamo?» Nobenega dvoma ne more biti, da je naša naloga vzgajati »osebo«, se pravi edinstveno in neponovljivo bitje. Vsak otrok, vsak mladostnik potrebuje vzgojo, v etimološkem pomenu latinske besede *e-ducere*, potegniti ven: potrebuje, da mu kdo pomaga odkriti vrednost samega sebe in resničnosti. Ta edinstvena in neponovljiva oseba se bo lahko naučila spoznati, sprejeti, odkriti in zgraditi sebe, samo če bo stopila v stik z resničnostjo, ki jo obdaja. Resničnost pa sestavljajo osebe, dejstva in dogodki iz sedanjosti in preteklosti, saj je sedanjost nadaljevanje preteklosti. S študijem umetnosti, zgodovine, književnosti in naravoslovja je mogoče doseči razumevanje, odkrivanje in spoznavanje te resničnosti; obenem pa te vsebine pomagajo odkriti samega sebe in vrednotiti druge. Ta vzgojno-izobraževalni potek je težaven zaradi nelagodja, ki ga doživljajo mnogi mladostniki: bojazen, negotovost, osamljenost, občutek praznote in nesmiselnosti življenja vzbujajo v njih nemir, ki je odraz prekomernega »imeti« in pomanjkljivega »biti«. Ta »biti« pomeni to, kar smo v zvezi in kontinuiteti s tem, v kar verujemo, z našimi temeljnimi vrednotami. Šola se mora boriti proti tej praznini; šola mora biti okolje, v katerem se priznava pomen opravljenega dela in kjer je mogoče posredovati vrednote pripadnosti, identitete, zavzetosti. Predvsem pa spoštovanja sebe in drugih, izvirajočega iz zavesti, da je dostojanstvo vseh in vsakega, brez izključitev, nedotakljiva vrednota. To zahteva od šole še nekaj več: vzgajati ob izobraževanju je dodatna odgovornost tako učiteljev kot staršev, ki morajo postati življenjski učitelji, pričevalci tega, kar posredujejo.

V šoli se osebe srečujejo in rastejo. Osebe so bodisi učitelji kot učenci. Vzgajati ob izobraževanju pa pomeni v bistvu troje stvari:

- posredovati iz preteklosti izhajajočo kulturno dediščino, da se ne razgubi in da obrodi sadove;
- pripraviti mladostnike na prihodnost, s tem da jih uvedemo v odraslost in jih oskrbimo z veščinami, ki jih nujno potrebujejo, da se morejo uveljaviti v svojem ekonomskem in družbenem okolju;
- spremljati potek osebnega izobraževanja posameznega učenca, s tem da podpiramo njegovo iskanje smisla in težavni proces izgradnje lastne osebnosti.

To je italijanska pot k Evropi in pridobivanju veščin, ki so bile nakazane v Lizboni. Z »educiranjem«, z odkrivanjem tega, kar smo, in v stiku z drugimi se naučimo dojemati. Cilj šole je vzbujati radovednost, začudenje nad spoznanjem, željo po združevanju znanja z domišljijo, ustvarjalnostjo, iznajdljivostjo, raznovrstnim izvajanjem lastnih sposobnosti, spretnosti in veščin. Z enostavnimi besedami povedano: vztrajamo pri pojmovanju šole, katere cilj ni zgolj bivanje v funkciji tržnega povpraševanja. Samo če se ne odpovemo vzgajanju ob izobraževanju, lahko resnično izkoristimo edinstvenost in neponovljivost vsakega posameznika. Le tako je vsaka oseba lahko protagonist ter gradi svojo prihodnost na različne in inovativne načine. Za dosego teh ciljev pa je glavno usvajanje naravoslovne kulture ter uveljavljanje tehniške in strokovne izobrazbe, saj je na teh področjih naša država zgradila temelje svojega razvoja.

Naša šola mora imeti kljub raznovrstnostim in razlikam en sam skupni cilj, to je osebno rast. Le tako je mogoče razumeti, kaj pomeni šola, ki je sposobna posredovati iz preteklosti izvirajočo kulturno dediščino, spremljati otroka in mladostnika v odkrivanju smisla in spodbujati vsaki posamezni osebi lastno sposobnost za inovativne dejavnosti in za izgradnjo prihodnosti. V šoli je treba močno poudariti osrednje mesto osebe – učenca. To storimo tako, da ustvarimo mrežo povezanih akcij, primernih za valorizacijo edinstvenega in neponovljivega kognitivnega stila, lastnega posameznemu učencu, ter da se izogibamo posploševanju in standardizaciji. Vzgajati ob izobraževanju pomeni priti v stik s kognitivnim stilom otroka ali mladostnika. Ni pojmljivo, da bi

šola sledila enotnemu modelu, ki ga predstavlja abstrakten učenec. Avtonomna šola je šola, ki je svoj vzgojno-izobraževalni predlog in kurikularni potek osredotočila na tisto edinstveno in neponovljivo bitje, ki ga imamo v razredu. Ne moremo govoriti o splošnem osipu, temveč o osipu zaradi odrekanja, neprilagojenosti in opustitve. Učitelj izgoreva, če je v precepu med tem, kar bi morali znati biti in znati narediti, ter izredno zapletenostjo vzgojno-izobraževalne naloge. Ta je namreč namenjena prav določeni osebi, ki s svojo enkratnostjo izraža obseg te naloge in daje slutiti, kako omejeno je naše delo.

To je naš izziv. In to je vzgojno tveganje, ki ga učitelji prevzemajo v izvajanju svoje poklicnosti.

Razen potrebnih in nujnih ekonomskih virov obstajajo drugi temeljni viri, ki jih predstavlja soudeležba družine in družbe pri vzgojnem projektu. Potrebno je, da postane dogovor med šolo in družino nosilni element pravkar nakazanega kulturnega okvira. Šola ne more uresničiti svoje vzgojno-izobraževalne naloge brez soudeležbe družine. Vzgojno-izobraževalni poskus ob nasprotovanju ali ravnodušnosti družine oslabi šolsko delo, povzroča osip med učenci in nelagodje med učitelji.

Šola, to smo mi, v izvajanju dobre prakse, v vsakdanjem delu. Ne želimo si, da bi nam bilo s preveliko lahkoto odpuščeno, prevzamamo odgovornost, da se izboljšamo, da presežemo svoje meje, da opravimo zaupano nam nalogo. Šola je človeški kapital, ki ga predstavljajo učitelji in učenci, veliko število oseb, moških in žensk, ki so vpleteni v vzgojno-izobraževalni proces. Če ti sprejmejo ta izziv, bodo državi priskrbeli motor, ki vse poganja in vse spravlja v tek. Naša naloga pa je, da gojimo to zavzetost in si prevzamemo odgovornost za izgradnjo prihodnosti.

V tem duhu izročamo danes šolam nove Kurikularne smernice za otroški vrtec in za prvi šolski cikel. Besedilo je sad dvojnega in poglobljenega procesa izdelave in primerjanja. Zavzeto so ga sooblikovali: Komisija izvedencev, ki jim je predsedoval prof. Mauro Ceruti z Univerze v Bergamu in s katero je sodelovala kvalificirana skupina strokovnjakov ter – s svojimi nasveti – vodstveno osebje in učitelji kot predstavniki šole, poklicnih in strokovnih združenj ter razvejanih stvarnosti naše družbe.

Besedilo se predstavlja kot delovno gradivo. Z drugimi besedami povedano, nameravamo, kot sem že večkrat omenil, spodbuditi trajni inovacijski proces, ki sestoji v izvajanju dobre prakse, v majhnih konkretnih korakih k izboljšanju. Ta pot je alternativna glede na vedno nekoliko tvegano perspektivo velike reforme, ki se postara, še preden se uresniči.

Prenova šole ne more biti samo izvrševanje in izvajanje smernic in dekretov, ki prihajajo zviška in obvezujejo po zakonu. To izključuje sam značaj procesov poučevanja/usvajanja znanja, ki se udejanjata v zelo kompleksnih medsebojnih dinamikah, v katerih imajo šolski delavci visoko stopnjo poklicne avtonomije.

Besedilo, ki ga tu predstavljamo, ima v tem procesu ključno nalogo. Šole so namreč vabljene, da »preizkusijo« Smernice pri načrtovanju in pri vsakdanjem pouku v razredu.

Naj se torej na tem dveletnem »gradbišču« začne razmišljanje, testiranje, dopolnjevanje, ocenjevanje in ugotavljanje tehtnosti Smernic, tako da bo njihova prva izvedba potekala v obliki medsebojnega dialoga in zavestnega izpopolnjevanja. Šole bodo, tudi po spletu, lahko stopile v stik s Komisijo preko za to namenjenega foruma in se bodo lahko opirale na spremljevalni in podporni program, za katerega bomo čimprej določili operativne linije in inštrumente. Šole bodo sporočile, kar jim narekuje neposredna izkušnja na terenu. Celotni vzgojno-izobraževalni kozmos v državi bo postal protagonist oblikovanja skupnega besedila in s tem okrepljen značaj recipročnosti in soodgovornosti različnih subjektov, ki so angažirani v vzgoji mladih generacij.

Ob koncu tega delovnega dveletja bo mogoče trditi, da je v novih Smernicah sooblikovana in usklajena vsedržavna preglednica, trdna baza nepogrešljivih znanj in veščin, vrednostni okvir, ki naj zavaruje enotnost šolskega sistema in enake možnosti za vse otroke in mladostnike v naši državi.

Reform ni mogoče izvesti brez primerjanja in sodelovanja, saj zahtevajo čim širši in zavestnejši skupni uskladitveni napor. Izbira dialoške metode, razširjene na vse subjekte, ki so kakor koli vpleteni v vzgojno-izobraževalne procese, je prava pot za priznanje in ovrednotenje

*človeških in poklicnih resursov v naših šolah, za oživitev želja in upov ter – tudi v tem težkem času – za konkretno uveljavitev »novega humanizma«.*

*Rim, 31. julija 2007*

*Giuseppe Fioroni*



# KURIKULARNE SMERNICE

za otroški vrtec

in za prvi šolski cikel

## K A Z A L O

### KULTURA, ŠOLA, OSEBA

---

**Novi šolski scenarij**

**Za novo državljanstvo**

**Za nov humanizem**

### SESTAV ŠOLSKEGA KURIKULA

---

### OTROŠKI VRTEC

---

**Otroci, družine, učno okolje**

Vzgojno-izkustvena področja

Jaz in drugi

Telo in gibanje

Izražanje, ustvarjalnost

Govor in beseda

Poznavanje sveta

### PRVI ŠOLSKI CIKLUS

---

**Pomen izkušnje**

**Osnovno kulturno opismenjevanje**

**Državlјanska vzgoja**

**Učno okolje**

**Predmeti in predmetna področja**

JEZIKOVNO, UMETNOSTNO IN IZRAZNO PODROČJE

Italijansčina

Jeziki Evropske unije

Glasba

Umetnost in upodabljanje

Telesna, gibalna in športna vzgoja

ZGODOVINSKO IN ZEMLJEPISNO PODROČJE

Zgodovina

Zemljepis

MATEMATIČNO, NARAVOSLOVNO IN TEHNOLOŠKO PODROČJE

Matematika

Naravoslovne in eksperimentalne vede

Tehnologija

## Novi šolski scenarij

V zelo kratkem obdobju se je družba temeljito spremenila: bila je razmeroma stabilna, zdaj pa je spremenljiva in nestalna. Ta nova družbena podoba ima svojo dobro in slabo stran: vsaki osebi ali družbeni skupnosti ponuja čedalje več tveganj, pa tudi čedalje več ugodnih priložnosti.

Okolje, ki obdaja šolo, je kulturnejše, a tudi bolj protislovno. Dandanes je šolsko učenje za otroke (1) in mladostnike le ena od tolikih izobraževalnih izkušenj. Za usvajanje specifičnih veščin včasih sploh ni potreben šolski kontekst. Toda če želi šola premagati razdrobljenost in obrobnost, ki lahko neugodno vplivata na otroke in mladostnike, se ne more odpovedati nalogi, da spodbuja učence k osmišljanju in povezovanju različnih izkušenj.

Ozemeljsko obzorje šole se širi. Vsak posamezen teritorij je povezan z raznimi svetovnimi področji in tako predstavlja mikrokozmos, ki v lokalnem merilu odraža globalne razmere, interakcije, napetosti in vzporednosti. Tudi posamezniki se v vsakdanjem življenju soočajo z vse številnejšimi in raznovrstnimi informacijami ter s kulturno pluralnostjo. Na svoji izobraževalni in bivanjski poti se učenec znajde v interakciji različnih kultur, ne razpolaga pa z instrumenti, ki bi mu pomagali te kulture razumeti in jih povezati z lastno kulturo. Naloga šole je, da pripravi pogoje, v katerih bo vsakdo lahko razvil zavestno in odprto identiteto.

Udejanjanje 2. in 3. člena Ustave (priznanje in jamstvo svobode in enakopravnosti) ob spoštovanju razlik in posameznih identitet zahteva danes, bolj kot kdaj prej, zavzetost učiteljev in vseh šolskih delavcev. Z njimi morajo sodelovati tudi družbeni dejavniki v povezovalni vlogi med šolo in teritorijem, zato da lahko vsakdo »po lastnih sposobnostih in po lastni izbiri opravlja dejavnost ali nalogo, ki pripomore k tvarnemu in duhovnemu napredku družbe« (4. čl. Ustave).

Ne smemo pa pozabiti, da ostajajo v tej situaciji potencialnega izobraževalnega bogastva prisotne stare oblike analfabetizma in kulturne odrinjenosti. Te se prepletajo s povratnim nepismenstvom, ki mnogim lahko prepreči polno državljansko udejstvovanje. Razen tega obstaja tveganje, da širjenje informacijske in komunikacijske tehnologije ne predstavlja le veliko izrazno obogatitev, temveč tudi hudo izrazno osiromašenje pri tistih, ki še nimajo dostopa do teh tehnologij. V šoli je ta situacija še bolj očitna. V sedanjem položaju je namreč odnos do informacijskih sredstev tako med učenci kot med učitelji zelo neenakomeren.

Tudi odnosi med vzgojno-izobraževalnim sistemom in svetom dela se naglo spreminjajo. Vsak človek mora vedno spet obnavljati svoje znanje, svoje veščine, celo svojo poklicnost. Tehnike in veščine kmalu zastarijo. Prednostni cilj šole zato ne more biti razvijanje posameznih tehnik in veščin, pač pa trajno osebno izobraževanje na kognitivni in kulturni ravni, zato da se bo učenec, v sedanjosti in prihodnosti, lahko pozitivno soočal z negotovostjo in spremenljivostjo socialnih in poklicnih scenarijev. Standardizirano in normativno podajanje znanja, ki posreduje nespremenljive vsebine, namenjene povprečnemu posamezniku, ne pride več v poštev. Nasprotno, šola je dolžna ustvariti take izobraževalne poti, ki vedno bolj ustrezajo osebnim nagnjenjem učencev, zato da pridejo do izraza posebne osebne lastnosti vsakega od njih.

*1) Pri izrazih, kot so: »otroci, mladostniki, učenci, dijaki...«, naj bralec upošteva, da gre za poenostavljen zapis, kajti v vzgojni praksi je treba upoštevati osebo v njeni posebnosti in specifičnosti, tudi glede na spol.*

Po tem scenariju ima šola nekaj specifičnih smotrov: učencem daje priložnost, da se naučijo osnov znanja in kulture; omogoča učencem, da se naučijo odbirati informacije; pospešuje v učencih sposobnost, da si izdelajo metode in kategorije za svoja osebna iskanja; spodbuja samostojno mišljenje učencev, s tem da usmerja didaktiko k izgradnji znanja, začenši s konkretnimi izobraževalnimi potrebami.

Šola izpolnjuje svojo javno nalogo, če si v tej perspektivi prizadeva za šolski uspeh vseh učencev in s posebno pozornostjo podpira tiste, ki jih zaznamujejo razne oblike drugačnosti, prizadetosti ali zaostalosti. To pomeni, da zna sprejeti izziv, ki ga ponuja drugačnost: predvsem v razredu, kjer je treba prepoznati in vrednotiti razne osebne situacije ter preprečiti, da bi se različnost spremenila v neenakopravnost, pa tudi v državi, ker je socialna, ekonomska in kulturna zaostalost ovira za doseg bistvenih kvalitativnih ciljev, ki jih je treba zajamčiti.

V obeh primerih je treba slediti smotru, ki ga določa naša Ustava, to je, da se zjamči in pospešuje dostojanstvo in enakopravnost vseh učencev, »ne glede na spol, pleme, jezik, vero, politično mišljenje ter osebne in socialne razmere«, ter si prizadevati, da se odstranijo kakršne koli ovire, ki bi omejevale »polni razvoj človekove osebnosti«.

### **V središču pozornosti je oseba**

Pri opredeljevanju šolskih smotrov je treba začeti pri učeči se osebi, pri izvornosti njene individualne zgodbe in pri razponu mreže odnosov, ki jo povezujejo z družino in socialnim okvirom. Opredeljevanje in uresničevanje vzgojnih in didaktičnih strategij morata vselej upoštevati enkratnost in kompleksnost vsake osebe, njene razčlenjene identitete, njenih teženj, sposobnosti ter njene krhkosti, v raznih fazah razvoja in izobraževanja.

Učenec je postavljen v središče vzgojne akcije z vseh vidikov: kognitivnih, afektivnih, medosebnostnih, telesnih, estetskih, etičnih, duhovnih in religioznih. V tej perspektivi bodo učitelji oblikovali in izvajali svoje vzgojne in didaktične projekte – ne za abstraktne osebe, temveč za osebe, ki živijo tukaj in zdaj, ki postavljajo točna bivanjska vprašanja in ki iščejo smisel stvari in sveta.

Važno je, da učitelji že od prvih šolskih let dalje usklajujejo svoje predloge s temeljnimi potrebami in željami otrok in mladostnikov. Prav tako je važno, da se simbolično poudarjajo prehodni trenutki, ki zaznamujejo glavne etape učenja in rasti vseh učencev.

Posebno skrb je treba posvetiti oblikovanju razreda kot skupine, spodbujanju sodelovanja med njenimi člani, obravnavanju neizogibnih konfliktov, ki jih spodbuja socializacija. Šola mora biti prijeten prostor, k oblikovanju katerega morajo biti pritegnjeni sami učenci. Zato da pride do najširšega sodelovanja otrok in mladostnikov pri nekem vzgojnem projektu, morajo biti izpolnjeni pogoji, ki pospešujejo prijetno počutje v šoli. Oblikovanje krepkih skupinskih povezav ni v protislovju z izbiro, da postavimo osebo v središče vzgojne akcije, ampak je celo nujen pogoj za razvoj osebnosti vsakega posameznika.

Šola mora postaviti temelje izobraževalnega procesa za otroke in mladostnike, kajti ta se bo nadaljeval v vseh naslednjih življenjskih fazah. Na tak način se učenci naučijo učiti se, si zgradijo sheme znanja in jih nato spreminjajo, tako da jih nenehno prilagajajo naglemu in večkrat nepredvidljivemu razvoju spoznanj in predmetov teh spoznanj. Gre za oblikovanje spoznavnih instrumentov, ki so nujno potrebni za razumevanje naravnih, socialnih, kulturnih in antropoloških kontekstov, v katerih bodo učenci v prihodnosti živeli in delali.

### **Za novega državljana**

Šola ima dve izobraževalni poti, navpično in vodoravno. Navpična pot pomeni, da mora šola zasnovati izobrazbo, ki naj se potem nadaljuje v teku celega življenja; vodoravna pa nakazuje nujnost pozornega sodelovanja med šolo in zunajšolskimi dejavniki, ki izpolnjujejo različne vzgojne naloge.

Naučiti učence pravila življenja in sožitja je danes za šolo še bolj neizogibna naloga kot v preteklosti, ker so mnoge družine v večjih ali manjših težavah, ko opravljajo svojo vzgojno vlogo.

Te naloge šola ne more pojmovati enostavno kot odgovor na izredno stanje. Ni umestno, da bi se na pritiske raznih družbenih krogov odzivali s številnimi mikroprojekti v zvezi z življenjem učencev, po katerih bi bile za vsako situacijo določene vedenjske norme. Cilj ni v tem, da spremljamo učenca v vseh njegovih vsakdanjih izkušnjah, temveč da predlagamo vzgojo, ki naj ga spodbuja k samostojnim in plodnim izbiram, in to naj bo rezultat stalnega soočanja njegove načrtovalnosti z vrednotami, ki usmerjajo družbo, sredi katere živi.

Šola bo stalno zasledovala cilj, da sklene vzgojno zaveznitvo s starši. Ne gre za odnose, ki se vzpostavijo samo v kritičnih trenutkih, temveč za stalno povezanost, v kateri se priznavajo obojestranske vloge in se vzajemno podpirajo skupni vzgojni smotri.

Šola deluje skupaj z družinami in okoliškim teritorijem opirajoč se na instrumente šolske avtonomije, ta pa je, bolj kot skupek norm, zasnova povezanosti med šolami in krajevnimi skupnostmi. Za šolske ustanove je avtonomija odločilna pridobitev. Avtonomija je že sprožila

proces vedno večjega osveščanja, ki je skupno tako učiteljem kot vodstvenemu osebju. Ta osveščenost pospešuje tesno povezanost vsake šole s teritorijem.

Kot vzgojna skupnost vzpostavlja šola široko mrežo tovariških odnosov, ki so tudi čustveno zaznamovani, zato je sposobna širiti tiste vrednote, ki povezujejo člane družbe v pravo pravcato skupnost. Nalogi, »da uči učiti se«, šola dodaja nalogo, »da uči bivati«.

Cilj je ovrednotiti enkratnost in izrednost kulturne identitete vsakega dijaka. Prisotnost otrok in mladostnikov z različnimi kulturnimi koreninami je postala že strukturalni pojav in je ne moremo več imeti za epizodično; spremeniti se mora v priložnost za vse. Ni dovolj, priznati in ohraniti različnost, kakršna je pač bila prej. Pač pa je potrebno aktivno podpirati njeno interakcijo in njeno integracijo preko poznavanja naše in drugih kultur v soočanju, ki naj se ne izogiba problemom, kot so verska prepričanja, vloge družinskih članov, razlikovanje med spoloma.

Promocija in razvoj vsake osebe spodbujata na vzajemen način promocijo in razvoj drugih oseb: vsakdo se bolje uči v povezavi z drugimi. Ni dovolj živeti v družbi, temveč je treba to družbo skupaj ustvarjati.

Vzgojni sistem mora oblikovati državljane, ki bodo sposobni zavestno sodelovati pri oblikovanju širših in večplastnih skupnosti, to je državne, evropske in svetovne skupnosti. Ne smemo pozabiti, da je bila do pred nedavnim naloga šole ta, da državljane izobrazijo v območju homogene kulture. Danes pa si lahko zastavi širšo nalogo, da vzgaja k sožitju prav s pomočjo poudarjanja različnih identitet in kulturnih korenin vsakega dijaka. Smoter tega je oblikovanje takih državljanov, ki jih bodo seveda povezovale in zavezovale temeljne vrednote nacionalnega izročila, a se bodo napajali z različnimi osebnimi izrazi in izkušnjami, veliko bogatejšimi od prejšnjih.

Prednostna pot za vzgojo take skupnosti državljanov, obenem enotne in pluralne, je spoznavanje in posredovanje našega izročila in narodnega spomina; možnosti sedanosti se namreč ne dajo popolnoma udejanjiti brez temeljitega skupnega spominjanja zgodovinskih korenin. V ta namen bo neobhodno potrebno ovrednotiti kulturne dobrine, ki so prisotne na državnem teritoriju, da se učenčeva vsakdanja izkušnja obogati z materialno kulturo, umetniškimi deli, idejami in vrednotami, ki so vitalna dediščina iz drugih časov in drugih krajev.

Poleg tega mora naša šola oblikovati državljane, ki naj bodo obenem državljani Evrope in državljani sveta. Glavni problemi, ki zadevajo danes našo celino in vse človeštvo, se ne dajo obravnavati in rešiti znotraj tradicionalnih državnih meja, temveč samo ob umevanju, da smo deležni velikih skupnih tradicij in ene same evropske usode, pa tudi ene same planetarne usode. To zavest bodo dijaki pridobili, samo če jim bo šola pomagala povezovati mnogovrstne kulturne izkušnje, ki so nastale v raznih krajih in raznih časih evropske zgodovine in zgodovine človeštva. V šoli se sedanost pokaže v prepletu med preteklostjo in prihodnostjo, med spominom in projektom.

### **Za nov humanizem**

Povezanost med osebnim mikrokozmosom ter makrokozmosom človeštva in planeta je treba danes pojmovati v dvojnem smislu. Po eni strani vpliva vse, kar se dogaja na svetu, na življenje vsakega človeka; po drugi strani ima vsak človek v svojih rokah enkratno in izredno odgovornost za prihodnost človeštva.

Šola more in mora vzgajati k tej zavesti in k tej odgovornosti otroke in mladostnike v vseh fazah njihovega izobraževanja. Potrebi učencev po znanju namreč ne ustreza enostavno kopičenje številnih informacij na raznih učnih področjih, ampak le polno obvladovanje posameznih učnih snovi in njihovih mnogovrstnih povezav. Odločilna je torej nova povezava med naravoslovjem, zgodovino, humanističnimi disciplinami, umetnostjo in tehnologijo, ki naj začrta perspektivo novega humanizma.

V tej perspektivi bo šola mogla zasledovati nekatere danes prednostne cilje:

- učiti, kako naj se velike teme spoznavanja – vesolje, planet, narava, življenje, človeštvo, družba, telo, razum, zgodovina – postavijo v kompleksno perspektivo, ki teži k premagovanju razdrobljenosti znanja ter k njegovi združitvi v nove skupne okvire;

- pospeševati vednosti, ki so lastne novemu humanizmu: sposobnost doumeti bistvene aspekte problemov; sposobnost razumevanja implikacij, ki jih razvoj naravoslovja in tehnologije prinaša človeštvu; sposobnost ocenjevati meje in možnosti spoznanj; sposobnost živeti in delovati v svetu, ki se stalno spreminja;

- širiti zavest, da je velike probleme današnjega časa (degradacija okolja, podnebne spremembe, energetske krize, neenaka porazdelitev virov, zdravje in bolezni, srečanje in soočanje kultur in religij, bioetične dileme, iskanje nove kvalitete življenja) mogoče obravnavati in rešiti ob tesnem sodelovanju ne samo med državami, ampak tudi med disciplinami in kulturami.

Vse te cilje je mogoče uresničevati že od samega začetka šolanja učencev. Eksperimentiranje, uporaba predmetov, igra, pripoved, umetnostne in glasbene dejavnosti so namreč odlične priložnosti za praktično usvajanje tega, kar bo pozneje postalo predmet natančnejših teoretičnih in eksperimentalnih spoznanj. Vzporedno pa je študij zgodovinskih, socialnih in kulturnih kontekstov, v katerih so se ta spoznanja razvila, predpogoj za njihovo polno razumevanje. Poleg tega imajo otroci in mladostniki osebne izkušnje v zvezi z nekaterimi aspekti narave, kulture, družbe in zgodovine; na podlagi teh izkušenj jih je mogoče opozoriti na splošnejše probleme in na širša obzorja v prostoru in času. Nujen pogoj za doseg tega cilja pa je postavitvev, skupaj z dijaki, prostorskih in časovnih koordinat v obširni prostor in čas zemljepisa in zgodovine človeštva ter v še obširnejši prostor in čas narave in kozmosa.

Opredelevanje take skupne slike je naloga bodisi naravoslovne vzgoje (kdo sem in kje je moje mesto v vesolju, na Zemlji, v evoluciji?) bodisi humanistične vzgoje (kdo sem in kje je moje mesto v človeški kulturi, družbi, zgodovini?). V zadnjih desetletjih so se namreč discipline, ki so bile nekoč med seboj oddaljene, zbližale in sodelovale pri rekonstrukciji rodovnika človeških vrst in pri ugotavljanju poti velikih migracij, ki so obljudile planet. Genetika, lingvistika, arheologija, antropologija, klimatologija, primerjalna zgodovina mitov in religij so začele oblikovati globalno zgodovino človeštva. Filozofija, umetnost, ekonomija, zgodovina idej, družbena zgodovina, zgodovina znanosti in tehnologij pa odkrivajo, da so človeška plemena vedno komunicirala med seboj ter da so bile materialne in kulturne inovacije vedno sad dolge zgodovine izmenjav, interakcij in izročil. Tudi vede, kot so genetika, paleontologija, embriologija, ekologija, etologija, geologija, biokemija, biofizika se danes povezujejo in sodelujejo pri načrtovanju velikih etap zgodovine življenja na Zemlji in ugotavljanju tesne soodvisnosti med vsemi življenjskimi oblikami.

Za razumevanje aktualnega položaja planetarnega človeka so potrebna vedenja, ki jih označujejo mnogotere soodvisnosti med lokalnim in globalnim; poznavanje le-teh je nujna predpostavka za zavestno državno, evropsko in planetarno državljanstvo. Dandanes si šola v Italiji lahko konkretno postavlja ta cilj in s tem prispeva k ustvarjanju primernih pogojev za revitalizacijo najvišjih in najplodovitejših oblik našega izročila. To izročilo je namreč zaznamovano z velikimi ustvarjalnimi obdobji – npr. grška in latinska klasika, krščanstvo, renesansa ter, na splošno, prispevki umetnikov, glasbenikov, znanstvenikov, raziskovalcev in obrtnikov po vsem svetu - v katerih je iz srečanja med različnimi kulturami nastala ideja o celostnem človeškem bitju, ki je sposobno zgostiti v enkratnosti osebnega mikrokozmosa mnogotere aspekte človeškega makrokozmosa.

## SESTAV ŠOLSKEGA KURIKULA

---

Ob spoštovanju in vrednotenju avtonomije šolskih institucij predstavljajo Smernice referenčni okvir za šolam zaupano kurikularno načrtovanje. Smernice so odprto besedilo, namenjeno strokovnemu osebju, da ga osvoji in dopolni z izbranimi vsebinami, metodami, organizacijo in ocenjevanjem. Gradnja šolskega kurikula je proces, v katerem se prepletata vzgojno raziskovanje in vzgojna inovacija. Pri sestavljanju kurikula moramo biti posebno pozorni na kontinuiteto vzgojnega obdobja, ki gre od 3. do 14. leta starosti. Znotraj Načrta vzgojno-

izobraževalne ponudbe pripravi vsaka šola svoj *kurikul*, ob spoštovanju smotrov, *ciljev za razvijanje veščin in učnih ciljev*, ki jih nakazujejo Smernice. Kurikul je razčlenjen po *izkustvenih področjih* v otroškem vrtcu in po *predmetih* v prvem šolskem ciklusu.

### **Vzgojno-izkustvena področja**

Na vzgojno-izkustvenih področjih se razvijajo otrokove dejavnosti, ki jih usmerja zavestno ravnanje učiteljev in so uvod v spoznavanje simbolno-kulturnih sistemov. Za pospeševanje vzgojnega poteka pri vsakem otroku bodo vrtci v okviru svoje didaktične avtonomije razčlenili ta izkustvena področja in pomagali otroku, da se orientira v mnogoterosti in raznolikosti spodbud in dejavnosti.

### **Predmeti in predmetna področja**

Didaktično načrtovanje ima v prvem šolskem ciklusu nalogo, da se učenje postopoma organizira po učnih predmetih; poleg tega spodbuja iskanje povezav med učnimi predmeti in sodelovanje med učitelji. Združitev predmetov v področja nakazuje možnost interakcije in medpredmetnega sodelovanja (bodisi med sorodnimi kot med vsemi predmeti). To interakcijo bodo šole lahko na poseben način avtonomno določile.

V osnovni šoli se po avtonomnem načrtovanju in organiziranju pouk zaupa raznim učiteljem glede na njihovo poklicnost in nagnjenja, na prvi stopnji srednje šole pa se predmeti razdelijo med profesorje glede na natečajne razrede.

Katoliški verouk ureja veljavni konkordatni sporazum. Dosežki razvijanja veščin in učni cilji bodo izoblikovani v soglasju s cerkveno oblastjo, kot določa konkordat.

### **Dosežki razvijanja veščin**

Ob koncu otroškega vrtca, osnovne šole in srednje šole prve stopnje so za izkustvena področja in za predmete določeni dosežki razvijanja veščin. Ti dosežki, postavljeni na prehodu z ene kurikularne stopnje na drugo, predstavljajo napotke za učitelje, nakazujejo učni potek in vzgojne smotre za celostni razvoj učenca.

### **Učni cilji**

Učni cilji so določeni ob koncu tretjega in petega letnika osnovne šole ter tretjega letnika srednje šole 1. stopnje. To so cilji strateškega pomena za doseg ciljev razvijanja veščin, ki jih predvidevajo Smernice.

### **Evalvacija**

V pristojnosti učiteljev je odgovornost evalvacije in skrb za didaktično dokumentacijo, poleg tega pa še izbira učnih sredstev v okviru meril, ki so jih določili pristojni zborni organi. Evalvacija je prisotna pred kurikularnim potekom, med njim in po njem. Pospešuje načrtovane dejavnosti, ureja tiste, ki so v teku, kritično obravnava tiste, ki so bile izpeljane. Ima pomembno vzgojno-izobraževalno funkcijo, ker spremlja učne procese in spodbuja stalno izboljševanje.

Posamezne šolske institucije imajo še odgovornost avtoevalvacije. Njena naloga je preudarjanje o celotni organizaciji vzgojne in didaktične ponudbe šole in prizadevanje za njeno stalno izboljševanje, tudi s pomočjo podatkov socialnega značaja ali podatkov, ki jih prinašajo zunanje ocene.

Državni zavod za evalvacijo vzgojno-izobraževalnega sistema ima nalogo, da ugotovi kvaliteto celotnega državnega šolskega sistema in posreduje šolam, družinam in družbeni skupnosti, parlamentu in vladi bistvene informacije o stanju našega izobraževalnega sistema v okviru dandanes čedalje nujnejšega mednarodnega primerjanja.

Družine se svobodno odločajo za otroški vrtec. Ta je namenjen vsem otrokom od 3. do 6. leta starosti, v skladu z njihovo pravico do vzgoje. Otroški vrtec je nastal in se razvil v krajevnih skupnostih (kot so občine in župnije). Danes obstaja več institucionalnih in organizacijskih modelov te vzgojne ustanove, ki je lahko v pristojnosti države, cerkvenih redov, župnijskih združenj in skupnosti ali krajevnih ustanov. Vsaka od teh institucij je prispevala nekaj izvirnega k razvoju otroškega vrtca, glede vredenja sodelovanja z družinami, glede pedagoških inovacij in družbene soudeležnosti, glede razširjenosti in kvalitete te službe.

Šola za malčke se je iz začetne oblike krajevne pomoči razvila v vsedržavno ustanovo, ki jo je omogočil državni poseg. V tem zgodovinskem poteku se odraža, kako je rasla in se uveljavljala pedagoška kultura.

Otroški vrtec je danes del razvijajočega se javnega sistema, spoštuje vzgojne izbire družin ter v narodnem in občečloveškem smislu uresničuje pravico do izobraževanja. V svojih različnih oblikah je izvedel že vrsto eksperimentacij, raziskav in študij, ki predstavljajo pravo bogastvo pedagoške stroke na evropski in svetovni ravni.

Smoter otroškega vrtca je, da spodbudi v vsakem otroku razvoj identitete, samostojnosti, veščin in državlanske zavesti.

Razvijati identiteto pomeni pridobivati lagodje in gotovost ob doživljanju novih izkušenj v razširjenem socialnem okolju. Pomeni, da se spoznavam in občutim, da sem edinstvena in neponovljiva oseba, pomeni pa tudi, da se preizkušam v različnih vlogah in različnih oblikah identitete: kot sin, učenec, sošolec, moškega ali ženskega spola, prebivalec nekega ozemlja, pripadnik neke skupnosti.

Z razvijanjem samostojnosti je združeno pridobivanje sposobnosti, da obvladam svoje telo; da se udeležujem dejavnosti v različnih človeških sredinah; da imam zaupanje vase in da zaupam drugim; da opravljam svoje dejavnosti brez malodušja; da uživam, ko sam nekaj naredim, in da znam prositi za pomoč; da izrazim na različne načine svoje čustvene vzgibe; da raziskujem resničnost in razumem pravila vsakdanjega življenja; da sodelujem pri pogajanjih in odločitvah z utemeljevanjem svojega mnenja, svojih izbir in svojega ravnanja; da se obnašam čedalje bolj odgovorno.

Razvijati veščine pomeni upoštevati svoje izkušnje, jih raziskovati, opazovati in primerjati; opisovati lastno izkušnjo in prepoznati v njej osebne in skupne poteze, ko se spominjamo, pripovedujemo in ponazarjamo pomembne dogodke; razvijati nagnjenje k spraševanju, razmišljanju, izmenjavanju tolmačenj.

Razvijati občutek državljanstva pomeni odkrivati potrebe drugih in občutiti nujnost, da se spori poravnajo po skupnih pravilih, ki se določajo v medsebojnem odnosu, dialogu, izražanju lastnega mnenja, pozornosti do stališča drugih, prvega priznanja pravic in dolžnosti; pomeni postaviti temelje etično orientiranih demokratičnih navad, uprtih v prihodnost in spoštljivih do odnosa človek – narava.

### Otroci, družine, učno okolje

#### Otroci

Otroci so aktivni, radi gradijo, se igrajo, so družabni in že od rojstva usmerjeni v iskanje smisla in odkrivanje stvarnosti. Vendar opažamo danes pri rasti vsakega otroka težave, ki jih povzročajo: neštete in večkrat nasprotujoče si komunikativne spodbude, mnogoteri identitetni in medosebnostni referenčni modeli, pomanjkanje časa v življenjskem okolju ter v družinskih in socialnih odnosih, osamljenost mnogih družin in – pri mnogih otrocih- pomanjkanje stika z vrstniki.

Ko pridejo v otroški vrtec, imajo otroci za sabo že celo zgodbo. Naučili so se govoriti in samostojno premikati; preizkusili so prve in najvažnejše vezi; naučili so se izražati čustva in poosebljati vloge v igri; spoznali so osnovne poteze lastne kulture. Med tretjim in šestim letom starosti spoznajo in preizkušajo različne govorice, v dialogu in soočenju z drugimi otroki odkrijejo

različne poglede, si prvič postavijo pomembna bivanjska vprašanja, opazujejo naravo in poižvedujejo o njej, izražajo prve domneve o jeziku, o medijih, o različnih simbolnih sistemih.

Njihove zmožnosti in razpoložljivosti je mogoče razviti ali zatreti. Lahko se razvijejo na skladen ali neskladen način, to je odvisno od poklicne zavzetosti vzgojiteljev, sodelovanja z družinami ter organiziranosti in razpoložljivosti virov za izgradnjo spodbudnih učnih okolij.

### **Družine**

Na razvoj otrok ima največji vpliv družinsko okolje. Kljub različnostim – kajti njihovi življenjski okviri ter verski, etični in vedenjski referenčni modeli so mnogovrstni – predstavljajo družine vir resursov, ki jih je v šoli mogoče vrednotiti, zagovarjati in sprejeti, da se vzpostavi čvrsta mreža izmenjav in skupnih odgovornosti.

Ob prvem srečanju s šolo in vzgojitelji, ob tem, kako otroci doživljajo šolo, starši jasneje spoznajo vzgojno odgovornost, ki jim je zaupana. To jih spodbuja k razpravljanju o šolskih smotrih in vzgojnih smernicah, saj želijo, da bi njihovi otroci bili kos prihodnosti, ki ni predvidljiva in jasno razvidna.

Na pragu otroškega vrtca se pojavljajo starši, ki prihajajo iz drugih držav in gradijo dolgoročne ali kratkoročne načrte za svoje otroke v naši državi. Pripadajo različnim veroizpovedim, večkrat sledijo tradicionalnim modelom vzgoje in socialnih odnosov, ki so se jih navzeli v izvornih deželah, ter čutijo potrebo po sproščenem izražanju lastne identitete v tem, zanje novem svetu. Otroški vrtec jim nudi priložnost za srečanje z drugimi starši, da lahko vzpostavijo odnose zaupanja in nove skupnostne vezi.

Družine prizadetih otrok prosijo šolo, naj jih podpira v prizadevanju za pospeševanje resursov njihovih otrok z nepristranskim priznavanjem razlik ter s postavljanjem prijaznih vzgojnih okolij, v katerih naj bo vsak otrok deležen specifične pozornosti do svojih potreb in naj se šola skupaj z drugimi.

### **Učno okolje**

Otroški vrtec je povezovalno, skrbstveno in učno okolje, v katerem je mogoče spremljati, analizirati in preučevati spodbude, ki jih otroci doživljajo ob svojih izkušnjah. Vrtec goji aktivno in relacijsko pedagogijo, značilnosti katere so: pozornost vzgojiteljev do vsakega učenca, skrb za okolje, dejanja in stvari ter vodenje učencev k vedno višjim in zavestnejšim oblikam znanja. Učenje poteka preko izkustva, raziskovanja, občevanja z vrstniki, v stiku z naravo, predmetnostjo, umetnostjo, domačim teritorijem in njegovimi običaji, z osebnim in skupinskim tolmačenjem izkušenj ter z igro. V igri otroci izražajo svojo osebnost, pripovedujejo, razlagajo in ustvarjalno prepletajo subjektivne in socialne izkušnje.

Vzgojitelji uredijo učno okolje tako, da ima vsak otrok občutek, da je priznan in cenjen: tako otrok z razvitimi veščinami kot otrok iz družine priseljencev, pa krhek otrok s težavami, otrok s specifičnimi vzgojnimi potrebami ali prizadet otrok, kajti v vseh se mora občutek nepopolnosti združevati s težnjo po uspehu.

Ker je življenje v družbi zaznamovano z obrednostjo in vedrim tovarištvom, se otrok ne bo bal tega okolja in ga bo odgovorno čuval. Odnosi iz vzgojitelji in med otroki so pomemben dejavnik zaščite in pospeševanja razvoja.

V otroškem vrtcu se izvaja eksplicitni kurikulum, po katerem se otroci, v skladu z vzgojnimi in didaktičnimi predlogi, ki jih je vrtec osvojil, ukvarjajo z raziskovanjem in odkrivanjem. Ob njem je še implicitni kurikulum, ki ga določa učno okolje s svojimi specifičnimi in prepoznavnimi lastnostmi:

- Otroci imajo na razpolago udoben in topel prostor, urejen po okusu, ki ga narekujejo pedagoški prijemi in vzgojne izbire vsakega vrtca. To je prostor, ki je primeren za otroke, za njihovo potrebo po igranju, gibanju, izražanju, intimnosti in druženju; pohištvo in predmeti so tako izbrani, da so vabljivi in prikladni za otroško bivališče.
- Otroci imajo mnogo časa na voljo za igranje, raziskovanje, pogovarjanje, opazovanje, poslušanje, dožemanje, mirno in varno rast, samozavestno obvladovanje sebe in lastnih dejavnosti. Na tak način lahko otrok odkriva in preživlja svoj bivanjski čas brez pospeškov in upočasnitev, h katerim jih navajajo odrasli.

- Dokumentacija beleži sledove, spomine in razmisleke, izpričuje vzgojne načine in vzgojni potek ter omogoča vrednotenje individualnega in kolektivnega učnega napredka.
- Vzgojni stil je osnovan na opazovanju in poslušanju, na kolegialno opravljenem načrtovanju ter na posrednih režijskih posegih.
- Soudeležba kot razsežnost, ki omogoča sklepanje in razvijanje soodgovornosti, spodbujanje dialoga in sodelovanja pri graditvi znanja.

V otroškem vrtcu poteka svobodno eksperimentiranje lastne organiziranosti, oblikovanja skupin, oddelkov in medoddelčnih dejavnosti, glede na pedagoške izbire, na starost in številčnost otrok ter na človeške in okoljske vire, ki so na razpolago.

## IZKUSTVENA PODROČJA

Vzgojitelji sprejemajo, vrednotijo in pospešujejo vedoželjnost, raziskovanje in predloge otrok; za urejanje tega otroškega odkrivanja načrtujejo priložnosti in učne projekte. Neposredne izkušnje, igra, poskusi in pomote omogočajo primerno vodenemu otroku, da poglobi in uredi svoje učenje in sproži procese simbolizacije in formalizacije. Čeprav je za otroški vrtec značilen globalni pristop, se na raznih vzgojno-izkustvenih področjih že zarisujeta vsebina učnih predmetov in njihovo izrazje. Dosežki za razvijanje veščine še posebej v vrtcu narekujejo učitelju smer, pozornost in odgovornost pri oblikovanju izkustvenih priložnosti in možnosti, ki naj pospešujejo razvijanje veščine, o kateri na tej stopnji govorimo globalno in enotno.

### **Jaz in drugi**

#### **Pomembna vprašanja, moralni čut, sobivanje**

Otroci oblikujejo pomembna vprašanja o bivanju in svetu, začenjajo razmišljati o smislu in moralni vrednosti svojih dejanj, dobijo občutek identitete, odkrivajo različnost in usvajajo prva pravila socialnega življenja.

V letih otroškega vrtca otrok opazuje naravo, potek in ugašanje življenja, svojo okolico, medosebne odnose; posluša odrasle, ko pripovedujejo, izražajo svoje mnenje in prepričanje; je priča dogajanja in opaža, kako ga predstavljajo mediji, udeležuje se družinskih in skupnostnih običajev. Občuti pripadnost svoji družini, svoji skupnosti, svoji šoli; zave se, da ima lahko v različnih situacijah vlogo enakega ali pa drugačnega, da je lahko sprejet ali izključen, da lahko sprejema ali izključuje. Sprašuje se, kje je bil, preden se je rodil, sprašuje se, če in kje bo konec bivanja zanj in za njegove drage ter kako se je začel svet; postavlja si vprašanja o Bogu in se sooča z versko izkušnjo.

Ko se pojavijo pred njim otroci, ki govorijo druge jezike in imajo drugačne poteze, njihove družine pa drugačne običaje in vero, se mu odkrije nov svet, opazno se začudi in vznemiri.

V teh letih se torej pri vsakem otroku, dečku in deklici, izoblikuje in razčleni identiteta kot zavest o lastnem telesu, lastni osebnosti in lastnem odnosu do drugih. V tej starosti odkrije, da ga odrasli ščitijo in zadržujejo ter da so drugi otroci tovariši pri igri, pa tudi da omejujejo njegovo voljo. Otrok skuša poimenovati svoja razpoloženja, okuša, kako lepo in kako težavno je doseči soglasje, doživlja prve spore, postopoma premaguje egocentričnost in zmore doumeti stališča drugih. Iz izkušenj, vznemirjenosti in dvomov se razvijejo razmišljanja, domneve, razgovori, socialno ravnanje, o katerih je treba nekje skupaj spregovoriti.

Otroški vrtec je prostor za dialog, za obojestransko kulturno osveščanje staršev in vzgojiteljev o teh temah. S skupnimi prizadevanji bodo mogli otrokom predstaviti vedenjski vzorec poslušanja in spoštovanja ter pomagati slehernemu otroku, da najde odgovore na pomembna vprašanja v skladu z izbirami lastne družine, obenem pa ob priznavanju, razumevanju in spoštovanju drugačnih izbir. Otroški vrtec se z družinami dogovori o pravilih, ki omogočajo uresničenje vzgojnih smotrov, otroke pa začne navajati k dialogu o vprašanjih, ki jih postavljajo, o dogodkih iz vsakdanjega življenja in o pravilih, ki urejajo življenje v skupnosti.

## **Dosežki razvijanja veščine**

Otrok razvija čut za osebno identiteto, se zaveda svojih potreb in čustev, jih obvlada in izraža na primeren način.

Pozna svojo osebno in družinsko zgodbo, običaje svoje družine in skupnosti ter razvija čut pripadnosti.

Oblikuje vprašanja o bivanjskih in verskih temah, o različnosti kultur, o dobrem in slabem, o pravičnosti. Začenja se zavedati lastnih pravic in pravic drugih, spoznava vrednote, razloge in dolžnosti, ki določajo njegovo obnašanje.

Razmišlja, se primerja, razpravlja z odraslimi in z vrstniki, zaveda se, da obstajajo različna stališča, in jih zna upoštevati.

Zaveda se razlik in jih zna spoštovati.

Posluša druge ter utemeljuje svoje obnašanje in svoje stališče.

Se pogovarja, razpravlja in načrtuje, tako da izbira med različnimi variantami in postopki, se igra in dela skupaj z drugimi otroki na konstruktiven in ustvarjalen način.

Razume, kdo ima v različnih okoljih glavno avtoriteto in odgovornost, se zna ravnati po pravilih obnašanja in prevzeti odgovornost za svoja dejanja.

## **Telo in gibanje**

### **Identiteta, samostojnost, zdravje**

Otroci pridobijo zavest o svoji telesnosti, začnejo obvladovati svoje telo, njegove funkcije, zunanjo podobo, zaznavne, izrazne in relacijske možnosti ter se preko zdravstvene vzgoje naučijo zanj skrbeti.

Otrok, ki začne obiskovati vrtec, že obvlada glavne telesne funkcije, ima že občutek lastne identitete in nekatera temeljna znanja v zvezi z zgradbo in govorico telesa, preko katerih se izraža in javlja njegova aktivna prisotnost v svetu.

Poznavanje svojega telesa razvija s čutnim in zaznavnim izkustvom. To mu omogoča preizkušanje in izpopolnjevanje telesnih sposobnosti. Igre in gibalne dejavnosti utrdijo samozavest in omogočajo otrokom moškega in ženskega spola, da preizkušajo možnosti in meje lastne telesnosti, tveganja zaradi nenadzorovanih in sunkovitih gibov, nasprotujoče si občutke sprostitve in napetosti ter zadovoljstvo ob usklajenem koordiniranju lastne dejavnosti z dejavnostjo drugih.

Telo ima izrazne in komunikativne možnosti. Strukturo in pravila telesne govornice spozna otrok pri specifičnem pouku: mimično izražanje nadomešča ali poudarja besedo, podaljšuje ali prekinja pogovor, odkriva čustva in emocije, spremlja poslušanje glasbe.

Prav tako pomembne kot izrazne dejavnosti ter proste in vodene gibalne dejavnosti so navadne, rutinske in vsakdanje dejavnosti ter življenje in igre na prostem. Le-te utegnejo biti priložnost za zdravstveno vzgojo, ki obsega tudi opozarjanje na zdravo prehrano in osebno higieno.

Otroški vrtec teži k postopnemu razvijanju otrokove sposobnosti, da razbira in tolmači sporočila lastnega telesa in teles drugih oseb, da ga spoštuje in zanj skrbi, da se izraža in komunicira preko njega, zato da izpopolni njegove zaznavne sposobnosti, sposobnost, da se orientira v prostoru, da se premika in komunicira v skladu s svojo domišljijo in ustvarjalnostjo.

## **Dosežki razvijanja veščine**

Otrok doseže zadovoljivo osebno samostojnost pri prehranjevanju, oblačenju, prepoznava telesne znake, ve, kaj zna in česa ne zna narediti, pozna lastno telo, spolne in razvojne razlike ter zna pravilno skrbeti za svojo higieno in zdravo prehrano.

Rad se giblje in preizkuša v različnih dejavnostih in spretnostih, npr. teče, lovi ravnotežje, se udeležuje individualnih in skupinskih iger, v katerih uporablja orodje in sledi pravilom, tako v učilnici kot na prostem.

Nadzira svojo telesno moč, ocenjuje tveganje, se usklajuje z drugimi.

Vadi čutne, spoznavne, relacijske, ritmične in izrazne zmogljivosti telesa.

Pozna posamezne dele telesa in ga prikazuje v mirovanju in gibanju.

## **Ustvarjalnost in izražanje**

### **Govorica gibov, likovna umetnost, glasba, multimedialnost**

Otroci so nagnjeni k domišljijaskemu in ustvarjalnemu izražanju emocij in misli: umetnost usmerja to nagnjenje, privzga estetski čut in estetski užitek. V prvih umetniških izkušnjah pride do izraza raziskovanje snovi, interpretacija in ustvarjalni napor, vse to pa se lahko razširi na druga učna področja. Otroci se lahko izražajo z različnimi govoricami: z besedo, kretnjo, dramsko igro, zvoki, glasbo, obdelovanjem in spreminjanjem najrazličnejših snovi, grafično-slikarsko dejavnostjo, preko medijev itd. Izkoriščanje teh govoric je vzgoja k smislu za lepoto, k spoznavanju sebe, drugih in stvarnosti.

Srečanje otrok z umetnostjo je priložnost za opazovanje sveta, ki jih obkroža, z drugačnimi očmi. Raziskovanje različnih snovi z vsemi čuti, eksperimentiranje in primerjanje tehnik v skupnih vajah, opazovanje slik, kipov in stavb – vse to bo pripomoglo k izboljšanju opazovalne sposobnosti, k uživanju in spoznavanju kulture in umetniške dediščine. Otroci, ki se ukvarjajo z risanjem, oblikovanjem, plastičnimi in mehanskimi konstrukcijami, se naučijo opazovati, posnemati, preoblikovati, interpretirati, si izmišljati in pripovedovati.

Glasba je univerzalna govorica, vznemirljiva posredovalka kulturne dediščine. V interakciji z zvočnim okoljem razvija otrok svoje kognitivne in relacijske sposobnosti, nauči se zaznavati, poslušati, iskati in razlikovati zvoke v pomenljivih učnih situacijah. S tem da raziskuje svoje zvočno-izrazne in simbolično-reprezentativne zmožnosti, krepi zaupanje v lastne zmogljivosti. S poslušanjem lastnega zvočnega izvajanja pridobi veselje do muziciranja in poznavanje raznih glasbenih zvrsti.

Otrok se sooča z novimi mediji in z novimi jeziki komunikacije kot gledalec in kot akter. Če vrtec spodbuja aktivni stik z mediji in raziskovanje njihovih izraznih in ustvarjalnih možnosti, lahko otroku pomaga, da se privadi na multimedijo.

#### **Dosežki razvijanja veščine**

Otrok pozorno in rad gleda raznovrstne predstave (gledališke, glasbene, filmske...), razvija zanimanje za poslušanje glasbe in za razumevanje umetniških del.

Preko govorce telesa sporoča, izraža svoja čustva, pripoveduje. Izmišlja si zgodbe in izraža svojo ustvarjalnost v različnih oblikah predstav in dramskih uprizoritev. Izraža se z risanjem, slikanjem in drugimi ročnimi dejavnostmi ter zna uporabljati različne izrazne tehnike.

Raziskuje snovi, ki jih ima na razpolago, in jih uporablja ustvarjalno.

Sam in skupinsko načrtuje, kaj bo naredil, ter skrbno izbira snovi in pripomočke v zvezi z načrtom.

Je natančen, zna ohraniti koncentracijo, se navduši in zna dokončati svoje delo.

Sporoča, kaj je naredil, tako da obnovi najpomembnejše faze opravljenega dela.

Odkriva zvočni svet s pomočjo zaznave in glasbenega izvajanja ter uporablja glas, telo in predmete.

Preizkuša in kombinira osnovne glasbene elemente ter izvaja enostavne zvočno-muzikalne sekvence.

Raziskuje prve glasbene abecede in uporablja znake neformalne notacije za zapis zaznavanih zvokov in njihovo poustvarjanje.

Raziskuje možnosti, ki jih ponuja tehnologija, za doživljanje umetnosti, za sporočanje in izražanje samega sebe.

## **Sporočanje, jezik, kultura**

Otroci se naučijo ustnega sporočanja, opisovanja lastnih doživetij in zunanjega sveta, pogovarjanja, razmišljanja o jeziku in se približajo pisnemu jeziku. S poznavanjem in prepoznavanjem materinščine in drugih jezikov okrepijo svojo osebno in kulturno identiteto ter zanimanje za druge kulture.

Otroci pridejo v otroški vrtec, potem ko so spoznali jezikovne osnove. V družinskem krogu so spoznali materinščino, njeno intonacijo in njene ritme ter glavna pravila; jezik uporabljajo za izražanje svojih namenov in želja ter za interakcijo z drugimi; z opazovanjem so dognali, kako osebe medsebojno komunicirajo; prejeli so sporočila, ki jih oddajajo mediji. Večkrat so bili že v stiku z drugimi jeziki.

Otrok polagoma v jeziku odkriva orodje, s katerim se lahko poigrava in izraža na osebni, ustvarjalni in čedalje bolj razčlenjeni način; o rabi katerega lahko razmišlja, s pomočjo katerega lahko pripoveduje, se pogovarja, logično razmišlja, pogloblja znanje, prosi za pojasnila in zagovarja svoje stališče, načrtuje in je opazen.

Če so otroci primerno vodeni, obogatijo svoj besedni zaklad ter slovnične, pogovorne, logične in dokazovalne veščine, primerjajo materinščino z drugimi jeziki, postavljajo domneve in se preizkušajo v raziskovanju pisnega jezika. Lahko se učinkovito naučijo drugega jezika, če je to smiselno, če poteka učenje na naraven način v okviru vsakodnevnih dejavnosti ter ustvarja priložnost za razmišljanje in pogovarjanje.

Naloga otroškega vrtca je, da pospešuje pri vseh otrocih obvladanje italijanskega jezika, pri otrocih, ki imajo drugačne kulturne korenine, pa zavest o pomembnosti rabe maternega jezika. Vrtec ponuja izrazno-komunikacijske situacije, v katerih se otrok lahko nauči vsestranske rabe jezika, tako da ga lahko uporablja za vsa vzgojno-izkustvena področja. Spodbuja takšno jezikovno prakso, ki otroke usposobi za izmenjavanje mnenj, primerjanje lastnih tolmačenj dogajanja, izražanje lastnih misli in sporazumevanje z drugimi. Z branjem ilustriranih knjig in razčlenjevanjem sporočil iz okolja postopoma približuje otroke k pisnemu jeziku, v katerem se sporočanje krepi in razmahne.

### **Dosežki razvijanja veščine**

Otrok razvije poznavanje italijanskega jezika in obogati svoje besedišče.

Z izražanjem in sporočanjem svojih čustev, vprašanj, dognanj in mnenj preko besedne govornice, ki jo primerno prilagodi različnim govornim situacijam, pridobiva samozaupanje in motivacijo.

Pripoveduje, si izmišlja, posluša in razume pripovedi in branje zgodb, se pogovarja, razpravlja, prosi za razlago in razlaga, načrtuje dejavnosti in oblikuje pravila za načrtovano dejavnost.

Razvija jezikovni razpon, ki je primeren za izražanje na raznih vzgojno-izkustvenih področjih pridobljenih vsebin.

Razmišlja o jeziku, primerja različne jezike, prepozna, ceni in preizkuša večjezičnost in pesniško govornico.

Dobro ve, kateri je njegov materni jezik.

Kaže zanimanje za pisni jezik in preizkuša prve oblike sporočanja preko pisanja, lahko tudi z računalnikom.

### **Poznavanje sveta**

#### **Red, mera, prostor, čas, narava**

Otroci urejajo svoje izkušnje o stvarnosti z zavestnimi dejanji, kot so zbiranje, primerjanje, štetje, razvrščanje, orientiranje in prikazovanje v risbi in besedi.

S pomočjo predlaganih dejavnosti, urejanja naravnih pojavov in živih bitij, pogovarjanja ter konstruktivnih ali načrtnih iger začne otrok razumevati, kako pomembno je, da dodobra spozna svet, in primerja svoje stališče s stališči, ki jih izražajo odrasli in drugi otroci.

Izhajajoč iz vsakdanjih situacij, iz igre, iz vprašanj, ki izhajajo iz konkretne izkušnje, začne otrok graditi naslednje transverzalne veščine: opazuje, manipulira, tolmači simbolne pomene; sprašuje, razmišlja, ugiba in razpravlja o rešitvah problemov; v dejanjih in sporočilih prepozna zorni kot drugih v primerjavi z lastnim; predvideva, pospešuje, opazuje, ureja stvari in izkušnje; zavestno obvlada prostor in ga skuša prikazati; začenja upoštevati številko kot znak in sredstvo za ugotavljanje resničnosti; razmišlja o meri, redu in odnosu; opazuje živa bitja v njihovi naravni danosti, gnan od radovednosti o sebi, o naravnem okolju in o njegovih stalnih spremembah; načrtuje in izvaja načrte ter dokumentira njihov razvoj.

V otroškem vrcu se otroci postopoma naučijo, kako se v prostoru in času lahko uredijo. Pri tem izhajajo iz svojih vsakodnevnih izkušenj v družinskem, šolskem in tovariškem okolju ter se nanašajo na dejavnosti odraslih ter na naravne in kulturne dogodke. Prostor in čas sta medsebojno povezana v osnovni izkušnji gibanja. Trajanje, obseg in hitrost gibanja so namreč za otroke bodisi značilnosti opazovanega gibanja bodisi merila za interpretacijo spreminjanja na splošno.

Otroci pridobijo zavest o lastnem telesu preko vzporedne zavesti o svetu in obratno: prva »fizična organiziranost« zunanjega sveta (oblika, gibanje, svetloba, toplota itd.) se razvije v tesni in recipročni povezanosti s kanali zaznavanja in motoričnosti. Na enak način povezuje otrok notranje in zunanje funkcije katerega koli živega bitja ter se začne zavedati transformacij snovi, ko jih primerja s svojimi telesnimi izkušnjami.

Otrok zmore razložiti vsak stroj, mehanizem, pripomoček ali tehnološki izdelek, ki je del njegove izkušnje, s pomočjo odgovorov na izmenični vprašanji: »Kako je sestavljen?« in »Kako deluje?« Prepletanje govorice in dejanja v otrokovi spoznavni dejavnosti pospešuje odkrivanje različnih aspektov sveta in obenem tudi kulturno urejenost.

Naloga vzgojiteljev je, da otrokom postopoma posredujejo zavest o tem, kakšno potencialno bogastvo predstavlja njihova vsakdanja izkušnja in kulturne oblike te izkušnje; da jih podpirajo v procesu razvoja veščine in v njihovih prvih poskusih simbolizacije in formalizacije poznavanja sveta; da jim pomagajo in jih usmerjajo pri oblikovanju prvih doslednih in tehtnih predstav o svetu in sebi, zaznavanja in gojenja dobrega počutja, ki izvira iz bivanja v naravnem okolju.

### **Dosežki razvijanja veščine**

Otrok zbira in razvršča po različnih merilih, primerja in ocenjuje količino; uporablja enostavne simbole za registriranje; opravlja meritve z enostavnimi pripomočki.

Pravilno postavlja v prostor sebe, predmete, osebe; na podlagi ustnih navodil pravilno opravi neko pot.

V vsakdanjem življenju se orientira po času.

Ko navaja dogodke iz novejšje preteklosti, je videti, da se zaveda njihove časovne razporeditve; pravilno formulira razmišljanja o bližnji ali bolj oddaljeni prihodnosti. Dojame naravne spremembe.

Pozorno in sistematično opazuje naravne pojave in živa bitja in ugotavlja načela in domneve.

Zanima se za tehnološke izdelke, jih raziskuje in odkriva njihovo funkcijo in možnost rabe.

Je vedoželjen, raziskovalen, sprašuje, razpravlja, primerja domneve, razlage, rešitve in posege.

Uporablja ustrezno izražanje za opisovanje svojih opažanj ali izkušenj.

Prvi šolski cikel obsega osnovno šolo in srednjo šolo 1. stopnje. Zaobjema torej časovni lok, ki je temeljnega pomena za usvajanje znanja in izgradnjo učenčeve identitete. V tem obdobju se postavijo temelji in se razvijejo veščine, ki so nujno potrebne pri nadaljnjem usvajanju znanja v šoli in v vseživljenjskem obdobju.

Smoter prvega šolskega ciklusa je pospeševanje celostnega osebnega razvoja. Za doseg tega smotra si šola, skupaj z drugimi institucijami, prizadeva za odstranitev vseh ovir, ki bi učencu preprečevale obiskovanje pouka; prizadetim učencem omogoča olajšan dostop; preprečuje izmikavanje šolski dolžnosti in se bori proti osipu; z vsemi sredstvi želi doseči izboljšanje kvalitete izobraževalnega sistema.

V tej perspektivi spremlja šola učence pri odkrivanju smiselnosti lastne izkušnje, spodbuja zavestno prakso aktivnega državljanstva in pridobivanje kulturnih osnov.

### SMISELNOST IZKUŠNJE

Šola opravlja temeljno vzgojno in usmerjevalno nalogo že v prvih letnikih vzgojno-izobraževalnega procesa. Učencu nudi priložnost, da razume samega sebe, da se zave svojih možnosti in sredstev, ki jih ima na razpolago, da načrtuje potek svojih izkušenj in da preverja dosežene rezultate glede na pričakovanja.

Šola pospešuje razvijanje sposobnosti, ki učencu omogočajo, da razbere in obvlada lastna čustva ter da si postavlja dolgoročne cilje in jih zasleduje.

Poleg tega spodbuja tisti osnovni čut odgovornosti, ki učencu narekuje, da dobro izpolnjuje svoje delo in ga dokonča, da skrbi zase, za svoje stvari in za naravno in socialno okolje, v katerem živi.

Učence spodbuja k pozornemu preudarjanju skupinskega obnašanja, zato da ugotovijo, katere naravnosti kršijo človekovo dostojanstvo in medsebojno spoštovanje, usmerja jih k odnosom, v katerih je mogoče razviti pozitivno naravnost in uresničevati sodelovalno prakso.

Šola pozorno spremlja razvoj in oblikovanje spolne identitete, za katero je predpuberteta ključno obdobje.

Omogoča potek komunikacije med vrstniki in sprejemanje sporočil, ki jih v raznovrstnih oblikah posreduje družba.

Navaja učence k razmišljanju o sebi in stvarnosti, jim posreduje zavest, da je lastno telo dragocenost, ki jo je treba spoštovati in ščititi, jih spodbuja k analitičnemu in kritičnemu razglabljanju, k razvijanju domišljije in različnosti mnenj ter jim omogoča soočanje pri iskanju pomenov in oblikovanju miselnih vzorcev.

Glede na kompleksne socialne razmere mora šola vzpostaviti s starši stalne odnose, ne takih, kakršne bi narekovalo izredno stanje, pač pa take, ki izvirajo iz skupnega in trajnega vzgojnega načrta. Ker se zavedamo sprememb, ki sta jih doživeli družba in šola, moramo obnoviti odnos vzgojne odgovornosti z družinami. Ta odnos bo omogočil, da se v dialogu oblikujejo skupni vsebinski okviri in načini načrtovanja.

### OSNOVNO KULTURNO OPISMENJEVANJE

Specifična naloga prvega šolskega ciklusa je pospeševanje osnovnega opismenjevanja preko spoznavanja simboličnih jezikov, na katerih sloni naša kultura, pa tudi druge kulture, s katerimi smo v stiku.

Gre za kulturno in socialno opismenjevanje, ki vključuje učno opismenjevanje, to pa se razširi in poglobi s pomočjo predmetnega znanja.

Cilj *osnovne šole* je usvajanje osnovnega znanja, to pa je prva uveljavitev ustavnih pravic. Dečkom in deklicam, ki jo obiskujejo, se ponuja možnost, da razvijejo kognitivne, emocijske,

čustvene, socialne, telesne, etične in verske razsežnosti ter da si pridobijo neodpovedljivo znanje. Šola je vzgojno-izobraževalna institucija, ki preko predmetnega znanja omogoča izvajanje različnih umskih zmogljivosti, to pa je predpostavka za razvoj refleksivnega in kritičnega mišljenja. Tako je mogoče oblikovati zavestne in odgovorne državljane na vseh ravneh, od lokalne do evropske.

Obvladanje osnovnih znanj je še bolj pomembno za otroke, ki živijo v slabših razmerah. Čim solidnejše bo njihovo v osnovni šoli pridobljeno znanje, tem več možnosti bodo imeli, da se preko izobraževalnega sistema vključijo v socialno in kulturno življenje.

Na *srednji šoli 1. stopnje* se posamezni predmeti pojmujejo kot zorni koti na resničnost in kot načini tolmačenja, simbolizacije in predstavljanja sveta.

Vrednotenje predmetov se izpolni, če se izognemo tveganju, ki ga predstavljata razdrobljenost znanja na kulturni ravni in predavateljski pristop na didaktični ravni. Prvi nevarnosti se bomo izognili, če posameznih predmetov ne bomo predstavljali kot s togimi mejami definiranih ozemelj, ampak kot interpretativne vzorce. Če želimo preučiti kompleksna vprašanja, moramo dopustiti dialog med predmeti ter upoštevati mejna in povezovalna področja med disciplinami. Cilj interdisciplinarnih izkušenj je poiskati medsebojne povezave in zveze med nujno potrebnim poznavanjem predmetov ter primerno oblikovati zapletena vprašanja o človekovem položaju v današnjem svetu in o samem znanju. Razumevanje specifičnih tem in problemov se namreč ne uresničuje le z uvajanjem v teoretične in metodološke okvire, ki so lastni vsaki disciplini, ampak tudi s celostnimi pristopi, s pomočjo katerih je lažje dobiti vpogled v kompleksnost resničnosti in jo izčrpno opisati.

Na srednji šoli 1. stopnje se spodbuja bolj poglobljeno obvladanje predmetov in razčlenjena organiziranost vednosti, ki naj pripelje k celostnemu znanju.

Veščine, pridobljene v okviru posameznih predmetov, prispevajo k spodbujanju širših in transverzalnih veščin, te pa so bistveni pogoj za polno osebno uresničitev in za aktivno soudeležbo v družbenem življenju, v kolikor so usmerjene k vrednotam državljankega sožitja in skupnega dobrega. Veščine za izvajanje aktivnega državljanstva se pospešujejo v okviru vseh učnih dejavnosti z uporabo in primerno namembnostjo prispevkov, ki jih vsak učni predmet lahko nudi.

## DRŽAVLJANSKA VZGOJA

V tem šolskem ciklusu je posebno potrebno postaviti temelje za izvajanje aktivnega državljanstva, tako da se razraste in razširi, kar je bilo zastavljeno v otroškem vrtcu.

Državljanstvo vzgojo pospešujejo pomenljive izkušnje, ki naj navajajo h konkretni skrbi zase, za druge in za okolje in ki naj spodbujajo k oblikam sodelovanja in solidarnosti. Ta faza vzgojno-izobraževalnega procesa je ugodna za razvijanje zavestnega pristanka na skupne vrednote in na sodelovalnost, kar je predpogoj za državljanstvo sožitje.

Neodpovedljiva cilja državljanke vzgoje sta oblikovanje čuta zakonitosti in razvijanje etike odgovornosti, ki se uresničujeta v dolžnosti zavestnega izbiranja in delovanja ter prepostavljata aktivno zavzetost za stalno izboljševanje lastne življenjske situacije.

Učenci se naučijo prepoznati in spoštovati vrednote, ki jih določa Ustava Italijanske republike, med temi še posebej nedotakljive pravice vsakega človeškega bitja (2. člen), priznanje enakega družbenega dostojanstva (3. člen), dolžnost stvarno prispevati k napredku družbe (4. člen), svobodo veroizpovedi (8. člen) ter razne oblike svobode (členi 13-21).

Sestavni del ustavnih in državljanke pravic je svoboda izražanja (21. člen). Z izražanjem se tehtajo pomeni besed in se poravnajo razhajanja, preden izbruhnejo spori.

Neizogibna naloga prvega šolskega ciklusa je zagotoviti primerno stopnjo poznavanja italijanskega jezika, v komplementarnem odnosu z maternimi jeziki in jeziki Evropske unije. Italijanski jezik je prvo sredstvo komunikacije in dostopa k znanju. Pisni jezik je še posebej pomembno sredstvo za urejeno mišljenje in dostop h kulturnim dobrinam.

Če šolo tako pojmuje, postane primeren kraj za svobodno in pluralistično soočanje.

## UČNO OKOLJE

Prvi šolski cikel, razčlenjen v osnovno šolo in v srednjo šolo 1. stopnje, učinkovito zasleduje svoje cilje, če pospešuje pomenljivo usvajanje znanja in zagotavlja vzgojno-izobraževalni uspeh vseh učencev.

Za doseg tega cilja je mogoče – ob spoštovanju svobode poučevanja – določiti nekatere temeljne metodološke zasnove.

*Vrednotenje izkustva in znanja učencev* omogoča nanašanje novih vsebin na to podlago. Učenec pristopi k učnemu procesu bogat z izkustvi in znanjem, poln pričakovanj in emocij, opremljen z informacijami, sposobnostmi in učnimi postopki, ki jih didaktična akcija lahko primerno izkoristi, razišče in problematizira. Na tak način more učenec osmisлити in razumeti to, česar se uči.

*Primerni posegi glede različnosti* preprečujejo, da bi različnost postala neenakost. V šolskih razredih so dandanes prisotne mnogotere različnosti, glede na učne načine, glede na dosežene učne ravni, glede na specifična nagnjenja in osebna zanimanja, pa tudi glede na posebne razmere ali čustvena stanja, ki utegnejo biti vzrok učnih težav. Šola mora načrtovati in uresničevati specifične didaktične poti, da odgovori na vzgojne potrebe učencev. Posebno pozornost je treba nameniti učencem z neitalijanskim državljanstvom. Ti se soočajo ne samo z vključevanjem v družbo, temveč tudi z jezikovnimi težavami. Najprej se morajo naučiti osnov italijanskega jezika, da se morejo sporazumevati, nato pa si pridobiti obširnejše jezikovno znanje, da lahko nadaljujejo šolanje. Tudi vključitev prizadetih učencev v navadne šole, ki je sicer že dalj časa kulturno in normativno sprejeto dejstvo in v praksi potrjena izkušnja, zahteva večjo pozornost in obnovljeno načrtovanje. Pri tem se lahko uporabijo različne oblike fleksibilnosti, ki jih predvideva šolska avtonomija, in možnosti, ki jih ponuja tehnologija.

*Spodbujanje raziskovanja in odkrivanja* ima za cilj pospeševanje raziskovalne strasti. V tej perspektivi ima problematiziranje nenadomestljivo vlogo, ker spodbuja učence, da poiščejo probleme, postavljajo vprašanja, razpravljajo o že izdelanih miselnih vzorcih, poiščejo za reševanje problemov primerne raziskovalne poti, da iščejo tudi izvirne rešitve s pomočjo nekonvencionalne in ustvarjalne ideje.

*Spodbujanje sodelovalnega učenja.* Učiti se ni samo individualen postopek. Skupna razsežnost učenja ima pomembno vlogo. V tem smislu je mogoče uvesti številne oblike interakcije in sodelovanja (od medsebojne pomoči do učenja v sodelovalni skupini, do učenja med enakimi...) bodisi v sklopu razreda bodisi s formiranjem delovnih skupin, v katerih sodelujejo učenci iz različnih razredov in različnih starosti.

*Pridobivanje zavesti o lastnem načinu usvajanja znanja* pomaga, da se »naučimo učiti se«. Prepoznati težave, ki smo jih imeli, in strategije, s katerimi smo jih premagali, priznati storjene napake, a tudi razumeti razloge neuspeha, poznati svoje prednosti – s temi veščinami si učenec pridobi zavest o svojem učnem stilu in postane sposoben avtonomno študirati. Učenec mora biti aktivno soudeležen pri izgradnji svojega znanja, bodisi da ga spodbujamo k razmišljanju o tem, kar se uči, ali k razkrivanju tega, kako razume snov, in k poročanju, katere cilje je dosegel. Vsak učenec mora razumeti nalogo, ki jo mora opraviti, oceniti težave in ugotoviti svoje sposobnosti. Tako se bo naučil razmišljati o svojem ravnanju, vrednotiti rezultate svojih dejanj in to upoštevati za izboljšanje uspeha.

*Izvajanje laboratorijske oblike dela* spodbuja operativnost, obenem pa tudi dialog in razmislek o tem, kar se dela. Laboratorijski način dela spodbuja eksperimentiranje in načrtovanje, vpleta učence v razmišljanje, delo in v ocenjevanje skupne dejavnosti. Laboratorij se lahko ustanovi v šoli ali zunaj nje, tako da črpa vire za učenje iz širšega teritorija.

Pridobivanje znanja predpostavlja fleksibilno in polivalentno rabo običajnih šolskih prostorov, pa tudi razpolaganje z opremljenimi prostori, v katerih se bo dalo eksperimentirati in raziskovati: na področju naravoslovja, informatike, jezikov Evropske unije, glasbene, gledališke in slikarske dejavnosti, gibanja...

Posebno pomembna postane šolska knjižnica. Ta prostor, namenjen branju, a tudi poslušanju in odkrivanju knjig, spodbuja samostojno in stalno učenje; to je javni prostor, stičišče med šolo in

teritorijem, ki spodbuja soudeležbo družin, olajšuje integracijo priseljenih družin, gradi mostove med jeziki, veroizpovedmi in kulturami.

## PREDMETI IN PREDMETNA PODROČJA

### JEZIKOVNO – UMETNOSTNO – IZRAZNO PODROČJE

K učenju jezikov in nebesednega sporočanja prispeva več predmetov: italijanščina, jeziki Evropske unije, glasba, umetnost in upodabljanje ter telesna, gibalna in športna vzgoja.

Čeprav imajo vsi ti predmeti svoj učni okvir, ki je po zgodovinski praksi in dogovoru osredotočen na specifične teme in problematiko ter ima lastne metode in izrazje, so del nadpredmetnega področja, ki ga označuje skupni antropološki imenovalec, to je človekova potreba po sporočanju in razvijanju edinstvenih zmožnosti človeškega uma. Človeška bitja so namreč nagnjena k pripovedovanju in opisovanju resničnih ali izmišljenih krajev, oseb in situacij, oblikovanju zamisli in ponazarjanju kolektivne predstave, ki odraža dediščino estetskih, kulturnih, verskih, etičnih in državljskih vrednot neke skupnosti – vse to pa pride do izraza v človekovi besedni, likovni, zvočni in telesni govorici. Ko načrtujemo kurikulum tega predmetnega področja, moramo upoštevati obe razsežnosti vsakega predmeta, transverzalno in specifično; za obogatitev izraznih možnosti je treba pospeševati specifično usvajanje predmetov, pa tudi povezovanje strokovnega izrazja.

Učenca bomo vodili k odkrivanju sporočanj in izraznih zmogljivosti, ki jih lahko razvijejo pri posameznih predmetih, in k čedalje bolj samostojnemu usvajanju primernih oblik za prikazovanje lastne osebnosti in zunanjega sveta. Spodbudili ga bomo k razmišljanju o pomenu sporočil. Podobna sporočila je namreč mogoče tolmačiti na različne načine glede na rabo kodov posameznih predmetov. Razpolaganje s širokim razponom izrazov bo postalo zanj dragocena pridobitev.

Govorica telesa pride v poštev pri umetniškem sporočanju (z mimiko, gledališko kretnjo, baletom), pri vsakdanjem sporočanju pa s kretanjem in z različnimi telesnimi držami.

Če bomo učenca vodili pri tolmačenju in povezovanju posameznih kodov, bo spoznal bodisi skupne elemente raznih strokovnih jezikov bodisi specifičnost teh elementov znotraj določenega koda. Preko razumevanja in sestavljanja hiperteksta se bo učenec tudi naučil preizkušati izrazne možnosti, ki jih omogoča prepletanje različnih jezikov.

Učenca bomo navedli k razmišljanju, da v vsakdanji stvarnosti ena sama jezikovna raven redkokdaj zadostuje za učinkovito sporočanje. Ne samo v ekspresivnem, ampak tudi v vsakdanjem praktično sporazumevalnem sporočanju se razne ravni med seboj povezujejo in dopolnjujejo, da se poveča učinek sporočila.

Prisotnost jezikov Evropske unije v tej predmetni skupini bo učenca spodbudila k raziskovanju značilnih lastnosti besednega izražanja in k razmišljanju, na podlagi že pridobljenih jezikovnih veščin in znanja, o podobnostih in razlikah ter spreminjanju jezikov. Poznavanje materinščine in drugih jezikov povečuje možnost, da se besedno izražanje uporablja kot sredstvo razmišljanja in spoznavanja.

Pri načrtovanju učnih dejavnosti bo treba upoštevati, da različne kulturne izkušnje učencev pogojujejo njihovo zaznavo, občutljivost in obnašanje. Šolske kurikule je torej treba načrtovati v interkulturni perspektivi, vsekakor pa je treba upoštevati realna izhodišča učencev.

Pri širjenju izraznih sposobnosti se okoriščamo s pridobitvami novih tehnologij, razvoj katerih je ena od značilnosti informacijske družbe. Za izražanje, obdelavo in ponazarjanje znanja so te tehnologije oblikovale nove multimedijske jezike; nujno je, da si dijak na tem področju pridobi specifične veščine.

### **Italijanščina**

Razvoj širokega in zanesljivega jezikovnega znanja je nujen predpogoj za rast osebe in za polno izvajanje državljske vloge, za kritičen dostop do vseh kulturnih krogov in za doseg šolskega uspeha v vsakem študijskem sektorju. Za uresničitev teh obširnih in transverzalnih smotrov je potrebno, da so vsi učitelji pozorni na jezikovni pouk in da v tej perspektivi koordinirajo svoje dejavnosti.

V naši državi je treba pri jezikovnem pouku dandanes upoštevati celo vrsto dejavnikov: ohranjanje dialektofonije, pa čeprav v neenaki meri; bogastvo in raznolikost manjšinskih jezikov; soprisotnost številnih, tudi neevropskih jezikov na državnem teritoriju. Vse to ima za posledico, da se mnogi učenci učijo italijanščine kot drugega jezika. Zato je nujno potrebno, da se pouk italijanskega jezika izvaja na podlagi jezikovnih in izraznih veščin, ki so jih učenci že pridobili v materinščini.

V prvem šolskem ciklusu je zelo pomembno razvijati ustno izražanje v čim bolj urejeni obliki. Ustno jezikovno prakso v šolski skupnosti spodbujajo učna okolja, ki so naklonjena jezikovni izmenjavi, interakciji ter razlaganju pomenov, spoznanj in stališč. Interakcija pospešuje razvoj jezikovne identitete v vsakem posamezniku in omogoča, da se ustvarijo predpostavke za elaboracijo obče sprejetih pomenov.

Učenci naj berejo najrazličnejša čtiva, z različnimi nameni in funkcionalnimi strategijami, da bodo lahko tudi samostojno pristopili k branju. Domačnost s knjigami je osnova za bralno prakso, ki bo kot samostojna osebna dejavnost trajala vse življenje. Zato je treba zagotoviti pogoje (šolske knjižnice, prost dostop do knjig, raziskovalni itinerariji itd.), ki spodbujajo željo po branju in bralni užitek.

Bralna praksa naj bo priložnost za socializacijo in debatiranje o usvojenih vsebinah, pa tudi priložnost za samostojno raziskovanje. Ker razvija sposobnost koncentracije in kritične refleksije, je bralna dejavnost posebno koristna pri pospeševanju učenčevega dozorevanja.

Strateški cilj osnovne šole ni samo ta, da se učenec nauči brati, temveč tudi razumevati, to je spraviti v tek številne in zapletene kognitivne procese. Učitelji si bodo prizadevali, da odstranijo vse, kar ovira učenčevo razumevanje beril; ovire so pa lahko na ravni besedišča, sintakse ali na logično-konceptualni ravni.

Prvenstvena vloga branja je zadovoljevanje estetskega užitka ob srečanju z literarnim besedilom in intelektualnega užitka ob iskanju pomenskosti. Treba je gojiti bodisi branje, ki je povezano z učno snovjo, bodisi branje, ki ga učenec izbere iz estetskih in čustvenih razlogov, kajti oba tipa branja ustrezata človekovim potrebam.

Učenec se bo naučil pisanja s prebiranjem in sestavljanjem – najprej pod učiteljevim vodstvom, potem pa samostojno – raznovrstnih funkcionalnih in ustvarjalnih besedil, namenjenih sporočanjem potrebam učencev in vključenih v sobesedila, ki jih zmorejo motivirati. Z usvojitvijo pisne veščine v prvih dveh letih šolanja se kompleksna naloga poučevanja in dojetanja pisnega sporočanja še ne izčrpa. Pisno sporočanje je namreč zapleten proces, v katerem ločujemo več faz, od zamisli do osnutkov, prve sestave, pregleda itd. Vsaka faza zahteva specifične učne strategije – ki naj bodo vedno odprte za ustvarjalnost in osebni doprinos učencev – ter vajo.

Prvenstveni cilj (ki ne izključuje morebitnih težje dosegljivih ciljev) naj bo: voditi učence k jasnemu, točnemu in enostavnemu pisanju; učenci naj poleg besedišča in skladnje obvladajo tudi logično in pojmovno zgradbo besedila, da bodo mogli urediti, zbrati in navesti vse potrebne informacije.

Pisanje usvoji učenec postopoma, od začetnega sestavljanja kratkih in enostavnih sporočil do oblikovanja zloženih povedi. Posebna skrb velja usvajanju pisanja kot sredstva za spoznavanje in izpovedovanje lastne osebnosti in zunanjega sveta. Pripovedni in avtobiografski spisi lahko pomagajo učencu, da uredi in osmisli svoje izkušnje.

Estetski čut in literarni okus se razvijata že od prvih let osnovne šole dalje z branjem čtiva, ki smo ga izbrali med dobro otroško literaturo. Zgodaj pridobljena sposobnost, da se v knjigah poiščejo odgovori, ki prispevajo h kulturni obogatitvi in osebnostnemu dozorevanju učenca, je predpostavka dobre jezikovne in literarne vzgoje, ki se bo s časom še utrjevala.

Na srednji šoli 1. stopnje prihaja v poštev branje literarnih del v knjižni in narečni italijanščini, primerno izbranih glede na starost in zrelost učencev. To branje mora sprožiti

razpravo, interpretativne domneve, primerjanje mnenj. Črpali bomo iz del italijanske visoke književnosti, npr. nekaj verzov iz Danteja, da zgradimo v učencih trdno kulturno podlago.

Vztrajno branje različnih književnih del bo učencu omogočilo prepoznavanje zvrsti, v njih pa bodo tudi našli zgled za lastno sporočanje. Vsak tip besedila bo predstavljen kot oblika sporočanja, ki je po kulturnem, literarnem in jezikovnem izročilu zgodovinsko določena, torej v času spremenljiva. Paziti je treba na bogatenje učenčevega besednega zaklada, širjenje katerega je skupni cilj vseh učiteljev, ko gre za osnovno besedišče in izraze, ki so skupni raznim vedam; postopoma in v tesni povezavi z vsebinami pa bo na vsakem predmetnem področju poskrbljeno za usvajanje strokovnih izrazov kot nujno potrebnega orodja za razumevanje pojmov.

Razmišljanje o jeziku bo od opažanj o jezikovni rabi prešlo na abstraktne posplošitve. Učencem bo pomagalo, da se priučijo preoblikovanja stavkov in spisov ter večje prožnosti pri razumevanju in sestavljanju povedi in spisov, pa tudi da se naučijo drugih evropskih jezikov; primerjave jih bodo opozorile na podobnosti, razlike in povezave. Jezikovni pouk bo obrodil svoje sadove, ko bodo učenci v čtivu postopoma prepoznavali in poimenovali besedne vrste, ki jih ima italijanščina (spolnik, samostalnik, pridevnik, glagol, prislov itd.), in naposled bistvene skladenjske kategorije (proste in zložene povedi, osebek, povedek, predmet itd).

Ob branju in razmišljanju o oblikah izražanja bo učenec dojel zgodovinski razvoj italijanskega jezika in ugotavljal njegove preobrazbe v času in prostoru, pod močnim vplivom družbenih in kulturnih sprememb ter znanstvenega, gospodarskega in tehnološkega razvoja. Pomemben vir za medkulturno vzgojo je opozarjanje na usedline, ki so jih v italijanščini pustili drugi jeziki in kulture, predvsem evropske, pa tudi kulture iz širšega sredozemskega območja. Zaznavanje italijanskih narečnih značilnosti bo prispevalo k odkrivanju narečne govornice in njene izrazne vitalnosti. Učenca bomo uvedli v prepoznavanje govornega bogastva, ki je prisotno na njegovem ozemeljskem območju, nato pa še v odkrivanje manjšinskih jezikov, ki so prisotni v Italiji.

Usmerjali bomo naravno učenčevo nagnjenje k igri in invenciji ter poskrbeli, da bo postopoma odkrival jezikovna izrazna sredstva in tako čim popolneje razvil zavest o bogastvu, prožnosti in ustvarjalnosti izražanja. S sprejemanjem (poslušanjem, branjem) in sestavljanjem domišljjskih in igrivih spisov bo učenec že od prvih šolskih let dalje preizkušal izrazne zmogljivosti italijanskega jezika (in besednega izražanja na splošno). Poleg tega se bo naučil, da se jezik lahko poveže z drugimi izraznimi sredstvi v obliki interdisciplinarne in multimedijske komunikacije. Posebno pozornost bomo posvetili povezavi med jezikom in glasbo, ker je to pomemben del italijanske kulturne dediščine.

Raba jezika je izraz intelektualnih zmožnosti in bo učenca usposobila za dosledno mišljenje. V tej metakognitivni perspektivi bo tudi razmišljanje o jeziku pospeševalo sposobnost kategoriziranja, povezovanja, analiziranja. Pri spremljanju jezikovnega pouka bodo učitelji upoštevali faze kognitivnega razvoja in učenca postopoma uvajali v njegovim letom primerne dejavnosti.

Morebitna prisotnost prizadetih učencev lahko pripomore k dvigu učne kakovosti za celotno razredno skupnost. Nove strategije lahko izredno prispevajo k temu, da vsi pridobijo metakognitivne in organizacijske veščine.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec se sporazumeva s sošolci in učitelji (pogovor, debata, pisemsko dopisovanje...), njegova sporočila so enostavna, jasna in prikladno oblikovana glede na situacijo.

Razume sestavke različnih vsebin (uporabne, zabavne, poučne), prepozna njihov splošni pomen in/ali glavne informacije, uporablja funkcionalne strategije branja.

Bere raznovrstna književna dela s področja otroške literature, bodisi na glas, s smiselnim poudarkom, bodisi potihoma in sam zase. Zna oblikovati enostavno osebno mnenje o čtivu.

V sklopu šolskega dela sestavlja spise (domišljjske, v zvezi z učno snovjo, sporočanje) ter predeluje, dopolnjuje in preoblikuje berila (parafraza, spremenjena obnova).

Postopoma razvija učno sposobnost, s tem da v berilih poišče o določeni temi informacije, ki so koristne za ustno podajanje in memoriranje, s tem da pridobi osnovno strokovno izrazje, s tem da zbere osebne in/ali skupinske vtise ter zabeleži lastno mnenje in mnenje drugih.

Zna eksplicitno razčleniti, kar se govori ali piše, posluša ali bere; ve, kako poteka proces sporočanja in katere jezikovne izbire so primerne v raznovrstnih situacijah jezikovne rabe.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

#### *Poslušanje in ustno izražanje*

- Učenec sodeluje v pogovoru s smiselnimi vprašanji in odgovori o temah, ki so mu znane iz neposredne prakse.
- Razume teme in glavne informacije, o katerih se govori v razredu.
- S poslušanjem ali branjem sledi pripovedim in dojame njihov splošni pomen.
- Pri ustnem podajanju resničnih ali domišljjskih zgodb sledi kronološkemu in/ali logičnemu zaporedju.
- Razume in daje enostavna navodila za igro ali dejavnost, ki mu je dobro znana.

#### *Branje*

- Učenec bere sestavke (pripovedne, opisne, informativne) ter dojame glavno vsebino, bistvene podatke in sporočevalčev namen.
- Pri raznovrstnih sestavkih ugotavlja njihovo funkcionalno, praktično sporazumevalno in zabavno namenskost.
- Bere enostavna in kratka književna besedila v poeziji in prozi ter dojame njihov splošni pomen.

#### *Pisanje*

- Sestavlja enostavna besedila, usmerjena k stvarnim ciljem (prošnje, navezovanje stikov) v vsakdanjih situacijah (šolsko in družinsko okolje).
- Piše različne sestavke (pripovedi, opise, praktično sporočanje).
- Pisno se izraža v kratkih sestavkih z enostavnimi in zaokroženimi povedmi in upošteva osnovna pravopisna pravila.

#### *Razmišljanje o jeziku*

- Z enostavnimi pripombami k berilom in govorjeni besedi ugotavlja njihovo jezikovno pravilnost.
- Zna poiskati pomen besed in izrazov, ki jih je našel v berilih.
- Pozna pregibne besedne vrste in glavne stavčne člene.

### **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

#### *Poslušanje in ustno izražanje*

- Ko sledi pogovoru drugih, dojame glavno misel.
- V dialogu, pogovoru ali debati poprime za besedo, ko je na vrsti, postavlja primerna vprašanja in prosi za pojasnila.
- Strnjeno in jasno opiše svoja doživetja ob spoštovanju kronološkega in/ali logičnega zaporedja ter vključuje v pripoved funkcionalne opisne elemente.
- V debati dojame stališča, ki so jih izrazili sošolci, in izrazi svoje mnenje o določeni temi s kratkim vnaprej pripravljenim posegom.
- Razume bistvene podatke razlage, navodil za nalogo, medijskih sporočil (oglasil, poročila...).

- Ustno poroča o učnih vsebinah, doživetjih, šolskih ali obšolskih dejavnostih in si pri tem pomaga z zabeleženim osnutkom.

### *Branje*

- Pri branju pripovednih in opisnih beril, tako realističnih kot domišljjskih, zna razlikovati literarno invencijo od resničnosti.
- Iz naslova, ilustracij in didaskalij zna razbrati vsebino berila.
- Bere in primerja podatke iz različnih virov, da si ustvari sliko o določeni vsebini in da o njej lahko kaj napiše ali pove.
- Išče podatke v sestavkih različnega značaja in izvora ter si pomaga z enostavnimi tehnikami (npr. s podčrtovanjem, beleženjem podatkov, z vzorci in shemami itd.).
- Sledi pisnim navodilom za izdelavo predmetov, za pravilno obnašanje, za izvajanje neke dejavnosti ali nekega postopka.
- Bere enostavna in kratka literarna berila v poeziji in prozi, prepoznava njihove oblikovne značilnosti (verze, kitice, rime, aliteracije, rabo besed in pomenov) in izraža o njih enostavna osebna mnenja.
- Bere na glas znano besedilo, in če gre za večglasno branje dramskega besedila, pravočasno odigra svojo vlogo.

### *Pisanje*

- Zbere misli, jih uredi v točke in pripravi osnutek za pripoved ali doživljajski spis.
- Sestavlja pisne pripovedi o tem, kar je doživel sam ali so doživeli drugi, z bistvenimi podatki o ljudeh, krajih, dogajalnem času, situacijah, dejanjih.
- Sestavi izvorno besedilo po določenem vzorcu (otroška pesmica, črtica, pesem).
- Napiše pismo, naslovljeno na znano osebo, in prilagodi izrazne oblike naslovniku in sporočanjejski situaciji.
- Opiše doživetja, čustva in razpoloženja v obliki dnevnika.
- Sodeluje pri kolektivnih sestavkih (poročila o šolskih dogodkih, navodila za izdelavo predmetov, mnenja o učnih vsebinah).
- Piše spremenjene obnove (parafrazira povest, spremeni njene značilnosti, zamenja nastopajoče osebe in stališča, predrugači tendenco...).
- Sestavlja pravopisno, oblikoslovno, skladijsko in pomensko pravilne spise in zna pravilno postavljati glavna ločila.

### *Razmišljanje o jeziku*

- Prepozna in poimenuje glavne besedne vrste in osnove enostavne povedi; prepozna in pravilno uporablja glagolske naklone in čase; v besedilu prepozna glavne povezovalne prvine (časovne, krajevne, vzročne); pozna stavčno analizo (glavne stavčne člene).
- Pozna glavne postopke besedotvorja in izpeljave besed (navadne besede, izpeljanke, sestavljenke, predpone in pripone).
- Razume glavne semantične povezave med besedami (podobnosti, razlike).
- Razume in uporablja strokovno izrazje s področja učnih predmetov.
- Uporablja slovar kot pripomoček za iskanje odgovorov na svoje jezikovne dvome.
- Prepozna funkcijo glavnih ločil.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec zna učinkovito sodelovati v različnih sporočanjejskih situacijah ter zagovarjati svoje mnenje v ustnih in pisnih posegih, v katerih ostaja vseskozi spoštljiv do mnenja drugih. Spoznal je, da dialog ni zgolj sredstvo sporočanja, ampak da ima tudi dragoceno družbeno vlogo; posluhuje se ga za pridobivanje informacij in oblikovanje mnenj o vprašanjih, ki zadevajo razna kulturna in socialna vprašanja.

Učinkovito uporablja ustno in pisno sporočanje pri sodelovanju z drugimi, npr. pri igri, pri načrtovanju in pri ocenjevanju različnih rešitev določenega problema.

Pri osebnih ali sodelovalnih učnih dejavnostih uporablja strokovne priročnike ali druge učbenike, da poišče, zbere in preuči potrebne podatke, informacije, ideje in izkušnje, pomaga pa si tudi z informacijskimi sredstvi.

Z zanimanjem in veseljem prebira raznovrstna književna dela; o delih, avtorjih in literarnih zvrsteh si že oblikuje osebni okus, na podlagi katerega izmenjuje mnenja s sošolci in z učitelji.

Ko se potek kake didaktične enote zaključi, sestavi s pomočjo učiteljev in sošolcev enostaven hipertekst z učinkovitim prepletanjem besedne, likovne in zvočne govornice.

Priučil se je uporabljati jezik kot sredstvo za izražanje razpoloženj, opisovanje izkušenj in izpovedovanje lastnih pogledov.

Zna uporabljati metajezikovno znanje za izboljšanje ustnega in pisnega sporočanja.

Primerno menjuje jezikovne zvrsti glede na sporočanjško situacijo in na naslovnike; prepoznava in uporablja strokovno izrazje glede na vsebino.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

### *Poslušanje in ustno izražanje*

- Pri poslušanju uporablja svoje poznavanje besedilnih zvrsti in si pomaga z diferenciranimi strategijami (če gre npr. za poročilo, predavanje ali razlago, ugotovi, kateri izrazi se pojavljajo v različnih delih besedila).

- Ob poslušanju sestavkov, ki so jih drugi napisali ali prebrali, v šolskem okviru ali po medijih, prepozna vir in ugotovi: namen, temo in glavne informacije ter zorni kot sporočevalca.

- Ko posluša, si pomaga s tehnikami, ki olajšujejo razumevanje med poslušanjem (beleženje zapiskov s pomočjo okrajšav, s ključnimi besedami, kratkimi povzetki, konvencionalnimi znaki) in po poslušanju (predelava zapiskov, da bodo uporabni tudi pozneje).

- Med poslušanjem poetičnega besedila prepoznava nekatere ritmične in zvočne prvine.

- Posega v pogovor in/ali debato, ko je na vrsti, da spregovori; upošteva naslovnika in ob njegovih odzivih lahko tudi preoblikuje svoje trditve.

- Ustno pripoveduje svoja doživetja, tako da namensko izbere pomembne informacije in jih razporedi po logično-kronološkem načelu, jih jasno in izčrpno navede ter uporablja vsebini in situaciji primerno jezikovno zvrst.

- Ustno poroča o učni snovi, tako da najprej sporoči svoj namen in jasno predstavi vsebino snovi; informacije razvrsti v vnaprej določenem in doslednem zaporedju, uporablja vsebini in situaciji primerno jezikovno zvrst ter strokovno izrazje, točno navede vire in se po možnosti poslužuje pripomočkov (ilustracij, tabel, grafikonov).

### *Branje*

- Bere na glas in doživeto interpretira znana besedila, tako da smiselno povezuje besedne sklope ter uporablja pavze in intonacijo, da olajša poslušalcu razumevanje besedila.

- Bere potihoma raznovrstna besedila, pri tem se poslužuje tehnik, ki omogočajo razumevanje (podčrtovanje, beležke na robu, zapiski), in diferenciranih strategij (orientativno, selektivno in analitično branje).

- Iz informativnih in pojasnjevalnih besedil pridobiva eksplicitne in implicitne informacije, da se pouči o določeni snovi in/ali iz praktičnih razlogov.

- Primerja informacije iz različnih virov o isti snovi in med njimi izbere najpomembnejše.

- Preoblikuje na sintetičen način informacije, ki jih je zbral v enem od virov, in jih preuredi na osebni način (seznam, obnove, shematski prikazi, tabele).

- Uporablja na funkcionalen način razne dele študijskega priročnika: kazalo, poglavja, naslove, povzetke, besedilo, ilustracije, podnapise, grafično opremo.

- Razume literarna dela različnih zvrsti in oblik (povesti, novele, romane, pesniška dela), ugotavlja, kdo so nastopajoče osebe, katere so njihove značilnosti in vloge, kateri so njihovi medsebojni odnosi in razlogi njihovih dejanj, kakšna je njihova krajevna in časovna določenost ter

vzročna pogojenost, katera je glavna in katere so obrobne teme, kateri književni zvrsti pripada in kakšno pripovedno tehniko je uporabil avtor.

- Razume opisna besedila, tako da spozna opisne prvine, njihovo prostorsko določenost, bistvene značilnosti in zorni kot opazovalca.

- Razume glavno tezo, dokazno gradivo in sporočanje namen enostavnih dokazovalnih besedil o snovi, ki je bila obravnavana v razredu.

### *Pisanje*

- Pozna in izvaja postopke zasnove, načrtovanja, sestave in pregleda besedila, začneši z razčlenbo pisne naloge; posluhuje se pripomočkov za zbiranje in ureditev misli (seznamov, shem, osnutkov); opravi pregled besedila, da dožene končno verzijo; upošteva grafične konvencije, kot so postavitve teksta na listu, upoštevanje robov, naslovi, impaginacija.

- Zna napisati pravopisno, oblikoslovno in slovarsko pravilno besedilo.

- Piše besedila, ki so dosledno sestavljena in katerih posamezni deli so uravnoteženo urejeni.

- Piše raznovrstne sestavke (pripovedne, opisne, razlagalne, urejevalne, dokazovalne), ki ustrezajo situaciji, snovi, namenu, naslovniku, zvrsti.

- Piše besedila različnih oblik (obvestila, kratka sporočila, navodila za rabo, osebna in odprta pisma, osebne in ladijske dnevnikar, informativne kartice, referate o šolski snovi, kratke članke, časopisne članke, recenzije, komentarje) po preizkušeni vzorcih.

- Oblikuje ustvarjalno pisanje v prozi in verzih (npr. jezikovno poigravanje, spremenjene obnove).

- V obliki dobeseidnega navedka in/ali parafraze vključuje v svoje spise dele besedil, ki so jih napisali drugi in izhajajo iz različnih virov.

- Sestavlja sinteze (linearne in nelinearne, npr. v obliki shem) prebranih in poslušanih besedil in jih uporablja v svoje namene.

- Pri pisanju uporablja elektronske urejevalnike in skrbi za grafično in idejno zasnovo.

### *Razmišljanje o jeziku*

- Pozna zgradbo zložene povedi (ločuje glavni stavek od odvisnikov) in prepoznava glavne vrste odvisnih stavkov (oziralne, časovne, namerne, vzročne, posledične itd.).

- Analizira zloženo poved in zna tudi grafično ponazoriti stavčne zveze.

- Ugotavlja razmerja med sporočanje situacijo, sobesedniki in jezikovnimi zvrstmi.

- Ugotavlja razmerja med jezikovno ravni in obliko besedila, strokovnim izrazjem itd.

- V besedilu prepoznava glavne povezovalne prvine in njihovo funkcijo.

- Pozna glavna pomenska razmerja (sopomenskost, pomensko nasprotje, večpomenskost, stopnjevanje, ponavljanje itd).

- Pozna glavne postopke izpeljave besed, kar mu omogoča bogatitev besednega zaklada.

- Uporablja slovarske priročnike (prepozna in razume informacije, ki jih slovar pri vsakem geslu navaja).

- Prepozna značilnosti glavnih zvrsti in tipov besedil (pripovednih, predpisovalnih, opisnih, dokazovalnih).

- S pomočjo jezikovnega znanja nadzira in izpopolnjuje ustno in pisno rabo jezika.

## **Jeziki Evropske unije**

Učenje vsaj dveh evropskih jezikov, poleg materinščine, omogoča učencu, da si pridobi večjezično in večkulturno veščino, tako da lahko uveljavlja aktivno državljanstvo onkraj meja državnega ozemlja. Če obvlada več jezikov, se učenec zaveda, da obstajajo različni jezikovni sistemi in da se pojmi, izraženi v različnih jezikih, lahko ujemajo ali pa tudi ne.

Pouku jezikov je treba zagotoviti bodisi »navpično« kontinuiteto od osnovne šole do srednje šole bodisi »vodoravno« transverzalnost med materinščino in tujimi jeziki.

Z učenjem dveh evropskih jezikov, prvega od začetka osnovne šole in drugega od prvega letnika srednje šole 1. stopnje dalje, razvije učenec ne samo sposobnost večjezičnega učenja, ampak se tudi nauči pridobivati izkušnje, se soočati s problemi in se učiti drugih predmetov.

V osnovni šoli bo učitelj upošteval otrokovo nevrološko plastičnost in dovzetnost, izkoristil bo njegovo sposobnost, da neprisiljeno usvoji izgovor in intonacijo, in ga tako čim naravneje uvedel v večjezični sistem. V srednji šoli 1. stopnje bo učitelj pomagal učencu razviti jasno mišljenje ter postopoma prepoznati, opisati in usvojiti sporočanje načine in jezikovna pravila, ki jih bo učenec nato vedno bolj samostojno in zavestno izvajal.

Učenje tujih jezikov predpostavlja začetno notranjo motivacijo, to je naravno učenčevo nagnjenje k verbalni komunikaciji, njegovo željo po socializaciji in interakciji z okoljem. Za učenje drugih jezikov pa bo potrebno uporabiti še zunanjo motivacijo »dela z jezikom«, skupinsko igro in simulacijo izmenjevanja vlog. Pesmi, otroške pesmice, odziv telesa na besedna povelja ter igra bodo že na prvih stopnjah učenja omogočili učencu, da spozna zvoke in pomene in da jih usvoji ter nato uporabi na ustvarjalen način. Odkrivanje zgodb in izročil drugih dežel, pregled pristnega gradiva (podob, predmetov, besedil itd.), interakcija v obliki pisemskega ali virtualnega dopisovanja s tujimi vrstniki, soudeležba v projektih s šolami iz drugih držav lahko prispevajo h krepitvi motivacije za učenje jezikov. Raba informacijskih tehnologij pa omogoča, da se povečajo možnosti in načini stika in socialne interakcije med posamezniki ter šolskimi in teritorialnimi skupnostmi. Učenec bo tako mnogo lažje postopoma prešel od interakcije, ki izvira predvsem iz njegovih potreb, do komunikacije, ki je pozorna na sobesednika, ter razvil socialno-relacijske veščine, ki ustrezajo različnim sobesednikom in situacijam.

V tej perspektivi bo učitelj poleg didaktičnih dejavnosti jezikovnega pouka postopoma uvajal priložnost za razmislek o jezikovni rabi in jezikovnih pravilih v določeni jezikovni skupnosti.

Za didaktično načrtovanje in evalvacijo znanja je primerno upoštevati Skupni evropski referenčni okvir za jezike pri Svetu Evrope.

### **Dosežki razvijanja veščin iz tujega jezika ob koncu osnovne šole**

Učenec ugotovi, ali je ali ni razumel ustnih sporočil ali enostavnih pisnih besedil, prosi za razlago, opravi naloge po navodilih, ki jih je v tujem jeziku prejel od učitelja, ugotavlja odnose med jezikovno-sporočajskimi in kulturnimi prvinami materinščine in tujega jezika.

Aktivno sodeluje s sošolci pri uresničevanju kolektivnih ali skupinskih dejavnosti, pri čemer kaže zanimanje in zaupanje do drugih; ugotavlja brez predsodkov kulturne razlike, ki jih vsebujeta materinščina in tuj jezik.

Razume pogosto rabljene fraze in izraze iz družinskega okolja (npr.: osnovne informacije osebnega in družinskega značaja, o nakupih, okolici, službi).

Sodeluje pri igri in komunicira na razumljiv način z uporabo na pamet naučenih izrazov in fraz v enostavnih in rutinskih izmenjavah informacij.

Z enostavnimi besedami opiše svoja doživetja in svoje okolje ter povprašuje po tem, kar potrebuje.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

#### *Govorna recepcija (poslušanje)*

- Razume jasno in počasi izgovorjena vsakdanja navodila, izraze in fraze.

#### *Pisna recepcija (branje)*

- Razume dopisnice, voščilnice, kratka sporočila, ki jih po možnosti spremljajo slikovni pripomočki, ter prepozna besede in fraze, ki so mu domače iz ustne rabe.

### *Govorna interakcija*

- V interakciji s sošolcem se predstavi, se igra in zadovoljuje konkretne potrebe z uporabo na pamet naučenih izrazov in fraz, primernih situaciji, pa čeprav formalno pomanjkljivih.

### *Pisanje*

- Prepiše in piše besede in enostavne povedi, ki so mu znane iz dela v razredu.

## **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

### *Govorna recepcija (poslušanje)*

- Razume navodila, izraze in vsakdanje fraze, če so jasno in počasi izgovorjeni (npr.: kratka in enostavna naročila) ter prepozna glavno temo v pogovoru o znanih zadevah (npr.: šola, počitnice, razvedrilo, priljubljene stvari...).

### *Pisna recepcija (branje)*

- Razume kratka in enostavna besedila (npr.: dopisnice, sporočila po elektronski pošti, osebna pisma, zgodbe za otroke...), ki so po možnosti opremljena s slikovnimi pripomočki, in prepozna znana imena, osnovne besede in fraze.

### *Govorna interakcija*

- Se izraža na jezikovno razumljiv način, uporablja situaciji in sobesedniku primerne izraze in fraze, pa čeprav kdaj nepovezane in formalno pomanjkljive, v interakciji z vrstnikom ali odraslim, s katerim je dobro znan.

- Izmenjuje enostavne informacije o osebnih zadevah (priljubljene stvari, prijateljstva, šolsko delo, igre, počitnice...) ter si pri tem pomaga z mimiko in kretnjami ali sobesednika poprosi, da ponovi to, kar je rekel.

### *Pisanje*

- Piše enostavna in kratka sporočila, npr. kratka osebna pisma (z voščili, zahvalo ali vabilom, s prošnjo po vesteh, s poročanjem o lastnih doživljajih), tudi če so pomanjkljiva, le da so razumljiva.

## **Dosežki razvijanja veščin iz prvega in drugega tujega jezika ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec uredi svoje znanje; za izdelavo sporočil uporablja naučeno besedišče, pravila in jezikovno znanje; ugotavlja podobnosti in razlike, doslednosti in nedoslednosti, vzroke in posledice; jezikovno ponazarja povezave in odnose med raznimi pojavi, dogodki in zasnovami; pridobiva in tolmači informacije ter ocenjuje njihovo zanesljivost in koristnost.

Ugotavlja kulturne razlike med maternim in tujima jezikoma ter jih zna brez predsodkov razložiti.

## **Dosežki razvijanja veščin iz prvega tujega jezika ob koncu srednje šole 1. stopnje**

V znanem okolju se učenec pogovarja o znanih zadevah z enim ali več sogovorniki, v pripovedi o osebnih doživetjih opiše vrsto dogodkov, izrazi svoje mnenje in ga utemelji z doslednim izvajanjem.

Razume bistvene točke jasnih sporočil v standardnem jeziku o znanih zadevah, ki jih običajno obravnava v šoli in v prostem času.

Opiše svoje izkušnje in doživetja, želje, upanja in pričakovanja; na kratko prikaže in razloži svoje mnenje in načrte.

V pogovoru razume ključne točke pripovedi in izpostavi svojo misel na nedvoumen način, čeprav se mu lahko zatakne.

Prepozna svoje napake in jih včasih sam popravi v skladu z jezikovnimi pravili in sporočanjскими običaji, ki jih je usvojil.

### **Učni cilji za prvi tuj jezik ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

#### *Govorna recepcija (poslušanje)*

- Razume bistvene točke nekega poročila, če je bilo povedano v jasnem jeziku in je imelo znano vsebino, v zvezi s šolo, prostim časom itd.
- V radijskih in televizijskih programih ugotovi glavno informacijo o aktualnem dogajanju ali stvareh, ki ga zadevajo, če je bilo poročilo jasno formulirano.

#### *Pisna recepcija (branje)*

- Bere in prepozna konkretne in predvidene informacije v enostavnih besedilih za vsakdanjo rabo (npr.: oglas, prospekt, jedilnik, urnik...) in v osebnih pismih.
- Bere v celoti daljša besedila (brošure, časopisne članke...), da bi v njih našel specifične informacije, ki ga zanimajo.
- Bere in razume besedila, ki navajajo navodila za rabo določenega predmeta

#### *Govorno neinteraktivno izvajanje*

- Opiše ali predstavi na enostaven način osebe, življenjske ali študijske pogoje, vsakdanje naloge, kar mu je všeč in kar mu ni všeč, utemelji svoje mnenje itd. z enostavno povezanimi izrazi in frazami, pa čeprav s premori in formalnimi napakami, ki pa ne ovirajo razumljivosti sporočila.

#### *Govorna interakcija*

- Sodeluje z enim ali več sogovorniki, razume ključne točke pogovora in nakaže svoje mnenje na jasen in razumljiv način, če mu sobesednik pomaga.
- Vodi brez težav rutinske pogovore, postavlja vprašanja in izmenjuje informacije v predvidenih vsakdanjih situacijah.

#### *Pisanje*

- Pisno opiše dogodke in doživetja, izrazi svoje mnenje in utemelji svoje razloge z enostavnimi povedmi.
- Napiše enostavne izmišljene življenjepise in osebna pisma, primerna glede na naslovnika, v katerih uporablja ustrezno besedišče in osnovno skladnjo, čeprav s formalnimi napakami, ki pa ne ovirajo razumljivosti sporočila.

### **Dosežki razvijanja veščin iz drugega tujega jezika ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec se pogovarja o domačih in vsakdanjih zadevah ter razume pogosto rabljene fraze in izraze, ki se nanašajo na osebo, družino, nakupe, krajevni zemljepis, službo.

Sporoča v situacijah, ki predvidevajo le enostavno in neposredno izmenjavo informacij o domačih vsakdanjih zadevah.

Opiše z enostavnimi besedami svoja doživetja in svoje okolje ter konkretne stvari.

## **Učni cilji za drugi tuj jezik ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

### *Govorna recepcija (poslušanje)*

- Razume vsakdanje izraze in fraze, če so jasno in počasi izgovorjene (npr.: kratka in enostavna naročila), ter prepozna glavno temo v pogovoru o znanih zadevah (npr.: šola, počitnice, razvedrilo, prijatelji, najljubše stvari...).

### *Pisna recepcija (branje)*

- Razume enostavna in konkretna besedila z znano vsebino (npr.: dopisnice, sporočila po elektronski pošti, osebna pisma, kratki časopisni članki...) in izlušči enostavne informacije iz splošno razširjenih tiskovin (jedilniki, prospekti, brošure).

### *Govorna interakcija*

- Ko se pogovarja z vrstnikom ali odraslim, ki mu je znan, se izraža na jezikovno razumljiv način ter uporablja izraze in fraze, ki ustrezajo situaciji in sobesedniku, pa čeprav so včasih formalno pomanjkljive, in izmenjuje enostavne informacije, ki zadevajo osebno sfero (najljubše stvari, prijatelji, šolska dejavnost, igre, počitnice...); pri tem si pomaga z mimiko in kretnjami ter, po možnosti, poprosi sobesednika, da ponovi, kar je rekel.

### *Pisanje*

- Piše kratka in enostavna besedila (kratka sporočila, sporočila po elektronski pošti, dopisnice, zapiske, kratka osebna pisma z voščili, zahvalami ali vabili, povpraševanjem po vesteh in sporočanjem lastnih doživljanjev...), čeprav s formalnimi napakami, ki pa ne ovirajo razumljivosti sporočila.

## **Glasba**

Glasba, temeljna in univerzalna sestavina človekove izkušnje in inteligence, ponuja simbolično in relacijsko možnost za procese sodelovanja in socializacije, pridobivanje znanja in samoodločanja, vrednotenje ustvarjalnosti in druženja, razvijanje čuta pripadnosti neki skupnosti, poleg tega pa še za interakcijo med različnimi kulturami.

Šolsko učenje je sestavljeno iz izvajanja in spoznavanja glasbe ter poteka na dveh izkustvenih ravneh: a) na ravni neposrednega (raziskovalnega, kompozicijskega, dejanskega) izvajanja zvočnega gradiva, še posebej preko zborovske dejavnosti in skupinskega izvajanja; b) na ravni zavestnega uživanja glasbe, ki predpostavlja obstoj lestvice osebnih, socialnih in kulturnih vrednot na področju umetniških del. Petje, igranje na glasbila, glasbena ustvarjalnost, poslušanje in kritična refleksija pospešujejo razvijanje muzikalnosti, ki jo ima vsakdo, spodbujajo združevanje zaznavno-motoričnih, kognitivnih in afektivno-socialnih komponent osebnosti; prispevajo k psihofizičnemu dobremu počutju in nas varujejo pred nelagodjem, ker ustrezajo potrebam, željam in povpraševanju, ki se pojavljajo v različnih življenjskih obdobjih. Preko izkušnje skupnega izvajanja glasbe se bo vsakdo naučil branja in pisanja notne pisave, komponiranja in improvizacije. Z besedo »improvizacija« pa označujemo ustvarjalni moment, ki združuje različne faze komponiranja: znanje, zamisel, odločitev.

Učenju glasbe lahko pripisujemo več med seboj soodvisnih vzgojno-izobraževalnih funkcij. S kognitivno-kulturno funkcijo pridobijo učenci sposobnost simboličnega predstavljanja resničnosti, razvijajo prožno, intuitivno, ustvarjalno misel in uživajo dediščino glasbenih kulturnih izročil; izkoriščajo specifične veščine predmeta za izgradnjo celote pomenov, ki sestavljajo temelj pojmovanja sveta, miselnosti, načina življenja in vrednot skupnosti, ki ji pripadajo. Po svoji jezikovno-sporočanski funkciji vzgaja glasba učence k izražanju in sporočanju preko inštrumentov in specifičnih tehnik njihove govorice. S pomočjo emotivno-afektivne funkcije razvijejo učenci, v razmerju do umetniškega dela, razmišljanje o simboličnem izražanju čustev in se znajo od teh čustveno distancirati. Identitetna in medkulturna funkcija glasbe vpliva na učence, tako da se zavedo svoje pripadnosti nekemu kulturnemu izročilu, istočasno pa spoznavajo in spoštujejo druga

kulturna in verska izročila. S pomočjo relacijske funkcije vzpostavi glasba medosebne in skupinske odnose, ki temeljijo na skupnem izvajanju in poslušanju. Kritično-estetska funkcija razvije v učencih umetniško občutljivost, ki jo oblikujeta kritično poslušanje in interpretacija zvočnih sporočil in umetniških del, okrepi njihovo samostojno mišljenje in raven estetskega uživanja kulturne dediščine.

Ker je glasba izrazno in sporočanje sredstvo, je v stalni interakciji z drugimi umetnostmi, odprta za izmenjave in interakcije z drugimi področji znanja.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec raziskuje, razlikuje in preučuje zvočne dogodke s kakovostnega in prostorskega vidika ter glede na njihov izvor.

Učenec upravlja različne izrazne možnosti glasu, zvenceh predmetov in glasbil, zna poslušati sebe in druge; uporablja analogne ali kodificirane oblike notnega zapisa.

Kombinira barvo zvoka, ritme in melodije po osnovnih shemah; te kombinacije izvaja z glasom, telesom in inštrumenti, vključno s sredstvi informacijske tehnologije; spreminja jih v kratke oblike predstavljanja.

Sam ali v skupini izvaja enostavne instrumentalne in vokalne skladbe raznovrstnega izvora.

Prepozna jezikovne prvine, ki sestavljajo enostavno skladbo, in jih zna nato uporabiti tudi v svojem izvajanju; zna oceniti estetsko vrednost in prepoznati funkcijsko vrednost tega, kar uživa; poslušanje glasbenih del spremlja z različnimi interaktivnimi in opisnimi strategijami (ustno, pisno, grafično), zato da dodobra spozna strukture in njihove funkcije ter jih interdisciplinarno poveže s kontekstom, ki ga izražajo.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

- Uporablja glas, inštrumente ter zvence predmete za izvajanje, reprodukcijo, ustvarjanje in improvizacijo raznovrstnih zvočnih in glasbenih dogodkov.
- Skupinsko izvaja enostavne pevske in instrumentalne točke, pazi na izraznost in natančno izvajanje.
- V glasbeni skladbi prepozna in razlikuje osnovne prvine.
- Pri poslušanju dojame izrazne in strukturne lastnosti skladbe ter jih spremlja z besedo, gibom in grafičnim znakom.

### **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

- Uporablja glas, inštrumente in nove zvočne tehnologije na ustvarjalen in zavesten način ter širi svoje sposobnosti zvočno-glasbene invencije.
- Sam ali v skupini izvaja eno- ali večglasne vokalno/instrumentalne skladbe, pri tem pazi na intonacijo, izraznost in interpretacijo.
- Ocenjuje funkcionalne in estetske lastnosti glasbenih del različnih žanrov in stila ter prepozna v njih značilnosti, ki mu pomagajo določiti zgodovinski čas in kraj nastanka.
- Prepozna in razvrsti bistvene prvine glasbene govornice v estetsko pomembnih skladbah različnih žanrov in izvora.
- Zaznamuje osnovne skladijske prvine zvočnih in glasbenih dogodkov po konvencionalnih in nekonvencionalnih simboličnih sistemih.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec aktivno sodeluje v glasbenih izkušnjah z izvajanjem in interpretacijo instrumentalnih in vokalnih skladb, ki pripadajo različnim žanrom in kulturam. Uporablja različne sisteme notnega zapisa za branje, učenje in reproduciranje glasbenih del. Zmožen je zamisliti si in uresničiti, tudi v obliki improvizacije ali kolektivnega sodelovalnega procesa, glasbena in multimedijska sporočila, v kritični primerjavi z vzorci, ki pripadajo glasbeni dediščini, pri tem uporablja notacijske oblike in/ali informacijske sisteme.

Zna osmisлити svoje glasbene izkušnje, s tem da dokaže razumevanje glasbenih dogodkov, gradiva in del tudi glede na kulturnozgodovinsko situacijo. Zna analizirati formalne in strukturalne aspekte glasbenih dogodkov in gradiva z uporabo primerne besedišča in različnih predstavitvenih kodov in s prepletanjem glasbe iz ustnega in pisnega izročila.

Po funkcionalni in estetski plati ocenjuje glasbo, ki jo uživa, zna povezati svojo izkušnjo z zgodovinsko tradicijo in s sodobno kulturno raznolikostjo.

Svoje glasbene izkušnje povezuje z drugim znanjem in drugimi umetniškimi praksami ter se poslužuje tudi primernih kodov in kodnih sistemov.

Razvija svoje glasbene veščine v perspektivi izgradnje neke glasbene istovetnosti, ki naj bi slonela na zavesti lastnih nagnjenj in sposobnosti, poznavanju priložnosti za glasbo, ki jih nudi šola, ter izkoriščanju krajevnih socio-kulturnih pobud.

Za specifične veščine v zvezi s študijem igranja glasbil na srednji šoli 1. stopnje ostajajo v veljavi, v pričakovanju dokončne reforme glasbenega študija, posledične uvedbe Plesnega in glasbenega liceja in določitve norm o pristopu in izstopu iz tega sektorja, smernice, ki jih vsebuje Priloga A Min. odl. 201/99.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

- Posamezno in v skupini izvaja vokalne/instrumentalne skladbe različnih žanrov in stila, uporablja tudi elektronske instrumentalizacije.
- Improvizira, prireja, sklada vokalna in/ali instrumentalna glasbena dela, pri tem uporablja bodisi odprte strukture bodisi enostavne ritmično-melodične sheme.
- Prepozna in klasificira, tudi glede na stil, najpomembnejše prvine glasbene govornice.
- Pozna in kritično interpretira glasbena umetniška dela ter načrtuje/pripravlja glasbene dogodke, ki naj dopolnjujejo druge umetniške oblike, npr. ples, gledališče, likovno in multimedijsko umetnost.
- Dešifrira in uporablja tradicionalno notacijo in druge sisteme pisave.
- Usmerja izgradnjo svoje glasbene istovetnosti na podlagi svojih izkušenj, opravljenega učnega poteka in priložnosti, ki jih je lahko izkoristil.

## **Umetnost in upodabljanje**

Cilji predmeta 'umetnost in upodabljanje' so naslednji: povečati učenčevo sposobnost, da razbere in razume različne likovne umetniške stvaritve, da se izraža in sporazumeva na osebni in ustvarjalni način ter da postane pozoren na umetniško dediščino.

Učni potek predmeta bo moral torej sloneti na prepoznavanju, vrednotenju in ureditvi vseh spoznanj, ki jih je učenec že prej pridobil, in vseh izkušenj, ki si jih je pridobil na izraznem in multimedijemskem področju izven šole, tudi v fragmentarni obliki. Tako ta predmet lahko znatno prispeva k temu, da se šola odpre svetu ter se kritično sooči s »kulturo mladih« in z novimi načini usvajanja znanja, ki jih prinaša komunikacijska tehnologija.

V učnem poteku celotnega prvega ciklusa se učenec uči uporabljati vizualno in umetniško sporočanje.

Ta učni potek omogoči učencu, da na kritičen in aktiven način razbere in interpretira likovno sporočanje in multimedijski jezik; da razume umetniška dela; da spozna in se nauči ceniti kulturne dobrine in umetniško dediščino; da se izraža in sporazumeva z aktivnim preizkušanjem tehnik in kodov, ki so lastni vizualnemu in avdiovizualnemu sporočanju. Tako učenec lahko razvije svoje ustvarjalne sposobnosti z rabo izraznih kodov in jezikov ter s priredbo vizualnih znakov.

Predvsem preko operativnega pristopa, kakršen je značilen za študijske delavnice, razvije učenec pri umetnostni in likovni vzgoji sposobnosti opazovanja in opisovanja, razbiranja in kritičnega razumevanja umetniških del. Če so te sposobnosti razvite, je mogoče učenca spodbujati k vedoželjnosti in pozitivni interakciji z umetniškim svetom. Kajti pomembno je, da učenec že v prvem ciklusu pridobi osnovne elemente likovnega sporočanja (črta, barva, ploskev, oblika, obseg, kompozicija itd.) in istočasno preizkusi različne metode razbiranja umetniških del, tudi neposredno z ogledi umetniških spomenikov v domačem kraju in obiski muzejev. Potrebno je tudi, da pozna zgodovinske lokacije, sloge in funkcije, ki so značilni za umetniško produkcijo.

Tak likovni in umetnostni pouk poveča učenčeve estetske in izrazne sposobnosti, okrepi njegovo kulturno pripravljenost, a pomaga tudi pri razvijanju njegovega državljanskega čuta. Učenca, ki odkriva v svojem okolju kulturne spomenike, primerljive z umetniškimi deli na državni, evropski in svetovni ravni, namreč vzgaja k varovanju in ohranjanju umetniške in okoljske dediščine.

Likovne umetnine in glasba imajo univerzalno govorico, zato je mogoče preko njih spodbujati in razvijati procese medkulturne vzgoje, ki se opirajo na sporazumevanje, spoznavanje in soočanje med različnimi kulturami.

Če naj pouk tega predmeta prispeva k razvoju vseh plati učenčeve osebnosti, mora obsegati sestavine njegove epistemološke zasnove, in sicer: čutno (razvoj tipalne, vohalne, slušne in vizualne razsežnosti); jezikovno-sporočanjsko (vizualno sporočilo, znaki ikoničnih in neikoničnih kodov, funkcije itd.); kulturnozgodovinsko (umetnost kot vir za razumevanje zgodovinskega, družbenega, kulturnega in verskega dogajanja v določenem času); izrazno/sporočanjsko sestavino (izdelava in eksperimentiranje tehnik, kodov in raznovrstnih materialov, vključno z novimi tehnologijami) ter sestavino, ki je v zvezi s kulturno dediščino (muzej, v domačem kraju prisotne kulturne in okoljske dobrine).

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec uporablja osnove likovnega sporočanja, da opazuje, opiše in razbere statične podobe (npr. fotografije, lepake, umetniška dela) in sporočila, sestavljena iz premičnih kadrov (npr. reklamne spote, kratke filmske posnetke, videoposnetke itd.).

Kreativno preoblikuje in priredi upodobitve z raznovrstnimi tehnikami, materiali in sredstvi (grafično-izraznimi, slikovnimi in kiparskimi, a tudi avdiovizualnimi in multimedijskimi).

Ugotavlja oblikovne značilnosti nekaterih del; ceni umetnine in izdelke umetne obrti iz drugih dežel.

Pozna glavne kulturno-umetniške spomenike, ki so prisotni v njegovem domačem kraju, in se ravna po pravilih, ki so določena za zaščito le-teh.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

#### *Zaznavno vizualni*

Učenec raziskuje podobe, oblike in predmete z vsemi svojimi čuti.

- Zavestno si ogleduje statične in iz premičnih kadrov sestavljene podobe ter z besedami opiše emocije in vtise, ki jih vzbujajo v njem glasovi, kretnje in izrazi oseb, oblike, osvetlitev, barve idr.

### *Razbiranje*

- Preko operativnega pristopa prepozna črte, barve, oblike, obseg in kompozicijsko strukturo, ki jih vsebujejo likovno sporočanje in umetniška dela.
- V filmskem in avdiovizualnem sporočanju ter v stripih prepozna različne vrste kodov ter pripovedno zaporedje ter v elementarni obliki dešifrira skrite pomene.
- Opiše vse, kar vidi v umetniškem delu, starem ali novejšem, ob tem izrazi še svoje občutke, emocije in misli.
- Prepozna glavne spomenike in kulturno-umetniške dobrine domačega kraja.

### *Izdelava*

- Izraža občutke, emocije in misli v raznovrstnih izdelkih (grafičnih, plastičnih, multimedijskih) z uporabo primernih materialov in tehnik ter s prepletanjem raznih tipov sporočanja

## **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

### *Zaznavno vizualni*

- Zvestno opazuje v okolju prisotne upodobitve in predmete, opiše njihove oblikovne sestavine ter se ravna po pravih vizualne zaznave in orientacije v prostoru.

### *Razbiranje*

- V likovno-vizualni upodobitvi prepozna elemente vizualnega sporočila (črte, barve, oblike, obseg, prostorsko razvrstitev) in avdiovizualnega sporočanja ter ugotovi njihov izrazni pomen.
- V umetniških delih iz različnih zgodovinskih obdobj in iz različnih dežel razbere glavne kompozicijske sestavine ter simbolne, izrazne in sporočanje pomene.
- Pozna glavne kulturne in okoljske dobrine ter izdelke umetne obrti v svojem domačem kraju, potem ko jih je razčlenil in ocenil.

### *Izdelava*

- Uporablja sredstva in pravila za izdelavo grafičnih, slikovnih in kiparskih upodobitev s pomočjo obdelave, prirejanja ter združevanja kodov, tehnik in raznovrstnih materialov.
- Preizkuša rabo tehnologije avdiovizualnega sporočanja, da z vizualnimi, zvočnimi in besednimi kodi izrazi občutke in emocije ter oblikuje raznovrstne izdelke.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec obvlada osnove likovnega sporočanja, razbira in razume pomen statičnih in gibljivih upodobitev, avdiovizualnih posnetkov in multimedijskih izdelkov.

Pozna najpomembnejša dela antične, srednjeveške, novejših dobe in sodobnosti, jih zna postaviti v zgodovinske, kulturne in okoljske okvire, ceni tudi upodobitve, umetnine in izdelke umetne obrti iz drugih dežel.

Prepoznava glavne elemente kulturne, umetniške in okoljske dediščine svojega domačega kraja in je pozoren na njeno varstvo in ohranitev.

Po pravih likovnega sporočanja oblikuje izviren in ustvarjalen izdelek, pri tem uporabi več tehnik in materialov ter združi več medijev in izraznih kodov.

Opiše in komentira umetnine, kulturne dobrine, statične in multimedijske upodobitve ter pri tem uporablja strokovno izrazje.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

### *Zaznavno vizualni*

- Opazuje in s primernim izrazjem opiše, sledeč raznim metodam, vse pomembne oblikovne sestavine umetniških del ter statičnih in dinamičnih upodobitev.

### *Razbiranje in razumevanje*

- Prepozna kode in kompozicijska pravila (črte, barve, obliko, prostorsko razvrstitev, ravnotežje, gibanje, kadre, plane, sekvence itd.), ki jih vsebujejo umetniška dela ter statične in gibljive upodobitve, v njih ugotovi simbolne, izrazne in sporočanje pomene.

- Pozna osnove, kode in funkcije likovnega sporočanja ter jih uporablja za razbiranje vizualnih sporočil na denotativni in konotativni ravni ter povezanih upodobitev in sporočil v bistveni obliki.

- Razbira in kritično interpretira umetniško delo, povezuje ga z elementi iz zgodovinskega in kulturnega konteksta.

- V nekaterih delih prepozna in primerja stilne elemente, značilne za različna obdobja.

- Obvlada glavni potek umetnostne zgodovine v antiki, starokrščanskem obdobju, srednjem veku, renesansi, novem veku in sodobnosti.

- Prepozna lastnosti umetniških, kulturnih in okoljskih dobrin svojega domačega kraja in zna razbrati njihov pomen in estetsko vrednost ter vrednost, ki jo imajo za družbeno skupnost.

- Izdela predloge in strategije za varstvo in ohranjanje kulturnega bogastva, pri tem si pomaga tudi z znanjem drugih predmetov.

### *Izdelava in priredba*

- Priredi fotografske slike, splošno rabljene materiale, likovne in vizualne elemente, napise in gesla, zato da izdela ustvarjalne upodobitve.

- Po pravilih vizualnega prikazovanja ustvarja z grafičnimi, slikarskimi in kiparskimi materiali in tehnikami ekspresivne, ustvarjalne in izvirne izdelke.

- Preizkuša povezano rabo mnogih kodov, medijev, tehnik in sredstev multimedijskega sporočanja, da ustvari učinkovita sporočila s točno določenimi nameni.

## **Telesna – gibalna – športna vzgoja**

Telesno-gibalno-športna vzgoja v prvem šolskem ciklusu pospešuje samospoznavanje ter spoznavanje okolja in lastnih možnosti gibanja. Učenčeva osebnost se oblikuje tudi s pomočjo zavesti o lastni telesni istovetnosti, telesne nege in skrbi za dobro počutje.

Lastno »dobro počutje« je še dodatno opozorilo, naj kurikulum gibalne vzgoje obsega izkustva, ki navajajo k pravilnemu in zdravemu življenjskemu slogu, k preprečitvi patologij, ki jih povzročajo zmanjšana gibnost, vrednotenju izvenšolskih motoričnih in športnih izkušenj, h glavnim načelom pravilnega prehranjevanja, ter naj vsebuje natančno informacijo o tem, kako substance, ki povzročajo odvisnost, učinkujejo na človeški organizem.

Gibalne in športne dejavnosti bodo učenca spodbudile k razmišljanju o morfo-funkcionalnih spremembah lastnega telesa, tako da jih bo sprejel kot rezultat rasti in dozorevanja vsakega človeka; lahko pa bo razmišljal tudi o pomenu, ki ga ima naša samopodoba, ko se soočamo s skupino vrstnikov. Gibalna vzgoja bo torej priložnost za pospeševanje kognitivnih, socialnih, kulturnih in afektivnih izkušenj.

Z gibanjem, s katerim uresničujemo široko paleto kretenj, od obrazne mimike do raznovrstnih športnih dosežkov, bo učenec lahko raziskoval prostorsko razsežnost, spoznal svoje telo, se sporazumeval z drugimi.

Z doseganjem gibalnih spretnosti in možnostjo doživljanja uspehov pridobi učenec samospoštovanje in njegove izkušnje se postopno bogatijo z vedno novimi spodbudami.

Ob gibalni in športni dejavnosti se bo učenec tudi naučil obvladovati svoja čustva, posebno ko bo okušal zmago ali poraz.

Preko telesno-gibalne razsežnosti izraža učenec potrebo po komunikaciji, včasih pa celo razodeva nelagodje, ki ga ne uspe izraziti z besednim sporočanjem.

Udeleževati se gibalnih in športnih dejavnosti pomeni deliti izkušnje skupaj z drugimi osebami ter s tem pospeševati tudi druženje z učenci, ki jih zaznamujejo razne oblike drugačnosti, in poudarjati vrednoto sodelovanja in skupinskega dela. Igra in šport sta namreč posrednika in olajševalca relacij in »srečanj«. Na tak način je mogoče prepoznati in ovrednotiti razne oblike drugačnosti pri posameznikih ter preprečiti, da bi se razlike spremenile v neenakost.

Športna dejavnost spodbuja spoštovanje dogovorjenih pravil in etične vrednote, na katerih je osnovano državljansko sožitje. Učitelji imajo obveznost, da živo posredujejo učencem načela športne kulture, ki je nosilka spoštovanja do sebe in do nasprotnika, lojalnosti, čuta pripadnosti in odgovornosti, brzdanja napadalnosti, zanikanja katere koli oblike nasilja.

Gibalno izkustvo mora imeti konotacijo »pozitivnega doživetja«, ki poudarja učenčevo izvajalno sposobnost ter ga stalno postavlja v ospredje in ga postopoma osvešča o pridobljenih gibalnih veščinah. Gibalno izkustvo pa se mora tudi udejanjiti kot nediskriminatorna, nedolgočasna in netekmovalna dejavnost, ki omogoča vsem učencem najvišjo udeležbo ob spoštovanju raznovrstnih drugačnosti.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec pridobi zavest o sebi s poslušanjem in opazovanjem lastnega telesa, obvladanjem gibalnih shem in drž ter se zna prilagoditi prostorskim in časovnim spremenljivkam.

Uporablja telesno in gibalno govorico za izražanje razpoloženja, tudi z nastopanjem v dramskih prizorih in v ritmično-glasbenih vajah.

Preizkuša se v raznovrstnih športnih disciplinah, tako da jih spozna in vrednoti. V poenostavljeni, nato pa vedno bolj izdelani obliki preizkuša razne gestikulacijske tehnike.

Spoštuje varnostna pravila v različnih življenjskih okoljih.

Prepoznava načela psihofizičnega dobrega počutja, povezana s telesno nego in pravilno prehrano.

Zaveda se, kakšno vrednost imajo pravila igre in športne dejavnosti ter kako pomembno je, da jih spoštujemo, ker sta poštenost in medsebojno spoštovanje nepogrešljiv del vsake igralne ali športne izkušnje.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

#### *Telo in čutnozaznavne funkcije*

- Na sebi in drugih prepozna in imenuje razne dele telesa in jih zna grafično prikazati; prepozna, razvrsti, pomni in priredi informacije, ki jih oddajajo čutni organi (vidni, slušni, tipni in kinestetični dražljaji).

#### *Telesno gibanje v prostoru in času*

- Usklajuje in uporablja razne med seboj povezane gibalne sheme (tek/skakanje, met/prijem itd.).

- Nadzira in uravnava statično-dinamično ravnotežje lastnega telesa.

- Usmerja in uravnava svoje telo glede na glavne prostorske in časovne koordinate (sočasnost, zaporedje in reverzibilnost) ter ritem

- Prepozna in izvaja enostavne ritmične sekvence s telesom ali orodjem.

#### *Govorica telesa kot oblika sporočanja in izražanja*

- Telo in gibanje uporablja na izviren način, zato da se izrazi, sporoča svoja razpoloženja, emocije in čustva, tudi v obliki dramskega prizora in plesa.

- Zavzame in zavestno nadzira raznolike telesne drže z namenom, da nekaj izrazi.

### *Igre, šport, pravila in fair play*

- Pozna in pravilno izvaja, sam ali v skupini, številne gibalne in predšportne igre ter goji pozitiven odnos zaupanja do svojega telesa, čeprav se zaveda svojih meja, in sodeluje s tistimi, ki vedo, da so pravila pomembna in da jih je pomembno spoštovati.

### *Varnost in preprečevanje, zdravje in dobro počutje*

- Pozna ter pravilno in prikladno uporablja telovadno orodje in prostor.  
- Zaznava in prepoznavna »dobro počutje« v zvezi z igralno in gibalno dejavnostjo.

### **- Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

### *Telo in čutnozaznavne funkcije*

- Zaveda se fizioloških funkcij (srčno-dihalnih in mišičnih) in njihovih sprememb zaradi telesne vadbe, zna tudi uravnati in nadzirati uporabo pogojnih zmogljivosti (moč, odpornost, hitrost), s tem da jih prilagodi intenzivnosti in trajanju gibalne naloge.

### *Telesno gibanje v prostoru in času*

- Opravlja vedno zahtevnejše gibalne vaje, tako da sočasno in zaporedno prepleta razne gibalne sheme.  
- Prepozna in oceni parabole, razdalje, ritme in zaporedja gibalnih akcij, svoje gibanje v prostoru zna urediti z ozirom na sebe, na predmete in na druge osebe.

### *Govorica telesa kot oblika sporočanja in izražanja*

- Izvirno in ustvarjalno uporablja telesne izrazne možnosti, tudi v dramskih nastopih, pri tem zna posredovati čustvene vsebine.  
- Izdela enostavne koreografije ali gibalne sekvence, za to uporablja glasbene ansamble in ritmiko.

### *Igre, šport, pravila in fair play*

- Pozna in izvaja poenostavljene glavne tehnične elemente mnogih športnih disciplin.  
- Gibalne probleme zna reševati z učinkovitimi akcijami, potem ko je prisluhnil nasvetom.  
- Pozna številne ljudske igre ter jih zna opremiti z navodili in pravili.  
- Aktivno se udeležuje športnih in nešportnih iger, tudi tekmovalnih; sodeluje z drugimi, sprejme poraz, spoštuje pravila, sprejema drugačnost, ima čut odgovornosti.

### *Varnost in preprečevanje, zdravje in dobro počutje*

Ravna v skladu s preprečevanjem nezgod in zagotavljanjem varnosti v različnih življenjskih okoljih.

Prepozna razmerje med prehrano, telesno vadbo in zdravjem, temu primerna sta njegovo obnašanje in življenjski slog.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

V dejavnostih gibalne in športne igre, to je izkušenj, v katerih je znanje povezano z izvajanjem in osebno, je učenec oblikoval svojo osebno istovetnost in zavest o svojih gibalnih veščinah in o mejah svojih zmogljivosti.

Uporablja sporočanje-relacijske vidike telesno-gibalno-športne govornice, poleg specifične telesnosti, njenih funkcij ter krepitve in razvoja gibalnih in športnih spretnosti.

Ima znanje in veščine iz zdravstvene vzgoje, vzgoje o preprečevanju in o pravih življenjskih slogih.

Je sposoben vključiti se v skupino, ki ima in spoštuje ista pravila kot on, ter pokaže, da sprejema in spoštuje druge.

Je sposoben prevzeti odgovornost za svoja dejanja in si prizadevati za skupno dobro.

Doživlja pravilne športne vrednote (fair play) in je proti kateri koli obliki nasilja, te vrednote priznava tudi v drugih kontekstih.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

### *Telo in čutnozaznavne funkcije*

- Opazi glavne morfološke spremembe telesa in zna s primernimi načrti doseči optimalno telesno učinkovitost ter izboljšati pogojne sposobnosti (moč, odpornost, hitrost, gibljivost sklepov).
- Opravi dolgotrajno gibalno nalogo ter pri tem pokaže nadzor nad telesom, kar zadeva srčno-dihalno in mišično delovanje.

### *Telesno gibanje v prostoru in času*

- Zna uporabljati in posredovati koordinacijske spretnosti za izvajanje tehničnih prijemov v raznih športnih disciplinah.
- Zna izvesti gibalne sheme in akcije, da na izviren in ustvarjalen način reši določen gibalni problem, izvaja tudi nove gibalne oblike.
- V vsakem športnem nastopu uporablja in povezuje prostorsko-časovne spremenljivke, ki pogojujejo izvedbo tehničnih prijemov.
- Zna se orientirati v naravnem okolju s pomočjo zemljevidov.

### *Govorica telesa kot oblika sporočanja in izražanja*

- Pozna in izvaja enostavne tehnike telesnega izražanja.
- Sam, v paru ali v skupini ponazarja pojme, razpoloženja in zgodbe s pomočjo kretenj in drž.
- Zna dešifrirati sodnikove kretnje v zvezi z izvajanjem pravilnika igre.

### *Igre, šport, pravila in fair play*

- Obvlada raznovrstne koordinacijske sposobnosti ter jih prilagodi situacijam, ki nastanejo med igro, na izviren in ustvarjalen način, tudi s predlaganjem variant.
- Sodeluje kot predlagatelj pri izbiri in uresničitvi strategij igre (taktiki), ki jih je sprejela ekipa, in pokaže sodelovalno obnašanje.
- Pozna in pravilno izvaja tehnični pravilnik športnih iger, prevzame tudi vlogo sodnika in/ali porote.
- Zna odgovorno voditi tekmovalne situacije s samoobvladovanjem in spoštovanjem drugih ter s sprejemanjem »poraza«.

### *Varnost in prevencija, zdravje in dobro počutje*

- Zaveda se fizioloških funkcij in njihovih sprememb kot posledic gibalne dejavnosti ter v zvezi s telesnimi in psihološkimi spremembami, ki so značilne za puberteto.
- Pridobi zavest o svoji telesni sposobnosti in zna izvajati koristna in funkcionalna metodološka načela za ohranjanje dobre ravni zdravja (metodike treniranja, načela zdrave prehrane, itd.)

## **ZGODOVINSKO-ZEMLJEPISNO PODROČJE**

Zgodovinsko-zemljepisno predmetno področje sestavljata vedi, ki se ukvarjata s preučevanjem človeške družbe v prostoru in času: to sta zgodovina in zemljepis, med seboj tesno povezana in prepletena predmeta.

Oba preučujeta tematiko človeške družbe; to značilnost naj tudi osnovnošolski učitelji izkoristijo za učni potek, v katerem se bo obravnavala tematika novejših dob in sodobnosti, to je

živahnejše družbeno dogajanje na širšem svetovnem prizorišču. Nujno je, da je šola stalno odprta za aktualnost, kajti eden od osrednjih ciljev tega predmetnega področja je razvijanje veščin, ki se nanašajo na aktivno državljanstvo, kot so npr.: razumevanje pomembnosti spoštovanja pravil za sožitje v družbi; zavest o pripadnosti krajevni skupnosti, ki je organizirana za zajamčenje človekovih pravic; poznavanje temeljnih načel Ustave in glavnih vidikov državne ureditve; poznavanje človekovih pravic, ki jih priznavajo mednarodni forumi.

Da vez z antiko ne bo pretrgana, bo poskrbelo preučevanje zgodovinske, umetniške in kulturne dediščine. Ta snov omogoča, tudi na srednji šoli 1. stopnje, da se obravnavajo obdobja prazgodovine in starega veka.

Zgodovinsko-zemljepisno področje je primerno za sodelovanje z drugimi predmeti. Učenci se poleg verbalnih, numeričnih in umetniških jezikov, ki so lastni vsem predmetom, naučijo uporabljati jezik geo-grafičnosti, ki je grafični izraz vizualno-prostorske inteligence. Naučijo se torej uporabljati grafikone in vzorce za opisovanje in razlaganje bodisi teritorialnih sistemov bodisi socialno/zgodovinskih pojavov.

Proces poučevanja/usvajanja znanja, ki je zasnovan kot vabilo učencu, naj si postavlja vprašanja, zajema velik obseg znanja in temelji na problemih, ki zadevajo aktualnost. Upošteva predznanje in izkustvo učencev kot izhodišče in cilj učnih potekov. Razvija se s pomočjo raznolikega instrumentarija: to so priročniki, raznovrstni viri, atlasi, poljudna in znanstvena zgodovinska dela, mediji, multimedijška sredstva, okolje in domači kraj ter umetnostnozgodovinska dediščina. V tem vzgojno-izobraževalnem procesu se učna ura, ta tradicionalna enota pouka, prepleta s postanki v delavnici, ki je novejša pridobitev, a prav tako bogata z zgledi in »dobrimi praksami«. Tak pouk/usvajanje znanja, pri katerem učenci živo sodelujejo, približa učencem vrednote in rezultate poklicnega znanstvenega dela. Tako se začnejo zavedati, da poznavanje narodne, evropske in svetovne zgodovine olajša razumevanje in reševanje mnogih problemov današnjega družbenega življenja.

## **Zgodovina**

Cilj pouka zgodovine je dojeti in razložiti človeško preteklost, začevši s preučevanjem pričevanj in ostankov, ki nam jih je zapustila preteklost sama. Zgodovinsko znanje se oblikuje in napreduje v nenehnem soočanju stališč in različnih metodoloških pristopov (zgodovinskih, arheoloških, zemljepisnih itd.). Učenje zgodovine prispeva k državljanski vzgoji, ker omogoči učencem, da spoznajo proces oblikovanja italijanske, evropske in svetovne zgodovine ter da razumejo, kako sta se izoblikovala zgodovinski spomin naroda in njegovo izročilo. Obenem zgodovina spodbuja učence, da si ustvarijo »kritični čut«, ki izvira iz sposobnosti interpretiranja virov in pridobljenega znanja.

V novejšem času je namreč preteklost, in še posebej tematika zgodovinskega spomina, identitete in korenin, močno odmevala v javnosti in medijih. Obvladanje kritiškega instrumentarija pa preprečuje, da bi kdo zgodovino lahko zlorabljal. Poleg tega se je zaradi večetnične in večkulturne sestave družbe izoblikovala težnja, naj se zgodovina iz učnega predmeta spremeni v predstavljanje različnih identitet, kar pa bi utegnilo ogroziti znanstveni značaj predmeta, posledično pa celo znižati vzgojno-izobraževalno učinkovitost študijskega kurikula. Zato je umestno poudariti, da je prav zgodovina idealna spodbuda za razpravljanje o različnosti človeških skupin na Zemlji in o enotnosti človeškega rodu. V tem okviru postane izredno pomembna obravnava tem, ki jih morajo poznati vsi učenci, ne glede na to, od kod prihajajo; te teme gredo od neolitika do industrijske revolucije in od zgodovine okolja do zgodovine globalizacijskih procesov.

V tem kontekstu bo tudi kritična razprava o glavnih dogodkih iz italijanske in evropske zgodovine pozitivna premisa za začetek dialoga med različnimi komponentami večkulturne in večetnične družbe, kar bo šoli omogočalo mirno in vzgojno soočanje o tematiki kulturnih istovetnosti in razlik.

Iz evropske in italijanske zgodovine namreč izhaja, da so se že od najstarejših naselitvenih obdobj dalje ljudstva in kulture stalno prepletali. Ta dinamika, ki se je razvijala od prvih prazgodovinskih organiziranih družbenih skupnosti do grške in feničanske kolonizacije in do

združitve Sredozemlja pod rimsko oblastjo, nam pomaga razumeti, kako globoko segajo vezi med sredozemskimi ljudstvi ter prebivalci evropske, azijske in afriške celine. Najnovejše študije o srednjem veku podčrtujejo, da je bila družba tedaj odprta, vključevalna, da so v njej različni kulturni in etnični doprinosi spodbujali odkrivanje posebno učinkovitih paradigem političnega nadzora nad deželo, kakršnega so imele signorie in moderne države. To je v srednjem in novem veku povzročilo razvoj mest in kulturnih procesov, ki so zaznamovali evropsko in svetovno dogajanje: od nastanka in razširjenja krščanstva do vznika humanizma in renesanse, do znanstvene revolucije in razsvetljenstva.

Tako je postala Evropa točno določeno gospodarsko in kulturno področje, ki je, kot Indija in Kitajska, vplivalo na dinamiko - zdaj miroljubno in izmenjevalno zdaj nasilno in zavojevalno – novodobnega in sodobnega sveta. Poznavanje glavnih vidikov te zgodovine je torej temeljne važnosti za razumevanje naše družbe. Med temi vidiki je treba podčrtati pomembnost nastajanja držav v 19. stoletju in še posebej italijanske države. Tak način preučevanja zgodovine daje učencem možnost, da spoznajo zgodovinske osnove problemov, ki bi bili sicer v celoti potisnjeni v sedanjost. Preteklost in sedanjost, obe morata imeti v šolskem kurikulumu težo, ki jima pripada, in primerno je, da se stalno sklicujemo nanju.

Toda presojanje sodobnega sveta zahteva svoj točno določeni vzgojni prostor. Teme, kot so obe svetovni vojni, fašizem, komunizem, liberalna demokracija, dekolonizacija in zapleteno ekonomsko, socialno, politično in kulturno dogajanje, ki je značilno za današnji čas; oblikovanje Evropske unije; nastanek in zgodovina Italijanske republike – vse te teme so odločilnega pomena, če jih presojamo z vidika doseganja državljanskih ciljev, sposobnosti spoznavanja današnjega zapletenega sveta in načrtovanja prihodnosti. Zato je za zadnje leto prvega ciklusa določen študij zgodovine 20. stoletja.

Kurikul mora neizogibno upoštevati kompleksnost zgodovine. Ta kompleksnost je odvisna od raznih dejavnikov (spola in cenzusa njenih subjektov, družbenih skupin, verstev, držav idr.), od namernih posegov posameznikov, od raznovrstnih meril in zornih kotov, s katerimi in iz katerih jo obravnavamo. Zdi se, da tej lastnosti predmeta najbolj ustreza pluralna didaktika, ki zna ubrati različne učne poti. Učenec se nauči primerjati družbene ureditve, preučevati odmevno dogajanje velikih časovnih in zemljepisnih razsežnosti; bere življenjepise, iz katerih spozna značilnosti neke dobe; preučuje znamenite dogodke, nauči se uporabljati kronologijo za ugotavljanje poteka kake vojne ali ekonomskega ciklusa ali za ureditev pridobljenega znanja. Uči se iz knjig, pa tudi iz neposrednega opazovanja konkretnih objektov: gradu, mestnega trga, tovarne, cerkve. Upoštevati mora vsakokrat različna časovna in prostorska merila.

Zaradi svoje kompleksnosti potrebuje ta predmet dobro razčlenjen učni potek, ki predvideva postopno povečevanje aktivnosti in znanja, v skladu z zrelostjo učencev, ter razporeditev vseh učnih nalog v teku osnovne šole in srednje šole 1.stopnje. V prvem učnem obdobju bodo učitelji seznanili učence z osnovnimi zgodovinskimi pojmi in navajali primere iz krajevne zgodovine, ki jih je mogoče neposredno preveriti, a tudi dogodke in zgodbe iz starih časov in daljnih krajev, od prazgodovine do naših dni, le da jih bodo prikazali v učencem razumljivih opisih. Zgodovinospisje je namreč v svojem večtisočletnem izročilu ohranilo mnogo očarljivih zgodb, s katerimi lahko otroke pritegnemo k spoznavanju preteklosti.

Sistematično in diahronično poznavanje zgodovine se bo udeležilo med drugim dveletjem osnovne šole in koncem srednje šole 1.stopnje. Začelo se bo s pritegovanjem pozornosti učencev k nekaterim oblikam družbenega, kulturnega in tvarnega življenja v prazgodovini, novejši prazgodovini in antiki, ko pa bodo učenci postali sposobni za težje naloge, bo preučevanje zgodovine postalo zahtevnejše. Prelom med osnovno šolo in srednjo šolo 1. stopnje sovпада s propadom zahodnega rimskega cesarstva, v prvem dveletju srednje šole 1.stopnje pa gre učni potek od pozne antike do konca 19. stoletja. Zadnje leto srednje šole 1. stopnje je posvečeno študiju zgodovine 20. stoletja.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec pozna pomembne dogodke iz preteklosti svojega življenjskega okolja.

Pozna temeljne značilnosti prazgodovine, novejša prazgodovine in antike.

Uporablja časovni trak za določanje, kdaj je potekalo določeno zgodovinsko dogajanje ali obdobje.

Pozna človeške civilizacije, o katerih se je učil, npr. Grke in Rimljane, in ugotavlja zveze med človeškimi skupinami in prostorsko določenostjo.

Uredi svoje znanje po temah in z uporabo enostavnih kategorij (prehrana, obramba, kultura).

Sestavlja enostavne zgodovinske spise, razume zgodovinska dela, ki jih je dobil v šoli; zna uporabljati zgodovinski atlas in začenja uporabljati informacijska sredstva pod učiteljevim vodstvom.

Zna pripovedovati o tem, kar se je učil.

Prepozna zgodovinske sledove, ki so prisotni v domačem kraju in razume pomembnost umetniške in kulturne dediščine.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

### *Ureditev podatkov*

- Grafično in besedno predstavi dejavnosti, doživete in pripovedovane dogodke, določi časovno trajanje ter pozna funkcijo in rabo konvencionalnih sredstev za merjenje časa.

- V doživetih in pripovedovanih pojavih in izkušnjah prepozna odnose zaporedja in sočasnosti, časovne cikle, spremembe in trajanje.

### *Raba virov*

- Ugotovi znamenja preteklosti in jih uporablja kot vire, da bi spoznal svojo osebno in družinsko preteklost ter preteklost skupnosti, ki ji pripada.

- Iz raznovrstnih virov pridobi enostavne podatke o preteklem dogajanju, ne samo krajevnem.

### *Pojmi in znanje*

- Začenja urejati temeljne zgodovinske pojme, kot so: družina, skupina, pravila, poljedelstvo, okolje, proizvodnja itd.

- Uredi pridobljeno znanje v pomenljive družbene okvire (značilnosti družbenega, politično-institucionalnega, gospodarskega, umetniškega, verskega življenja...).

- Ugotavlja podobnosti in razlike med različnimi družbeno-zgodovinskimi okviri iz med seboj oddaljenih krajev in časov (skupine prazgodovinskih ljudi in danes živeče skupnosti lovcev/nabiralcev).

### *Izdelki*

- Predstavi pridobljeno znanje in pojme s pomočjo grafičnih izdelkov, ustnih pripovedi, risb.

## **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

### *Raba virov*

- Pridobi podatke iz raznovrstnih virov, koristnih za razumevanje kakega zgodovinskega pojava.

- V nekem družbeno-zgodovinskem okviru predstavi sistem odnosov med znamenji in pričevanji o preteklosti, prisotnimi v tem okolju.

#### *Ureditev podatkov*

- Primerja zgodovinske okvire obravnavanih civilizacij.
- Uporablja kronologijo in zgodovinsko/zemljepisne zemljevide, da predstavi naučeno snov.

#### *Pojmi in znanje*

- Uporablja zgodovinsko kronologijo po zahodni periodizaciji (pred Kristusom in po Kristusu) in pozna druge kronološke sisteme.
- Izdela sintetične prikaze obravnavanih civilizacij in podčrta povezave med njihovimi značilnostmi.

#### *Izdelki*

- Primerja značilnosti različnih obravnavanih civilizacij tudi glede na današnji čas.
- Pridobi in zabeleži podatke iz grafikonov, tabel, zgodovinskih atlasov, likovnih najdb in pregleda raznovrstne knjige, ne samo učbenike.
- Obravnavano snov priredi v obliki ustne ali pisne pripovedi.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec je razvil željo po poznavanju preteklosti. Samostojno se informira o zgodovinskih dogodkih in vprašanjih.

Pozna glavna dejstva italijanske zgodovine od srednjeveških oblik prevzemanja oblasti do oblikovanja enotne države in do oblikovanja republike.

Pozna glavne procese srednjeveške, novodobne in sodobne evropske zgodovine.

Pozna glavne procese svetovne zgodovine, od neolitske civilizacije do industrijske revolucije in do globalizacije.

Pozna bistvene značilnosti zgodovine svojega okolja.

Pozna in ceni oblike italijanske in vsečloveške kulturne dediščine.

Ima svojo osebno študijsko metodo, razume zgodovinske knjige, črpa zgodovinske podatke iz raznovrstnih virov in jih zna urediti v svojih spisih.

Zna pokazati pridobljeno zgodovinsko znanje s povezovanjem dejstev in zna dokazati svoje poglede.

Uporablja znanje in spretnost, da se znajde v zapletenosti današnjega časa, dojame različna mnenja in kulture ter razume glavne probleme sodobnega sveta.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

#### *Raba virov*

- Uporablja raznovrstne vire (dokumentarne, likovne, pripovedne, tvarne, ustne itd.), da si pridobi znanje o določenih temah.
- Pozna nekatere delovne procedure in tehnike na arheoloških najdiščih, v knjižnicah in arhivih.

#### *Ureditev podatkov*

- Na podlagi zbranih podatkov izoblikuje problem.
- S sestavljanjem grafikonov in prostorsko-časovnih kart uredi pridobljeno znanje.
- Umesti krajevno zgodovino v razmerju do italijanske, evropske in svetovne zgodovine.

### *Pojmi in znanje*

- Izbere, katalogizira in uredi podatke z zemljevidi, shemami, tabelami in grafikoni.
- Pozna aspekte in strukture obravnavanih učnih tem iz italijanske, evropske in svetovne zgodovine.
- Pozna kulturno bogastvo, povezano z obravnavanimi temami.
- Uporablja pridobljeno znanje za razumevanje ekoloških in medkulturnih problemov ter problemov sožitja.

### *Izdelki*

- Sestavlja besedila, uporablja znanje, izbrano in zabeleženo iz različnih informacijskih virov, ne samo iz učbenikov.

## **Zemljepis**

Zemljepis je veda, ki preučuje človeški vpliv na naš planet in torej procese, ki so jih človeške skupnosti podvzele v razmerju do narave. Ti procesi so v teku časa predrugačili okolje in »ustvarili« teren, na katerem danes živimo. Zgodovina narave in zgodovina človeka imata v svojem poteku različen tempo: dolgotrajne naravne dobe se večkrat prepletajo z mnogo krajšimi človeškimi dobami, v ritmih, ki se kdaj pospešijo zaradi naglih sprememb, te pa so odvisne od novih kulturnih perspektiv ali uveljavljanja inovativnih tehnologij.

Zato je zemljepis pozoren na sedanost, obravnava jo v raznih prostorskih izsekih in v njenih demografskih, družbeno-kulturnih in ekonomskih značilnostih. Ker pa prostor ni statičen, zemljepis ne more puščati ob strani časovno razsežnost, ampak črpa iz te razsežnosti možnost tolmačenja dogodkov, ki so prav na terenu pustili svojo sled. V prvih letnikih osnovne šole je pomembno preiti od čutnozaznavnega pristopa k okolju, preko zavestne raziskave vsega, kar nas obdaja. V tej fazi je zemljepis tesno povezan z gibalnimi vedami, zato da učenec vzpostavi odnos med telesom in prostorom.

Potem ko so učenci oblikovali svoj »zemljepis« tudi s pomočjo pričevanj odraslih (družinskih članov, učiteljev, izbranih pričevalcev), se lahko postopoma približajo sistematičnemu razvijanju snovi v zadnjih dveh letnikih osnovne šole in v treh letnikih srednje šole 1. stopnje. Predvsem zemljepis ima namreč nalogo, da učencu podeli, ob občutku za časovni potek, še občutek za prostor: učenci se morajo opremiti s prostorskimi koordinatami, da se bolje orientirajo na nekem ozemlju. Že od osnovne šole dalje morajo biti navajeni, da razčlenijo vsako stvar v njenem prostorskem kontekstu, najprej na krajevni, nato pa na svetovni ravni. Krajevno stvarnost je mogoče vzporejati z globalno stvarnostjo, in obratno, le če področja stalno primerjamo z različnimi merili, tudi s pomočjo zemljevidov ter zračnih fotografij in satelitskih posnetkov.

Zemljepis nudi še eno nepogrešljivo vzgojno-izobraževalno priložnost in to je vzgoja k opazovanju resničnosti iz različnih zornih kotov.

Spoštovanje do kulturne zapuščine, ki smo jo podedovali po prednikih in jo razodeva mnogo »znamenj« v našem domačem kraju, je cilj, ki povezuje zemljepis z zgodovino in družbenimi vedami. Tem predmetom in zemljepisu je skupno tudi načrtovanje akcij za varstvo in reševanje naravne dediščine, zato da se bodo mogli prihodnji rodovi okoristiti z nezastrupljeno naravo, katere neobnovljivi viri ne bodo izčrpani. Reciklaža in odvoz odpadkov, boj proti onesnaženju, razvijanje tehnik proizvodnje obnovljivih energij, zaščita biorazličnosti: vse te teme so zemljepisno zelo pomembne in se nujno povezujejo z drugimi naravoslovnimi in tehničnimi predmeti. Zbližanje med temi predmeti neizogibno pripelje k okoljski vzgoji in vzgoji k razvoju, združljivemu s človeškimi potrebami, pod pogojem, da le-te ne bremenijo ekosistemov.

Učiti zemljepis v šoli pomeni oblikovati zavestne, odgovorne in kritične državljane sveta, da bodo znali živeti v sožitju z okoljem in da ga bodo znali spreminjati na kreativen in trajnosten način, s pogledom, uprtim v prihodnost.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec se orientira v okolju in na zemljevidu, tako da izkorišča topološke napotke, strani neba in zemljepisne koordinate.

Ve, da je zemljepisni prostor teritorialni sistem, ki ga sestavljajo naravne in človeške tvorbe v medsebojnem stiku in/ali soodvisnosti.

Ugotavlja, pozna in opiše značilne sestavine krajin (gorskih, gričevnatih, nižinskih, obalnih, vulkanskih itd.), s posebno pozornostjo do italijanskih krajin.

Pozna in ugotavlja kraje glavnih naravnih (gora, rek, jezer...) in človeških tvorb (mest, pristanišč in letališč, infrastruktur...) v Italiji.

Uporablja jezik geo-grafičnosti za tolmačenje zemljevidov in za skiciranje enostavnih kartogramov in tematskih kart.

Črpa zemljepisne podatke iz raznovrstnih virov (kartografskih in satelitskih, fotografskih, umetniško literarnih).

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

### *Orientacija*

- Zavestno se premika v okolju ter se zna orientirati po opornih točkah in z uporabo topološkega usmerjanja (zgoraj, spodaj, naprej, zadaj, levo, desno itd.).

### *Miselni zemljevidi*

- Zavestno se premika in orientira v prostoru, ker se spominja razporeditve prostora, med raziskovanjem okolice se spominsko poznavanje še razširi.

### *Jezik geo-grafičnosti*

- V navpični perspektivi predstavi znane objekte in okolja (tloris učilnice, domače sobe, šolskega dvorišča itd.) in prikaže poti, ki jih je prehodil v okolici.

- Razbere in tolmači tloris bližnjega prostora, na podlagi stalnih opornih točk.

### *Krajina*

- Raziskuje okolico s čutnozaznavnim pristopom in neposrednim opazovanjem.

- Ugotovi naravne in človeške elemente, ki so značilni za razne krajine.

- Pozna in opiše naravne in človeške elemente, ki so značilni za domače okolje in lastno deželo.

## **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

### *Orientacija*

- Orientira se v prostoru in na zemljevidu s pomočjo kompasa in strani neba.

### *Miselni zemljevidi*

- Razširi svoje poznavanje po spominu na italijansko državo in na bolj oddaljena ozemlja s pomočjo sredstev indirektnega opazovanja ( filmi in fotografije, kartografski dokumenti in satelitski posnetki itd.).

### *Jezik geo-grafičnosti*

- Analizira krajevne in globalne dogodke in pojave, s tem da tolmači zemljevide v različnih merilih, tematske karte, grafikone, satelitske posnetke.

- Na zemljevidu Italije ugotovi fizično in upravno lego dežel.

### *Krajina*

- Pozna in opiše značilne prvine glavnih italijanskih, evropskih in svetovnih pokrajin, pri tem ugotavlja podobnosti in razlike (tudi glede na preteklost), pa tudi elemente posebne okoljske in kulturne vrednosti.

### *Območje*

- Pozna in uporablja večpomenski pojem zemljepisnega območja (naravnega, klimatskega, kulturnozgodovinskega, upravnega območja), še posebej pri preučevanju italijanskega prostora.

### *Domači teritorij*

- Razume, da je teritorij sestavljen iz naravnih in človeških elementov, ki so povezani in soodvisni, in da človeški poseg na enem samem od teh elementov sproži verižno reakcijo.

- Prepozna probleme, ki se nanašajo na zaščito in ovrednotenje naravne in kulturne dediščine, razčleni sprejete rešitve in predlaga primerne rešitve v podobni situaciji.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec opazuje, razbira in analizira bližnje in daljne teritorialne sisteme.

Primerno uporablja geografske pojme (na primer: lega, lokalizacija, območje, krajina, okolje, teritorij, antropofizični sistem...), zemljevide, fotografije in vesoljske posnetke, grafikone, statistične podatke za učinkovito sporočanje.

Pozna in ve, kje se nahajajo glavni zemljepisni naravni (gore, reke, jezera...) in človeški »objekti« (mesta, pristanišča in letališča, infrastrukture) v Evropi in na svetu.

Se orientira in premika v danem položaju s poznavanjem miselnih zemljevidov, kar izpelje s pomočjo vsakdanje izkušnje in pridobljenega znanja.

Se zna soočati z drugimi preko poznavanja različnih okoljskih in družbeno-kulturnih situacij, zna premagati stereotipe in predsodke.

V krajini prepozna pomembne naravne prvine ter zgodovinske, estetske, umetniške in arhitektonske nujnosti kot naravno in kulturno dediščino, ki jo je treba varovati in vrednotiti.

Ocenjuje možne učinke človeških odločitev in dejanj na teritorialne sisteme ob različnih geografskih merilih.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

### *Miselni zemljevidi*

- Pomembno obogati in uredi spominsko poznavanje zemljevida bližnjega okolja, dežele, ki ji pripada, Italije, Evrope in sveta.

### *Zemljepisni pojmi in znanje*

- Pozna, razume in uporablja za sporočanje in delovanje na terenu temeljne pojme geografske logike, kot so: lega, lokalizacija, območje, krajina, okolje, teritorij, antropofizični sistem.

### *Razmišljanje o prostoru*

- Na teritoriju ugotovi, ob raznih geografskih merilih, najočitnejše prostorske in okoljske povezave: soodvisnost dogodkov in pojavov ter odnose med elementi.

### *Jezik geo-grafičnosti*

- Razbira in tolmači razne tipe zemljevidov (od topografskega zemljevida do planisfere), zavestno se poslužuje strani neba, geografskih meril in koordinat ter simbolike.

- Razbira in zavestno sporoča podatke o teritorialnem sistemu s strokovnim jezikom, to je geografskim izrazjem, zemljevidi, grafikoni, posnetki (tudi s satelita), skicami, statističnimi podatki.

### *Zemljepisna domišljija*

- Na zemljepisno pravilen in dosleden način »vidi« oddaljene krajine in teritorialne sisteme (oddaljene tudi v časovnem smislu) z raznih vidikov, uporablja zemljevide, grafikone, slike, statistične podatke, poročila popotnikov, opise itd.

### *Metode, tehnike in sredstva geografije*

- Razbira avtokarte in tlorise, poslužuje se urnikov javnih prometnih sredstev, zna izmeriti razdalje tudi v ekonomske namene (cena/čas), da se premika na pameten način.  
- Uporablja nova sredstva in metode za ponazarjanje zemljepisnega prostora (daljinsko merjenje in računalniška kartografija).

## MATEMATIČNO – NARAVOSLOVNO-TEHNOLOŠKO PODROČJE

V osnovnem izobraževanju vsebuje matematično-naravoslovno-tehnološko predmetno področje učno snov iz matematike, iz ved o človeku in naravi ter iz tradicionalne in informacijske tehnologije. Ti predmeti obravnavajo miselnost, izdelke, izkustva, izražanje in način delovanja, ki dandanes močno vplivajo na obe razsežnosti vsakdanjega življenja, individualno in kolektivno. Zato je potrebno, da se izobraževanje sistematično sooča tudi s skupno izkušnjo (v širšem pomenu besede) mladostnikov in odraslih.

Matematično, naravoslovno in tehnološko znanje v odločilni meri prispeva k izobrazbi oseb in skupnosti, ker pospešuje sposobnost povezovanja »miselne« in »delovne« sfere in nam daje na razpolago sredstva, s katerimi lahko zaznavamo, tolmačimo in medsebojno povezujemo naravne pojave, pojme in delo človeških rok ter vsakdanje dogajanje. Naravoslovje, matematika in tehnologija namreč s svojimi načeli in prakso razvijajo sposobnost kritike in presojanja, zavest, da je treba lastne trditve utemeljiti, nagnjenje k poslušanju, razumevanju in vrednotenju dokazov in stališč, ki so drugačni od naših. Razvijanje primerne osnovne naravoslovne, matematične in tehnološke veščine pa tudi omogoča razbiranje in presojo informacij, ki jih današnja družba ponuja v obilni meri. Omogoča torej izvajanje državljanske vloge, zavzemanja utemeljenih odločitev ter spletnja konstruktivnih odnosov med kulturnimi izročili in novim razvojem znanja.

Področje je razčlenjeno v tri kurikularne plasti: matematiko, naravoslovne in eksperimentalne vede, tehnologijo. Iz didaktičnega vidika moramo te predmete pojmovati kot povezane in interaktivne, med seboj in z drugimi kulturnimi področji, ter jih moramo razvijati v konstruktivni in dosledni kontinuiteti od otroškega vrtca preko osnovne in srednje šole.

Glavni element vseh predmetov tega področja je laboratorij, ki ga pojmuje bodisi kot kraj (učilnico ali kak drug posebej za to opremljen prostor) bodisi kot učenčevo dejavnost, to je: oblikovanje domnev, opazovanje posledic, načrtovanje in eksperimentiranje, razpravljanje in utemeljevanje lastnih izbir, zbiranje podatkov in primerjanje le-teh s postavljenimi domnevami, oblikovanje medčloveških odnosov. Pri vseh predmetih tega področja, vključno z matematiko, si je treba pomagati s praktičnimi in eksperimentalnimi dejavnostmi in z opazovanjem na terenu, te dejavnosti pa ne smejo biti obrobne, temveč vključene v potek pridobivanja znanja.

Reševanje problemov, tudi z digitalnimi sredstvi, je na vseh stopnjah šolanja priložnost za usvajanje novih pojmov in spretnosti, za obogatitev pomena že usvojenih konceptov in za preverjanje operativnosti že pridobljenega znanja.

Nujne sestavine tega skupnega pristopa so postavljanje in reševanje problemov, zaznavanje občutkov, sposobnost oblikovanja zgodb, interpretativnih shem in utemeljitev, izpopolnjevanje naravnega izražanja in sposobnost sporočanja ter posebna skrb za jezik, še posebej italijanščino.

Predvsem v osnovni šoli bo mogoče v ta namen izkoristiti igro, ki ima ključno vlogo pri sporočanju, vzgoji k spoštovanju skupnih pravil in pri oblikovanju situacijam prikladnih strategij.

Odnos med poučevanjem in usvajanjem znanja ima naslednje razsežnosti: razmišljanje o lastnih poteh do znanja, bodisi v resničnem času bodisi dolgoročno, spoznanje, da je vsak učni potek

mogoče dodelati in poglobiti z dodatnim učenjem; vrednotenje novih sredstev za raziskovanje in predstavljanje, ki izostrujejo in spreminjajo že obstoječe znanje. Vse te razsežnosti bodo z eksperimentiranjem prispevale k poglobitvi razumevanja in k povečanju motivacije za nadaljnje usvajanje znanja. Obenem bodo lahko tudi, ob primernih zgledih, razkrile, da znanstvena spoznanja, podobno kot umetniška in literarna, niso statični sadovi človeške kulture, temveč se stalno razvijajo. To bo, kot spoznanja na drugih predmetnih področjih, tudi prispevalo k oblikovanju temeljev za kritično misel, ki naj premaga stereotipe in predsodke, spremlja sedanji trenutek in najavlja prihodnje možnosti.

Pomembno je, da vzporedno z drugimi veččinami napreduje tudi obvladovanje znanstvenega razpravljanja. Posamezne vede se postopoma med seboj ločujejo in osamosvajajo, toda skupna jim je kompleksnost stvarnosti, ki jo preučujejo, in brez prepletenosti med njimi niso možni novi (»ustvarjalni«) posegi, interpretacije ali načrti.

## Matematika

V tem okviru ima matematika specifično vlogo pri razvijanju splošne sposobnosti formaliziranega delovanja in sporočanja in rabe takih formaliziranih jezikov za ponazarjanje in vzpostavljanje odnosov med predmetnostjo in dogajanjem. Matematika nam še posebej ponuja orodje za znanstveno opisovanje stvarnosti in za soočanje s problemi; razen tega prispeva k razvijanju sposobnosti sporazumevanja in razpravljanja, pravilnega dokazovanja, razumevanja stališč in dokazov, ki jih navajajo drugi. Izgradnja matematične misli je dolg in postopen proces, v katerem se pojmi, spretnosti, veščine in odnosi večkrat ponovno prepletajo, utrjujejo in razvijajo; gre za proces, v katerem naletimo tudi na jezikovne težave, zato je treba matematični jezik postopoma usvajati. Iz tega razloga so cilji za tretji razred srednje šole 1. stopnje prikazani kot nadaljevanje ciljev petega razreda osnovne šole. Cilji vsake stopnje vsekakor vsebujejo tudi cilje prejšnje stopnje, so pa vsekakor zahtevnejši, kar zadeva kompleksnost obravnavanih situacij in učenčevo znanje.

Značilnost matematične prakse je reševanje problemov, ki jih moramo pojmovati kot resnična in pomembna vprašanja, večkrat povezana z vsakdanjim življenjem, ne pa samo kot ponavljalne vaje ali vprašanja, na katera naj bi odgovarjali zgolj s spominskim poznavanjem neke definicije ali pravila. Učenec se bo postopoma, po učiteljevi spodbudi in razpravljanju z vrstniki, z zaupanjem in odločnostjo lotil reševanja situacij-problemov, potem ko jih bo na različne načine predstavil, opravil potrebne raziskave, natančno ugotovil, kaj je znano in kaj je še treba odkriti, domneval, kakšen bo izid, in poiskal možne strategije za reševanje problema. Učenec skuša že v prvih letih šolanja najti rešitve in primerjati rezultate z zastavljenimi cilji.

V srednji šoli 1. stopnje pa bo potekala dejavnost resnične matematizacije, formalizacije, generalizacije. Učenec razčleni situacije, da jih prevede v matematične izraze, prepozna ponavljajoče se sheme, ugotovi podobnosti z znanimi vzorci, izbere postopek naloge (operacije, geometrične konstrukcije, grafikone, formaliziranje, zapis in rešitev enačb...) in jih učinkovito poveže v zaporedje, tako da se rešitev problema izide. Posebno pozornost je treba posvetiti razvijanju učenčeve sposobnosti, da izpostavi rešitve in postopke, ki jih je uporabil, ter da o njih razpravlja z vrstniki.

Že od prvih letnikov osnovne šole dalje je treba spodbujati zavestno in smiselno rabo žepnih kalkulatorjev in namiznega računalnika, npr. za preverjanje pravilnosti računanja na pamet in pisnih vaj ter za raziskovanje matematičnih pojavov.

Izredno važno je razvijanje pravilnega odnosa do matematike, ki ga pojmuje tudi kot primerno videnje predmeta. Matematika ni skupek pravil, ki se jih je le treba naučiti na pamet in izvajati, ampak področje, na katerem se postavljajo in rešujejo pomembni problemi ter se raziskujejo in opazujejo očarljivi pojavi in strukture, ki se nahajajo in se ponavljajo v naravi in v človeških stvaritvah.

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec razvije pozitiven odnos do matematike, tudi po zaslugi mnogih izkušenj, ki so ga prepričale, da je matematično znanje koristno za delovanje v stvarnosti.

Zanesljivo obvlada pisno računanje in računanje na pamet z naravnimi števili in ve, kdaj je primerno uporabiti žepni kalkulator.

Z uporabo najnavadnejših naprav za merjenje in še posebej pa geometrijskega orodja (ravnalo, šestilo, trikotnik) zaznava in prikazuje oblike, odnose in strukture, ki so v naravi ali jih je ustvaril človek.

Uporablja ustrezne predstavitve podatkov in zna v primernih situacijah te predstavitve uporabiti za pridobivanje informacij.

Ugotavlja, da se predmeti lahko zdijo drugačni glede na zorni kot, iz katerega jih opazujemo.

Opiše in klasificira like na podlagi geometrijskih značilnosti in uporablja raznovrstne konkretne modele, lahko tudi take, ki jih je izdelal ali načrtoval skupaj s sošolci.

Problemov se loteva z različnimi strategijami in se zaveda, da večkrat obstaja tudi več rešitev.

Posreči se mu rešiti lahke probleme (ne nujno z enega samega področja), pri tem ohrani nadzor nad postopkom reševanja in nad izidi ter ustno razloži postopek, po katerem je problem reševal.

Zna oblikovati razpravo (čeprav ne formalizirano) in zagovarjati svoje stališče, ker se je tega naučil pri laboratorijskih dejavnostih, pri debati med vrstniki in pri uporabljanju modelov, ki jih je izdelal s sošolci.

Prepozna negotove situacije in se o tem pogovarja z vrstniki ter uporablja izraze kot »bolj verjetno je« in »manj verjetno je«, v najenostavnejših primerih zna podati začetno kvantifikacijo.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

### *Števila*

- Na glas in tudi le v mislih prešteva predmete ali dogodke v progresivni in regresivni smeri ter po dva, tri skupaj.

- Bere in piše naravna števila v desetiškem zapisu, zavedajoč se mestne vrednosti števk; števila primerja in ureja po velikosti in jih tudi predstavi na premici.

- Na pamet opravi enostavne operacije z naravnimi števili ter z besedami opiše računske postopke.

- Zanesljivo obvlada preglednice produktov števil do 10. Z običajnimi pisnimi algoritmi izvaja operacije z naravnimi števili.

- Bere, zapisuje, primerja decimalna števila, predstavi jih na premici, izvaja enostavna seštevanja in odštevanja tudi s primeri štetja denarja ali rezultatov enostavnih merjenj.

### *Prostor, liki in telesa*

- Z besedami opiše položaje predmetov v dejanskem prostoru, glede na lastni položaj kot tudi glede na položaje drugih oseb ali predmetov in pri tem uporablja ustrezne izraze (nad/pod, pred/za, levo/desno, znotraj/zunaj).

Na osnovi besednega opisa ali risbe opravi neko enostavno pot, opiše neko pot, ki jo je pravkar opravil ter zna dati nekomu navodila, po katerih naj le-ta opravi neko predvideno pot.

- Prepozna, poimenuje in opiše geometrijske tvore.
- Zna narisati slike in izdelati materialne modele geometrijskih likov oziroma teles ter pri tem uporablja ustrezna orodja.

#### *Relacije, mere, podatki in napovedi*

- Razporeja števila, oblike, predmete glede na eno ali več lastnosti ter pri tem uporablja kontekstualno in namensko ustrezne predstavitve.
- Utemelji kriterije, ki so bili uporabljeni pri danih razvrščanjih in urejanjih.
- Z diagrami, shemami in tabelami predstavi relacije in podatke.
- Izmeri dolžine z metrsko in s poljubno drugače izbrano mersko enoto ter zna pri tem povezati postopke merjenja z znanjem o številih in operacijah.

### **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

#### *Števila*

- Zna deliti naravna števila z ostankom, zna določiti večkratnike in delitelje danega števila.
- Prebere, zapiše, primerja decimalna števila, zanesljivo izvaja štiri operacije ter se ob tem glede na okoliščino ustrezno odloči za računanje na pamet, za pisni račun ali za uporabo žepnega kalkulatorja.
- Vnaprej oceni rezultat dane operacije.
- Pozna pojem ulomka ter pojem ekvivalentnih ulomkov.
- Za opis vsakdanjih situacij uporabi decimalna števila, ulomke in odstotke.
- Negativna cela števila ponazori s konkretnimi primeri.
- Znana števila predstavi na premici ter se, v primerih, ki so značilni za znanost in tehniko, poslužuje predstavitev količin na umerjeni osi.
- Pozna sisteme zapisovanja števil, ki jih uporabljajo ali pa so jih uporabljali v od nas krajevno in časovno oddaljenih krajih in različnih kulturah.

#### *Prostor, liki in telesa*

- Z ugotavljanjem pomembnih sestavin in simetrij opiše in razvrsti geometrijske like in telesa, tudi z namenom, da bi jih lahko drugi skonstruirali oziroma reproducirali.
- Na osnovi danega opisa ter s pomočjo ustreznih pripomočkov (karirast papir, ravnilo in šestilo, trikotniki, geometrijski računalniški programi) izriše dano obliko.
- Za določitev položaja točk uporabi kartezijsko ravnino.
- Kot prvi pripomoček za vidno predstavljanje sestavi in uporabi prostorske in ravninske materialne modele.
- Prepozna like in telesa, ki so bili zavrti, togo premaknjeni in zrcaljeni.
- Dan lik reproducira v danem merilu (n.pr. s pomočjo karirastega papirja).
- Danemu liku določi obseg.
- Določi ploščino pravokotnikov in trikotnikov, ploščino drugih likov pa s pomočjo razstavljanja.

#### *Relacije, mere, podatki in napovedi*

- Zna predstaviti relacije in podatke, predstavitve relacij in podatkov pa zna v primernih situacijah uporabiti za pridobitev informacij, izoblikovanje sodb in odločanje.
- Uporablja pojma aritmetične sredine in frekvence.
- Probleme predstavi s pomočjo tabel in grafov, iz katerih je razvidna njihova sestava.

- Pozna osnovne merske enote za izražanje dolžin, kotov, ploščin, prostornin teles/posod, časovnih intervalov, mas/tež ter jih zna uporabiti pri merjenju in ocenjevanju.
- V obsegu najbolj običajnih merskih enot in tudi na monetarnem področju zna pretvarjati merske enote.
- Nasluti in začne utemeljevati, kateri izmed dveh konkretnih dogodkov, ki jim je dal neko začetno kvantifikacijo, je bolj verjeten, ali pa prepozna, da sta dogodka enako verjetna.
- V danem zaporedju števil ali likov oziroma teles prepozna in opiše pravila zaporedja.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec je utrdil svoj pozitivni odnos do matematike in je preko svojih izkušenj v poučnih situacijah razumel, da so matematični instrumenti, ki jih je usvojil, v mnogih primerih koristni za delovanje v stvarnosti.

Zaznava, opiše in prikaže razmeroma kompleksne oblike, odnose in strukture, ki se nahajajo v naravi ali jih je ustvaril človek.

Utrdil je usvojeno teoretično znanje in zna dokazovati (zna npr. uporabiti pojme o značilni lastnosti in definiciji), ker se je tega naučil pri laboratorijskih dejavnostih, pri debatah z vrstniki in pri rokovanju z modeli, ki jih je izdelal skupaj s sošolci.

Spoštuje mnenja, ki so različna od njegovega; sposoben je zagovarjati svoje prepričanje z navajanjem ustreznih primerov pro in contra ter medsebojno povezanih dokazov; ko prepozna na nasprotni strani logično utemeljeno dokazovanje, se vda in spremeni svoje mnenje.

Oceni informacije, ki jih ima o določeni situaciji, in s kritičnim čutom prepozna njihovo notranjo doslednost ter njihovo dosledno ujemanje z lastnim poznavanjem problematike.

Prepozna in reši raznovrstne probleme, tako da analizira situacijo in jo prevede v matematične izraze, razloži svoj postopek tudi v pisni obliki in ohrani nadzor tako nad postopkom reševanja kot nad rezultati.

Primerja različne postopke in jih formalizira tako, da lahko od specifičnega problema preide na dani razred problemov.

V prostem govoru pravilno uporablja povezave (in, ali, ne, če ... potem) in kvantifikatorje (vsi, nekateri, nobeden) ter izraze: možno je, verjetno je, gotovo je, nemogoče je.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

#### *Števila*

- Šešteva, odšteva, množi, deli ter med seboj primerja znana mu števila (naravna števila, cela števila, ulomke in decimalna števila). Ko je to možno, računa na pamet, sicer pa s pomočjo običajnih pisnih algoritmov, žepnih kalkulatorjev, računalniških preglednic in ob tem presodi, kateri pripomoček bi bilo, glede na okoliščine in cilje, najbolj primerno uporabiti.

- Poda približno oceno rezultata dane operacije tudi zato, da bi preveril sprejemljivost rezultata že opravljenega računa.

- Znana števila predstavi na premici.

- V primerih, ki so značilni za znanost in tehniko, uporabi prikazovanje količin na umerjenih oseh.

- Razmerja in količnike opiše z ulomki.

- S pomočjo ekvivalentnih ulomkov in decimalnih števil na različne načine označi eno in isto racionalno število in se pri tem zaveda prednosti in slabosti, ki jih, glede na zadani cilj, nudijo ti načini.

- Izračuna odstotke.

- Določen odstotni porast neke količine interpretira kot množenje s številom, ki je večje od 1.

- Za dano naravno število ugotovi večkratnike in delitelje, v primeru več števil pa njihove skupne večkratnike in skupne delitelje.

- Pomen in uporabnost najmanjšega skupnega večkratnika ter največjega skupnega delitelja je dojel z matematičnega stališča in s stališča potreb konkretne prakse.

- Naravna števila razstavlja na prafaktorje ter pozna uporabnost takega razcepa za različne namene.

- Uporablja običajni zapis potenc s pozitivnim celim eksponentom in ve, kaj pomeni.

- Lastnosti potenc uporablja tudi za poenostavljanje računov in zapisov.

- Pozna kvadratni koren kot inverzni operator kvadriranju.

- Oceni kvadratni koren le s pomočjo množenja.

- Ve, da ne obstaja ulomek ali decimalno število, čigar kvadrat bi bil enak 2.

- Enostavne račune opravi na pamet tako, da operacije razvršča in poenostavlja z uporabo njihovih asociativnih in distributivnih lastnosti.

- S številskim izrazom opiše zaporedje operacij, ki daje rešitev danega problema.

- Zavedajoč se pomena oklepajev ter dogovora o prednosti računskih operacij, izračuna enostavne številske izraze z znanimi števili.

### *Prostor, liki in telesa*

- Načrtuje like in geometrijske risbe ter ob tem na pravilni način in pazljivo uporabi ustrezno orodje (ravnalo, trikotnik, šestilo, računalniške programe za geometrijo).

- V podrobnostih prikaže točke, daljice in like v kartezijski ravnini.

- Pozna definicije in pomembne lastnosti osnovnih ravninskih likov (trikotnikov, štirikotnikov, pravilnih večkotnikov, kroga).

- Sestavljene like in geometrijske konstrukcije zna opisati tako, da lahko ta opis posreduje drugim.

- Na osnovi opisa in označb, ki jih je prejel od drugih, zna načrtati geometrijske risbe in like.

- Prepozna podobne like v različnih kontekstih, dan lik pa zna narisati v danem merilu.

- Pozna Pitagorov izrek ter njegovo uporabo v matematiki in v konkretnih situacijah.

- Ploščino enostavnih sestavljenih likov zna izračunati tako, da jih razcepi na osnovne like, na primer na trikotnike.

- Zna oceniti znotraj katere zgornje in spodnje meje vrednosti je ploščina s krivimi črtami omejenega lika.

- Pozna število  $\pi$ , n.pr. kot ploščino kroga s polmerom 1, ter nekatere načine ugotavljanja njegovih približkov.

- Pozna obrazce za računanje ploščine in obsega kroga z danim premerom.

- Z ravninskimi risbami zna na razne načine predstaviti tridimenzionalne predmete in telesa.

- Na osnovi ploskih predstavitev si zna ustvariti sliko tridimenzionalnih predmetov.

- Izračuna prostornino najobičajnejših teles ter poda oceno o prostornini predmetov za vsakdanjo rabo.

- Z uporabo lastnosti geometrijskih likov rešuje probleme.

### *Relacije in funkcije*

- Izdela, interpretira in transformira obrazce s črkami za posplošeno izražanje relacij in lastnosti.

- Relacijo sorazmerja izrazi z enakostjo ulomkov in obratno.

- Kartezijsko ravnino uporabi za prikazovanje relacij in funkcij ter za raziskavo funkcij vrste  $y=ax$ ,  $y=a/x$ ,  $y=ax^2$ ,  $y=2^n$  ter njihovih grafov.

- Prvi dve poveže s pojmom sorazmerja.

- Z enačbami prve stopnje raziskuje in rešuje probleme.

### *Mere, podatki in napovedi*

- Prikaže množico podatkov – tudi s pomočjo elektronske razpredelnice.

- Za izbiro odločitve ob danih pomenljivih primerih primerja podatke in pri tem upošteva frekvenčno porazdelitev, relativne frekvence ter pojma aritmetične sredine in mediane.

- V enostavnih primerih z negotovim izidom ugotovi elementarne dogodke in razpravlja o njihovi verjetnosti, verjetnost kakega dogodka izračuna tako, da ga najprej razstavi na posamezne elementarne dogodke.

- Prepozna pare nasprotnih, nezdružljivih, neodvisnih dogodkov.

## **Naravoslovne in eksperimentalne vede**

Predpostavka učinkovitega poučevanja/usvajanja znanja pri naravoslovju je neposredna interakcija med učenci ter opazovanimi in obravnavanimi predmeti in pojmi. Učenje tega predmeta zahteva bodisi ustrezen prostor za konkretne izkušnje in eksperimentiranje bodisi delovni čas in način, ki naj omogočata razpravljanje in debato. Kajti neposredno, posamično ali skupinsko, vključevanje v pojave okrepi razumevanje in motivacijo, požene v tek operativno in umsko delo, to pa mora biti prej načrtovano in nato ocenjeno; omogoči ugotavljanje problemov in situacij ter nakazovanje rešitev; spodbuja k nadaljnjemu učenju. Ta način je obenem tudi spodbuda in opora metakognitivnega razmišljanja. Primerno je, da posvetimo dovolj časa razmišljanju o prehojeni poti, pridobljenih veščinah, uresničenih strategijah, opravljenih izbirah in o izbirah, ki nas še čakajo.

Posebno skrb je treba posvetiti usvajanju prikladnega izražanja, s pomočjo katerega bo mogoče primerno oblikovati znanstveno misel ter opisati, dokazati, urediti in izvajati znanje in veščine. Procesu usvajanja naravoslovnih in eksperimentalnih ved bodo torej potekali postopoma, po poteh izkušenj, razmišljanj in formalizacij. Te poti bodo tako načrtovane, da bodo učence vodile od neposredne misli k vedno bolj doslednim in urejenim oblikam znanja, učinkovitost katerih bodo konkretno preverili učenci sami.

Naravoslovne in eksperimentalne vede se med seboj precej razlikujejo, in sicer po svojih vsebinah (ki pa se v novejšem času vedno bolj povezujejo), po teži, ki jo posamezne med njimi pripisujejo različnim raziskovalnim metodam in različnim tehnološkim instrumentom, po tipu in zvrsti simboličnega in formaliziranega jezika, ki se uporablja za predstavljanje in razlago pojavov. Mnoge druge razsežnosti pa so jim skupne: opazovanje pojavov, medtem ko le-ti potekajo, bodisi v vsakdanji izkušnji kot v nadziranih laboratorijskih situacijah (naučiti se gledati – naučiti se videti); opisovanje in registriranje tega, kar vidimo in kar preizkušamo, toda opis mora biti oblikovan v strokovnem jeziku; interpretiranje dogodkov in procesov s pomočjo modelov in teoretičnih, tudi shematskih, okvirov; predvidevanje poteka opazovanja ali poskusa in preverjanje verjetnosti predvidevanj; izpopolnjevanje interpretacij s pomočjo novih eksperimentalnih in interpretativnih sredstev.

Naravoslovnim in eksperimentalnim vedam je skupen tudi pristop k znanju, ki je, kljub temu da ima na različnih področjih specifične oblike in pomene, od vsega začetka značilen za ta pouk. Zato je treba učencem pomagati, da spoznajo in obvladajo nekatere velike pojmovne urejevalce, ki jih lahko prepoznamo v vsakem znanstveno pomembnem kontekstu. To so prostorsko-časovne razsežnosti in materialne razsežnosti; razlikovanje med stanjem in spreminjanjem stvari; interakcije, odnosi, korelacije med deli sistemov in/ali med spremenljivimi lastnostmi, razlikovanje med slučajnostjo in vzročnostjo... Na ta način bo mogoče ob koncu temeljne stopnje izobraževanja izrecno spoznati nekatere vplivne kognitivne urejevalce, kot so energija, informacijski sistem, prenos in preoblikovanje, stalnost in nestalnost struktur in procesov itd.

In končno je pomembno navajati učence, da na podlagi tako lastnega kognitivnega razvoja kot primernih zgledov vrednotijo pomenljive podobnosti in razlike v zgodovinski evoluciji sicer različnih, a vendarle soodvisnih znanj.

Nakazuje se torej potek približevanja temeljnemu naravoslovnemu znanju, ki se začne že v prvih šolskih letih. V začetku bomo podčrtali, v konkretno dostopnih primerih, skupne aspekte različnih ved in tudi njihove najbolj vidne značilnosti. V naslednjih letih bomo vodili učence k

postopnemu usvajanju čedalje bolj specifičnih zglednih vsebin in raziskovalnih metod. Učni potek se bo moral vsekakor stalno nanašati na pojave, pa naj gre za vsakdanje ali emblematične primere, ki se uresničujejo v različnih prostorskih, časovnih in vzročnih merilih. Za predstavljanje sebe in stvarnosti z vedno bolj izpopolnjenimi modeli je potrebno, da se združijo med seboj raznoliki, med seboj povezani pogledi (pogledi fizika, biologa, kemika...). To dokazuje, da je treba različne aspekte pojavov ločevati in nato spet sestaviti.

Ker pa so značilne vsebine naravoslovnih in eksperimentalnih ved že same po sebi enciklopedičnega značaja, je primerno izbrati nekaj tem (vzgojno-izkustvenih področij), ki naj se v šoli obravnavajo na neposreden način in s postopnim poglobljanjem, v kontinuiteti od enega do drugega šolskega leta. Tem vodilnim temam bo mogoče pridružiti posredno obravnavane snovi, v katerih bodo učenci mogli prepoznati bodisi značilne pojme različnih ved bodisi vsem tem vedam skupne pojme. Zato je treba specifične vsebine, ki bodo sledile, razumeti kot primere možnih izbir, ki naj se uresničijo v okviru šolske avtonomije in celotnega dolgoročnega načrtovanja učnega poteka.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec ima operativne, načrtovalne in ročne sposobnosti ter jih uporablja pri svojih izkušnjah znanstvenega pristopanja k pojavom.

Da podpre svoje mnenje in utemelji, zakaj prosi za pojasnila, se ustrezno sklicuje na resničnost, še posebej na svoje izkušnje v razredu, v laboratoriju, na terenu, v igri in v družini.

V pojavih in dejstvih zna tudi sam prepoznati prvine, dogodke in odnose, ne da bi podcenjeval njihovo kompleksnost.

Na podlagi svoje izkušnje, tega, kar so povedali drugi, obveščevalnih sredstev in prebranih sestavkov si postavlja izrecna vprašanja in prepozna, katere probleme je treba raziskati.

Pod učiteljevim vodstvom in v sodelovanju z vrstniki, a tudi sam, oblikuje domneve in predvidevanja, opazuje, beleži, klasificira, shematizira, ugotavlja prostorsko/časovne odnose, meri, uporablja enostavne povezave med pojmi, dokazuje, sklepa, nakazuje rešitve in razlage, predvideva alternativne rešitve ter jih ponazori z ustreznimi grafikoni in shemami.

Analizira in razumljivo poroča o tem, kar je naredil in kar se je naučil.

Skupaj z drugimi skrbno pazi na šolsko okolje kot na sodelovalno in namensko delovno okolje, kaže spoštovanje do družbenega in naravnega okolja ter pozna in ceni njegovo vrednost.

Skrbi za svoje telo, s tem da primerno izbira svoje obnašanje in prehranske navade.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

#### *Eksperimentiranje s predmeti in snovmi*

- S preizkušanjem in obdelavo ugotovi kakovost in lastnosti predmetov in snovi ter označi njihove spremembe; prepozna, katere količine je treba meriti in kakšna razmerja soodvisnosti obstajajo med njimi (ko narašča ..., narašča ali pojema ...); povzroča spremembe z menjavanjem postopkov in si izmišlja zgodbe o njih: kaj se zgodi, če...« »kaj se zgodi, ko...«; ob spreminjanju oblik in predmetov razbira analogije in prepozna »družine« pojavov in ponavljanj (zgodilo se je kot ...) v okviru vzgojno-izkustvenih področij.

#### *Opazovanje in eksperimentiranje na terenu*

- Opazuje, opiše, primerja, povezuje elemente bližnje stvarnosti: nauči se npr. razlikovati rastline in živali, zemljišča in vodovje, ugotoviti med njimi podobnosti in razlike ter jih klasificirati po različnih merilih; pozna spremenljivost atmosferskih pojavov (vetrovi, oblaki, dež...) in

periodičnost nebesnih pojavov v različnih časovnih razmikih (dan/noč, spreminjanje sončevega položaja na nebu, lunine mene, letni časi itd.).

- Prepozna različne elemente ekosistema, naravnega ali nadzorovanega in spremenjenega po človeškem posegu, in pridobi začetna opažanja o odnosu med njimi (raziskovalni izleti, reja malih živali v razredu, vrtnički, spletanje prehrambnih mrež).
- Prepozna različnost živih bitij (intraspecifično in interspecifično), razlike/podobnosti med rastlinami, živalmi, drugimi organizmi.

#### *Človek, živa bitja in okolje*

- Zaznava prisotnost in delovanje notranjih telesnih organov in njihovega položaja v glavnih aparatih (dihanje, gibanje, sklepi, občutek lakote in žeje itd.), tako da lahko celo izdelava enostavne modele.
- Ugotovi razmerje med strukturami in funkcijami v organizmih, ki jih opazuje/bi jih lahko opazoval, kot posebno značilnost živih bitij v tesni povezavi z njihovim okoljem.
- Opazuje in tolmači okoljske spremembe tako v zvezi z letnimi časi kot v zvezi s človeškimi posegi.

### **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole.**

#### *Predmeti, materiali in transformacije*

- V povezavi s konkretnimi vsakdanjimi izkušnjami operativno prikaže temeljne geometrične in fizikalne pojme, še posebej dolžino, kote, površino, prostornino teles in posod, težo, temperaturo, silo, svetlobo itd.
- Od seriacije na podlagi ene lastnosti (npr. ureja predmete po rastoči teži glede na postopno dodajanje ene vzmeti) postopno preide k izgradnji, umerjanju in uporabi lahko tudi vsakdanjih predmetov (npr. vzmeti za merjenje teže, navadnih posod za merjenje prostornine teles in posod), od začetnih mer v poljubnih enotah (pedenj, čevelj ...) preide h konvencionalnim enotam.
- Z raziskovanjem vedenja snovi v različnih okoliščinah, ki jih lahko vzpostavimo z eksperimenti, ugotavlja lastnosti snovi iz vsakdanjega okolja (trdnost, trdoto, prozornost, elastičnost, gostoto, ...); pripravlja heterogene zmesi in raztopine, spreminja agregatna stanja in sežiga; opazovane pojave opiše na grafični ali aritmetični način s spremenljivkami in relacijami med njimi.
- V spremembah, ki so značilne za vsakodnevne izkušnje, prepozna invariantne in ohranitvene zakonitosti v smislu začetno fizikalnega in kemičnega pojmovanja.
- Sprejme kot ustrezne začetne makroskopske in mikroskopske kvalitativne modele fizikalnih in kemijskih sprememb. Po izkustveni poti se usmeri k pojmom ireverzibilnosti in energije.

#### *Opazovanje in eksperimentiranje na terenu*

- S prostim očesom, s povečevalno lečo in s stereomikroskopom, s sošolci in sam pogostoma in redno opazuje izsek iz okolja (drevo, grm, kotichek vrta) v trajanju časa, da ugotovi elemente, povezave in spremembe.
- Raziskuje strukturo tal, odnos med vrstami tal in živimi bitji ter vodovje kot pojav in kot zalogo.
- Razlikuje in zna rekonstruirati okoljske sestavine, tudi zato, ker je že raziskal bližnje naravno in mestno okolje.
- Dojame različnost ekosistemov (naravnih in antropičnih, bližnjih in daljnih).
- Ugotovi različnost živih bitij (intraspecifično in interspecifično) in njihovega obnašanja (razlike/podobnosti med rastlinami, živalmi, gobami in bakterijami).

- Pristopa h klasifikaciji kot k statičnemu in dinamičnemu interpretativnemu instrumentu ugotavljanja podobnosti in različnosti.
- V mesečnem in letnem obsegu redno opazuje nebo podnevi in ponoči ter se s pomočjo telesnega premikanja in izdelave tridimenzionalnih modelov usmerja k razlagi opazovanih obratov, iz različnih zornih kotov, tudi v povezavi z zgodovinskim razvojem astronomije.

#### *Človek, živa bitja in okolje*

- Preučuje človeške zaznave (svetlobne, zvočne, tipne, ravnovesne...) in njihove biološke osnove.
- Raziskuje povezave med čutnimi organi, celotno fiziologijo in življenjskimi okolji (tudi s primerjavami raznih živali, ki pripadajo različnim vrstam, npr. črvov, žuželk, dvoživk itd.).
- Zna primerjati z umetnimi senzorji in pozna njihovo rabo v vsakdanjem življenju.
- Preučuje delovanje organizmov in primerja razmnoževanje pri človeku, živalih in rastlinah.
- Spoštuje svoje telo kot neponovljivo stvar (zdravstvena vzgoja, prehranjevanje, nevarnosti za zdravje).
- Stalno opazuje in tolmači okoljske spremembe, vključno z globalnimi, še posebej s tistimi, ki so posledice spreminjivalnih človeških posegov.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

Učenec obvlada tehnike eksperimentiranja, zbiranja in analiziranja podatkov, bodisi v situacijah opazovanja in monitoraže bodisi v nadziranih laboratorijskih situacijah.

V različnih kontekstih uporablja isti matematični ali informacijski instrument in več instrumentov skupaj v istem kontekstu.

Opiše, obdela in reši problematične situacije, tako v šolskem kot izvenšolskem okolju; razlaga potek okoljskih ali eksperimentalno nadziranih pojavov; sposoben je razstaviti in spet sestaviti celoto po elementih, povezavah in podstrukturah, ki spadajo k različnim predmetnim področjem; sklepa in sodeluje po povezavah in analogijah, formalnih in/ali dejanskih.

Razvije enostavne shematizacije, modelizacije ter logične in matematične formalizacije dejstev in pojavov; uporabi jih tudi pri vsakdanjih pojavih.

Zna razmišljati o opravljenem poteku izkustva in usvajanja znanja, o veščinah, ki jih usvaja, o strategijah, ki jih izvaja, o opravljenih izbirah in o izbirah, ki ga še čakajo.

Ima celovit pogled na lastno telo kot na identiteto, ki niha med stalnostjo in spreminjanjem, med makroskopskimi in mikroskopskimi nivoji, med zmogljivostjo in omejitvami.

Na življenjsko okolje, krajevno in globalno, gleda kot na dinamičen sistem živečih vrst, ki so v medsebojni interakciji, in spoštujejo omejitve, ki urejajo strukture neorganskega sveta; razume vlogo človeške skupnosti v sistemu, ve, da so viri končni in da je dostop do njih neenak, ter se glede na način življenja in rabo virov odgovorno obnaša.

Pozna glavne probleme, povezane z rabo znanosti na področju tehnološkega razvoja in je pripravljen vedoželjno in z zanimanjem debatirati o tem.

### **Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje**

#### *Fizika in kemija*

Z eksperimentiranjem in opazovanjem ter pridobivanjem in vzporejanjem podatkov, pridobljenih s pomočjo merskih naprav pristopi k obravnavi fizikalnih pojmov: hitrost, gostota, koncentracija, sila in energija, temperatura in toplota, oblikuje pojmovne mreže in modele pojmov ter izvaja različne formalne predstavitve (vse do geometrijsko algebrskih).

- S pomočjo diverzificiranih praktičnih izkušenj, z uporabo nekaterih indikatorjev, vključno s snovmi, ki so namenjene domači uporabi (npr. reakcije baz in kislin s kovinami, raztopine

kalcijevega karbonata, nekatere reakcije nevtralizacije, gorenje različnih snovi, itd.), dopolni izoblikovanje pojma kemijske transformacije.

### *Astronomija in geologija*

Z dnevnim in nočnim opazovanjem neba še naprej razvija ideje in dograjuje modele, s katerimi razlagamo najvidnejše nebesne pojave.

- Interpretira opazovane pojave tudi s pomočjo planetarijev in/ali računalniških simulacij. Posebno natančno določi opaznost in interpretacijo širine in dolžine, strani neba, referenčnih sistemov in premikanja Zemlje, dolžine dneva in noči, luninih men, mrkov, vidnosti in opazovanih premikov planetov in ozvezdij.

- Na terenu in s konkretnimi izkušnjami še naprej pogloblja poznavanje kamnin, rudnin in fosilov, da dojame njihovo geološko zgodovino ter izdelava pojme in interpretativne modele zemeljske strukture. Zemeljsko površje pojmuje kot ekosistem, kot vir, in razume, da se je oblikovalo kot rezultat klimatskih pogojev in življenja na zemlji ter procesov erozije-nanosov-usedlin. Ta znanja povezuje z ocenami o geomorfoloških, hidrogeoloških, vulkanskih in potresnih tveganjih v lastni regiji ter razume potrebnost načrtovanja zaščite pred tem tveganjem.

- Pozna glavne mehanizme globalnih sprememb v naravnih sistemih in v celotnem zemeljskem sistemu ter vlogo človeškega poseganja v spremembah teh sistemov.

### *Biologija*

- Z uvedbo koncepta mikroskopske organizacije na ravni celice (npr. celično dihanje, prehranjevanje, fotosinteza; rast in razvoj, koevolucija med vrstami) prepozna relacijsko mrežo in procese spreminjanja živega bitja.

- Ugotavlja enotnost in različnost živih bitij, medtem ko izvaja dejavnost v šoli, laboratoriju, na terenu in v znanstveno-naravoslovnih muzejih.

- Dojame pomen velikih klasifikacij.

- Ugotavlja prilagoditve in zgodovinsko razsežnost življenja, ki je prepleteno z zgodovino Zemlje in človeka.

- Primerja zgodovino človeka in narave.

- Zna pravilno upravljati svoje telo; ugotavlja, da je stanje dobrega ali slabega počutja lahko odvisno od odsotnosti ali prisotnosti telesnih motenj; spolnost doživlja na uravnovešen način; tveganjem zaradi slabega prehranjevanja, kajenja in uživanja mamil se izogiba s primernim načinom življenja.

- Na začetni ravni razišče okoljska tveganja in trajnostne izbire (na primer v prevozništvu, mestni ureditvi, poljedelstvu, industriji, ravnanju z odpadki in življenjskem slogu).

- Dojame temeljni pomen biorazličnosti v okoljskih sistemih.

## **Tehnologija**

Po eni strani tehnologija preučuje in načrtuje naprave, stroje in aparate, ki so pomembni za življenje v skupnosti; po drugi strani preučuje in projektira nove oblike nadziranja in upravljanja informacije in komunikacije (informatika v širšem pomenu besede).

V prvem primeru raziskujemo in preučujemo naprave, stroje in aparate (od računalnikov do stanovanj, pa do energetskih omrežij) z načrtovalnega in izdelovalnega vidika; zato uporabljamo pojme, elemente in procese, ki so vsak zase prevzeti iz različnih znanstvenih ved, a jih vsakokrat spet preuredimo in preoblikujemo, tako da lahko učinkovito služijo specifičnim namenom.

V drugem pomenu besede tehnologija raziskuje zmogljivost informatike (v širšem smislu) kot naddisciplinarnega kulturnega instrumenta, ki uvaja nove razsežnosti in nove možnosti v uresničevanje, sporočanje in nadzor vsakršne človeške dejavnosti, vključno s poučevanjem

/usvajanjem vseh predmetov (matematično-naravoslovnih in drugih). Informacijska podlaga je še posebno učinkovita bodisi za omogočanje različnih ponazoritev znanja bodisi za omogočanje

dostopa do okolij »navidezne resničnosti«. V takem kontekstu se z eksplicitno simulacijo posledic interpretativnega modela lahko uresničijo novi načini neposredne »izkušnje«, ker se pojmi, ki jih sicer dojemamo kot abstraktne, operativno pokažejo kot konkretni.

Če združimo oba pomena besede tehnologija, postane njen delokrog potencialno zelo širok, izobraževalni poteki, ki se nanjo nanašajo, pa zelo raznovrstni. Z izbiro in medsebojnim prepletanjem osnovnih fizikalnih in kemičnih pojavov namreč lahko načrtujemo in gradimo naprave in stroje, proizvodne in transportne verige itd. Podobno lahko trdimo o osnovnih bioloških strukturah: te namreč predstavljajo pojmovno in operativno ogrodje vseh sistemov poljedelstva, živinoreje in živilske produkcije, zdravstva, okoljske monitoraže in nadzorstva itd.

Obenem je iz didaktičnega vidika posebno važno, da se začetni stiki-interakcije med splošnim znanjem in organiziranim poznavanjem znanosti vedno pogosteje posredujejo preko tehnoloških izvedb, te pa toliko bolj vplivajo na domišljjsko predstavo mladostnikov (in tudi odraslih), kolikor bolj kompleksni se kažejo njihova razlaga in izvedba (od medplanetarnih potovanj do transgenih organizmov).

Zato je potrebno, da tudi na tem področju izberemo, znotraj obsežnih in dolgoročnih didaktičnih in kulturnih načrtov, metode in vsebine, ki so zasnovane na pomenljivih in dostopnih primerih ter dosledno izpeljane skozi razne stopnje šolanja.

Važno je na primer, da učencem že od prvih letnikov dalje ponudimo pomenljive priložnosti za načrtovanje, izdelovanje in uporabo orodij in delovnih postopkov, katerih učinkovitost in funkcionalnost bo morala iz leta v leto ustrezati zahtevnejšim merilom. V začetku bodo prišli v poštev materiali in delovni pripomočki, ki so v vsakdanjem življenju lahko dosegljivi. Na ta način bomo učence navedli k ročni spretnosti, k stalnemu in neprisiljenemu prehajanju od teorije k praksi, k izvajanju veščin pridobljenih tudi izven učilnice. Enako važno je, da učence naučimo, čeprav v začetku na enostaven način, kako delujejo aparati za vsakdanjo rabo, kakšne so npr. operativne in konstruktivne sheme razdeljevalnih avtomatov ali računalnika, kakšni so načini telesne nege ali tehnika kmečkega pridelovanja. Pri tem se opiramo na »znanstvene« veščine, ki so jih učenci medtem pridobili.

V vseh teh primerih bo postopno izvajanje veščine o rabi specifičnih informacijskih in komunikacijskih sredstev omogočilo učencem, da razvijejo svoje zamisli in jih skrbno predstavijo sebi in drugim, da najdejo, raztolmačijo in si izmenjajo informacije, da jih uredijo, predelajo in tako predelane registrirajo in spet uporabijo. Potrebno je, da učenec pridobi kritične in ocenjevalne sposobnosti. To je splošno veljaven cilj, v tem primeru pa je še posebno pomemben, saj je informacij na spletu vedno več, le-te pa morajo biti, če jih želimo smiselno uporabiti, vključene v ustrezne referenčne in organizacijske okvire.

### **Dosežki razvijanja veščin ob koncu osnovne šole**

Učenec raziskuje in tolmači izdelke človeških rok, ugotavlja namen izdelka ali enostavnega stroja, uporablja predmete in pripomočke skladno z njihovo funkcijo in pozna glavna načela varnosti.

Izdeluje predmete po določeni načrtovalni metodologiji v sodelovanju s sošolci, potem ko je ocenil, katere materiale je potrebno uporabiti.

Preučuje vpliv, ki ga imajo predmeti in postopki na okolje in pri analiziranju trgovskih izdelkov razbira komunikacijske znake in simbole.

Pri opazovanju predmetov iz preteklosti zazna, kako so se orodje in proizvodni procesi spremenili ter pojmuje te spremembe kot pomembne dosežke v zgodovini človeštva.

Sposoben je uporabljati nove tehnologije in multimedijske jezike, da razvije svoje delo na več načinov, da predstavi rezultate tega dela in tudi zato, da poveča učinkovitost svojega sporočanja.

Uporablja informacijska in komunikacijska sredstva za igro in stike z drugimi.

## **Učni cilji ob koncu tretjega razreda osnovne šole**

### *Raziskovanje sveta, ki ga je oblikoval človek*

- Razlikuje, opiše z besedami in prikaže z risbami in osnutki elemente »umetnega sveta« ter opaza njihove oblikovne, materialne in funkcijske razlike. Zna jih postaviti v uporabni kontekst, ob tem pa pomisli na prednosti, ki jih nudijo uporabniku.
- Uporablja predmete, pripomočke in materiale v skladu z dano namembnostjo in varnostnimi načeli.
- Predvideva potek in izid enostavnih procesov ali postopkov v znanih situacijah in v zvezi z raziskanimi predmeti in pripomočki.
- Sledi navodilom za uporabo in jih zna posredovati sošolcem.
- Pozna in pripoveduje zgodbe o predmetih ali postopkih, ki so mu znani iz osebne izkušnje.
- Uporablja enostaven digitalni material za usvajanje znanja in na splošno pozna značilnosti novih medijev in komunikacijskih sredstev.

## **Učni cilji ob koncu petega razreda osnovne šole**

- Ugotovi funkcije izdelka in enostavnega stroja, razbere značilnosti in razlikuje funkcijo od delovanja.
- Preučuje predmete in postopke glede na vpliv na okolje.
- Sestavi in razstavi predmete na sestavne dele.
- Prepozna odnos med celoto predmeta in njegovim delom ter funkcijo določenega dela.
- Predmete in postopke predstavi z risbami in modeli.
- Prepozna značilnosti avtomatskih naprav.
- Sam ali s sošolci izdelava enostavne načrte, potem ko je ocenil, kateri materiali so primernejši za uporabo, in pri izdelovanju sledi določeni načrtovalni metodologiji.
- Pri opazovanju predmetov iz preteklosti zazna spremembe orodja in izdelovalnih postopkov ter jih umesti v razvojne faze človeške zgodovine.
- Razume, da je treba z mnogimi splošno rabljenimi napravami ravnati po dogovorjenih znakih in navodilih, ki jih je treba znati razbrati.
- Pri svojem delu uporablja Tehnologijo informacije in komunikacije (TIK).

## **Dosežki razvijanja veščin ob koncu srednje šole 1. stopnje**

- Učenec zna opisati in klasificirati orodja in stroje, dojeti razlike med njimi v zvezi z njihovim delovanjem ter vrsto energije in nadzora, ki sta potrebna za njihovo delovanje.
- Pozna odnose oblika/funkcija/materiali iz osebnih, čeprav zelo skromnih, izkušenj v projektiranju in izdelovanju.
- Zna pripraviti enostaven načrt za izdelavo določenega predmeta; za dosego svojega namena koordinira materiale in organizacijske vire.
- Mehanske dele in predmete prikaže s tehnično risbo v danem merilu.
- Začne razumevati probleme v zvezi s proizvodnjo energije in je osveščen o gospodarskih, ekoloških in zdravstvenih problemih, ki so na razne načine povezani s proizvodnjo.
- Zna uporabljati nove tehnologije in multimedijske jezike za potrebe svojega dela, za predlaganje in utemeljevanje domnev, za samoocenjevanje in predstavitev delovnih rezultatov.
- Išče informacije in jih je sposoben izbirati in povzemati, razvija svoje zamisli z uporabo TIK in jih zna posredovati drugim.

## Učni cilji ob koncu tretjega razreda srednje šole 1. stopnje

- Razmišlja o proizvodnih kontekstih in postopkih, v katerih se uporabljajo orodja in stroji, s posebnim ozirom na orodja in stroje za živilsko proizvodnjo, gradbeništvo, zdravstvo in poljedelstvo.
- Dojame razvoj le-teh v času ter pozna njihove prednosti in morebitne ekološke probleme v zvezi z njimi.
- Razbere temeljne lastnosti glavnih materialov in proizvodni cikel, s katerim jih pridobivajo.
- Izhajajoč iz opazovanja izdelka ustrezno grafično predstavitev mehanskih delov ali predmetov ter pri tem uporabi tudi pravila sorazmerja in kotiranja.
- Pri načrtovanju enostavnih predmetov, ki naj se izdelajo v laboratoriju iz lahko dostopnih materialov, izdelava tehnične risbe, v katerih se ravna po pravilih aksonometrije in pozneje po pravilih ortogonalnih projekcij.
- Začne razumevati probleme, povezane s proizvodnjo energije, ter raziskuje ekonomske in ekološke koristi v zvezi z različnimi oblikami in načini proizvodnje.
- Opravi izmere v šolskem ali domačem okolju.
- V primeru lastnega stanovanja, nekega urada ali proizvodnega podjetja ugotovi, kako je urejeno oskrbovanje z električno energijo, kako se uporablja in kakšnim spremembam je podvržena.
- Za obdelavo podatkov, besedil in slik ter za izdelavo dokumentov v različnih situacijah uporablja informacijske in komunikacijske naprave.
- Opiše znake, navodila in kratka zaporedja navodil, ki jih je treba posredovati napravi, da dosežemo zaželen rezultat.
- Razume nekatere osnovne pojme, npr. povratno zvezo, v primeru naprav, ki so opremljene s senzorji/izvrševalci.
- Pozna temeljne sestavne dele računalnika in osnovne odnose med njimi.
- Načine delovanja elektronskih naprav povezuje z naravoslovnim in tehničnim znanjem, ki ga je usvojil.
- Zna uporabljati mrežo bodisi za raziskovanje kot tudi za izmenjavo informacij.